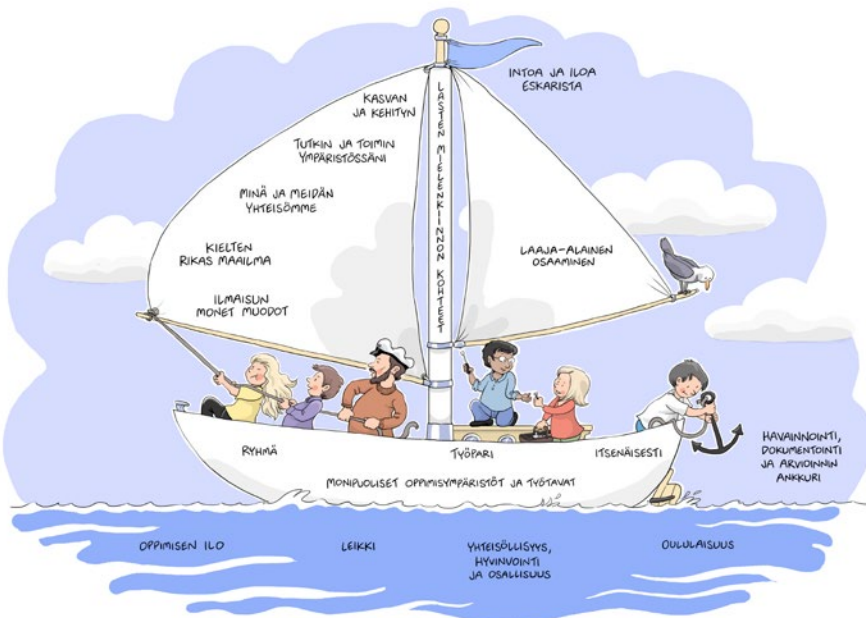

OULU

Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma 2021–2024

Sisällysluettelo

1	Perusteiden käyttäjälle	4
2	Kokeilun opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen kokeiluopetussuunnitelma	6
	2.1. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet . . .	7
	2.2. Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma	9
3	Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa	14
	3.1. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	15
	3.2. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen	18
	3.3. Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet	21
	3.4. Arvoperusta	23
	3.5. Oppimiskäsitys	26
	3.6. Laaja-alainen osaaminen	26
	Ajattelu ja oppiminen	27
	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	27
	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	28
	Monilukutaito	28
	Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	29
	Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa	29
4	Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	30
	4.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	33
	Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	33
	Oppimisen, oivalluksen ja leikin ilo	34
	Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	34
	Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	35
	Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	35
	4.2. Oppimisympäristöt	43
	4.3. Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	47
	Yhteistyö esiopetuksessa	47
	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	47
	Yhteistyö siirtymävaiheissa	48

5	Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen	52
	kaksivuotisessa esiopetuksessa	52
	5.1. Monipuoliset työtavat	55
	5.2. Pedagoginen dokumentointi	59
	5.3. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	60
	Toiminnan arviointi ja kehittäminen kokeilun aikana	61
	5.4. Oppimisen alueet kaksivuotisessa esiopetuksessa	64
	5.4.1. Kielten rikas maailma	66
	5.4.2. Ilmaisun monet muodot	70
	5.4.3. Minä ja meidän yhteisömme	74
	5.4.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni	78
	5.4.5. Kasvan, liikun ja kehityn	82
	5.5. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä	
	tarkentavia näkökulmia	86
6	Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	90
	6.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	91
	6.2. Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	94
	6.3. Yleinen tuki	94
	6.4. Tehostettu tuki	96
	Pedagoginen arvio	96
	Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana	97
	6.5. Erityinen tuki	100
	Pedagoginen selvitys	100
	Erityisen tuen päätös	101
	Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	101
	Pidennetty oppivelvollisuus	103
	6.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	106
	Osa-aikainen erityisopetus	106
	Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet	106
7	Opiskeluhoolto	110
	7.1. Opiskeluhoolto paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa ja	
	opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma	114

	Liite 1. Kestävän tulevaisuuden opinvirta	122
--	--	------------

1

Perusteiden käyttäjälle

Joulukuussa 2020 valtioneuvosto hyväksyi lain kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta. Kokeilu alkaa elokuussa 2021 ja päättyy toukokuussa 2024. Opetushallitus on laatinut nämä kokeiluopetussuunnitelman perusteet kokeilua varten. Perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen pedagogisesta toteuttamisesta.

Tämä perustemääräys pohjautuu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014), mutta sitä on tarvittavilta osin muokattu kokeiluun sopivaksi. Kasvun ja oppimisen tukea (kolmiportainen tuki) sekä Opiskeluhuoltoa käsittelevät luvut ovat vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia, sillä niihin ei ole lainsäädännössä tehty muutoksia. Perusteita laadittaessa on myös hyödynnetty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2018), esiopetusta ja varhaiskasvatusta koskevan tutkimuksen, arvioinnin ja kehittämistyön tuloksia sekä perusteiden valmistelun aikana eri asiantuntijoilta saatua palautetta.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu toteutetaan kokeiluun valituissa kunnissa ja siihen osallistuu vain osa 5- ja 6-vuotiaista lapsista. Huoltajat hakevats lapsilleen paikkaa kaksivuotiseen esiopetukseen kokeilukuntien antaman informaation ja ohjeiden mukaisesti. Kaksivuotinen esiopetus ja siihen liittyvä toiminta on kokeiluun osallistuville lapsille maksutonta. Vanhempien on myös mahdollista saada avustusta lasten kuljetukseen

tarvittaessa. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus osallistua esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen.

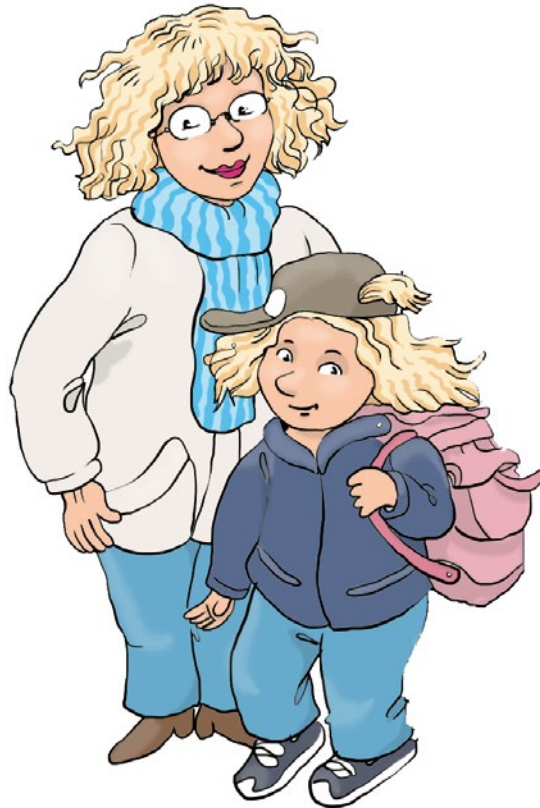
Kokeiluperusteissa korostetaan lapsilähtöistä, leikkiin ja tutkivaan havainnointiin perustuvaa pedagogiikkaa sekä lasten hyvinvoinnista huolehtimista. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kukin lapsi saa edetä oppimisessaan omaan tahtiinsa. Kaksi vuotta antaa aiempaa paremman mahdollisuuden keskittyä pitkäkestoisesti esiopetuksen tavoitteiden mukaiseen toimintaan sekä toiminnan kehittämiseen. Perusteet on laadittu niin, että sen mukainen toiminta ja opetus muodostavat luontevan osan lasten oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Kokeilukunnat laativat oman, paikallisen kokeiluopetussuunnitelman näiden perusteiden mukaisesti. Paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa tarkennetaan kokeilun perusteiden tavoitteita. Eri tyisen tärkeää on ottaa huomioon aiempaa nuoremmat lapset sekä lasten eheän päivän järjestämisen. Merkittävä muutos on myös kasvun ja oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon ulottuminen kokeilussa mukana oleviin 5-vuotiaisiin.

Kokeilun luonteen mukaisesti Opetushallitus kannustaa kokeilukuntia rohkeaan kehittämisotteen kokeilutoimipaikoissa!

2

Kokeilun opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen kokeiluopetussuunnitelma

2.1. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet

Nämä opetussuunnitelman perusteet on kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta annetun lain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen opetussuunnitelma laaditaan ja kaksivuotinen esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua koskevan lain ohella erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Kokeiluperusteiden tehtävänä on tukea kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutusta. Erityisenä tehtävänä on edistää sujuvia siirtymiä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta alkuopetukseen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys turvaten³. Perusteet on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus-, arviointi- ja kehittämistyön tuloksia.

Kokeilun opetussuunnitelman perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetuksen tavoitteista, oppimisen alueista ja niiden keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja esiopetuksen yhteistyön sekä kasvun ja oppimisen tuen ja opiskeluhoillon toteuttamisesta.⁴ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi perusteasiakirja sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Näissä perusteissa jokaisen luvun päätteeksi on koottu ohjeet paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laatimista ja kehittämistä varten. Opetussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja opiskeluhoitolain mukaisesta opiskeluhoollosta termiä esiopetuksen opiskeluhoolto. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa. Kokeiluun osallistuvista opetuksen järjestäjistä käytetään kokeilulain mukaista käsitettä kokeilukunta ja esiopetuksen yksiköistä käytetään kokeilulain mukaista käsitettä kokeilutoimipaikka. Kokeilulain mukaisesta kaksivuotisesta esiopetuksesta käytetään myös lyhyempää käsitettä esiopetus.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmakokonaisuus on nelitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta perusteasiakirjasta, paikallisista opetussuunnitelmista, vuosittaisista suunnitelmista⁵ sekä lasten oppimissuunnitelmista.

1 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 3 § 2 mom.
2 Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 §
3 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 2 mom.
4 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 2 mom.

5 Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma

Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma pohjautuu kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta annetun lain mukaiseen Opetushallituksen antamaan valtakunnalliseen määräykseen. Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun

opetussuunnitelma on rakennettu siten, että samassa asiakirjassa ovat näkyvillä sekä valtakunnalliset kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet että Oulun kaupungin linjaukset.

Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmassa ovat näkyvillä valtakunnalliset perusteet ja Oulun kaupungin linjaukset.

2.2. Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa mukana olevan kokeilukunnan tulee laatia paikallinen kokeiluopetussuunnitelma ja tehdä päätös sen käyttöön ottamisesta ennen kokeilun alkamista 1.8.2021⁶. Kokeilukunta voi tehdä yhteistyötä muiden kokeiluun osallistuvien kuntien kanssa myös paikallisen opetussuunnitelman laadinnassa.

Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa kokeilutoimipaikoissa. Kokeilukunta ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Kukin kokeilukunta hyväksyy kokeiluopetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁷.

Lisäksi kokeilukunnan tulee laatia kokeiluopetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁸. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin kokeilutoimipaikassa kyseisen vuoden aikana toteutetaan. Myös lasten oppimissuunnitelmat sekä kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat⁹ laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevalle, tehostettua tukea saavalle lapselle tulee laatia oppimissuunnitelma. Erityisen tuen piirissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)¹⁰. Näiden suunnitelmien laadinnasta ja sisällöstä määrätään tarkemmin näiden perusteiden luvussa 5 (Kasvun ja oppimisen tuki). Tavoitteellisuuden

Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

vahvistamiseksi opettaja voi laatia esiopetusryhmän kaikille lapsille oppimissuunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Kokeiluun osallistuvista lapsista suurin osa osallistuu esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen, jossa varhaiskasvatuslain mukaisesti on laadittava lapsikohtainen suunnitelma¹¹. Lasten yhtenäisen päivän ja oppimisen polun näkökulmasta yhden lapsikohtaisen suunnitelman käyttö esiopetuksessa ja sen lisäksi annettavassa varhaiskasvatuksessa olisi perusteltua. Lapsikohtainen suunnitelma tukee myös huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Kokeilukunta voi päättää kokeilla yhtenäistä oppimissuunnitelmaa kokeilutoimipaikoissa. Tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden osalta noudatetaan luvun 5 määräyksiä.

6 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 3 mom.

7 Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

8 Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

9 Perusopetuslaki 16 a § ja 17 a § (642/2010)

10 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (628/1998)

11 Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 23 § ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018), luku 1.3 Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset

Kokeiluopetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- varhaiskasvatussuunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹²
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma¹³
- tasa-arvolain mukainen tasa-arvosuunnitelma¹⁴

Paikallista kokeiluopetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää järjestää kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvalla henkilöstöllä mahdollisuuksia tutustua kaksivuotisen esiopetuksen perusteisiin ja niihin tehtyihin muutoksiin, keskustella ja pohtia omien yksiköiden nykyisiä pedagogisia vahvuuksia sekä kehittämisen kohteita

uudistuvan esiopetuksen näkökulmasta. Nämä keskustelut ovat perusta laadukkaan paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laatimiselle ja käytönotolle. Keskustelulle työyhteisöissä sekä kokeilun yhteistyölle on hyvä varata mahdollisuuksia koko kokeilun aikana.

Kokeilukunnan tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁵. Kokeilukunnalla on myös velvoite osallistua kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun liittyvään ulkoiseen arviointiin ja tutkimukseen¹⁶.

Mahdolliset muutokset näihin kokeilun opetussuunnitelman perusteisiin edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Kokeilukunta voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

12 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §; Oppilas- ja opiskeluhoitolaki (1287/2013) 12 §

13 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

14 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

15 Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

16 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 10 §

Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman laatiminen

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma ja Oulun kaupungin paikalliset linjaukset laaditaan esiopetuksen toimipaikkojen yhteisenä työtä ohjaavana suunnitelmana. Sen tehtävänä on edistää esiopetuksen laadun jatkuvaa kehittämistä ja vahvistaa koulutuksellista jatkumoa. Kokeiluopetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata kaksivuotisen esiopetuksen järjestämistä ja esiopetustoimintaa sekä edistää yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista ja turvata lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys.

Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä.

Paikallinen opetussuunnitelmaprosessi muodostaa kokonaisuuden, johon osallistuu sivistys- ja kulttuuripalveluiden asiantuntijoita. Sivistys- ja kulttuuripalveluihin sisältyvä monitoimisuus (varhaiskasvatus-, opetus-, nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntapalvelut) on hyvä lähtökohta kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteissa edellytetyn esiopetusta tukevan ja kehittävän yhteistyön järjestämiseksi.

Oulun kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmassa otetaan huomioon paikalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

2014 sekä Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014. Näiden suunnitelmien lisäksi paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa otetaan huomioon muut lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevat paikalliset suunnitelmat. Näitä ovat esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelmat. Sivistys- ja kulttuuripalveluiden monien kehittämishankkeiden kautta saatua tietoa on hyödynnetty kokeiluopetussuunnitelman laadinnassa.

Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma valmisteltiin keväällä 2021 yhteistyössä varhaiskasvatuksen esimiehen, henkilöstön sekä lasten ja huoltajien kanssa. Erilaiset työryhmät, kuten kestävän kehityksen Reppu-työryhmä ja kulttuurikasvatuksen Kulttuurikapsäkki, osallistuivat työhön tarkastelemalla näihin teemoihin liittyviä tekstejä. Yhteistyötä tehtiin myös suunnittelijoiden, tuen ja opiskeluhuollon asiantuntijoiden sekä kehittäjäopettajien kanssa. Esimiehet ja henkilöstö osallistuivat työkentelyyn vasu-verkoston ja esi- ja alkuopetuksen alueverkostojen kautta. Lapset osallistuivat vastaamalla kyselyyn ja huoltajilla oli mahdollisuus ideointiin ja kommentointiin kokeiluun osallistuville huoltajille järjestettyjen info-tilaisuuksien yhteydessä.

Esiopetusikäisille lapsille tehtiin Oulussa kysely, jolla selvitettiin heidän ajatuksiaan ja tunteitaan esi- ja alkuopetuksen siirtymävaiheeseen liittyen. Kysely tehtiin talvella 2021, jolloin koronaviruksen aiheuttama poikkeusolo sääteli esi- ja alkuopetuksen yhteistyökäytäntöjä.

Ensimmäinen päivä jännittää erityisesti, lapset kertoivat. Tulevatkohan eskarikaverit samalle luokalle ja saankohan uusia kavereita, pohditutti useampaa lasta. Myös kiusatuksi tulemisen mahdollisuus mietitytti. Koulurakennus ja sen lähiympäristö tuntuivat vierailta ja vähän pelottaviltakin. Koulumatkojen kulkeminen yksin ja oma osaaminen koulutehtävien parissa jännitti etukäteen.

Lapset arvelivat, että jos he tietäisivät, mitä ensimmäisen koulupäivän aikana tehdään heitä ei jännittäisi niin paljon. Tutut kaverit tuovat turvaa ensimmäisten koulupäivien aikana. Kouluympäristöön tutustuminen esiopetuksen aikana vähentää jännittämistä. Lapset toivoivat, että koululaiset kertoisivat eskareille, millaista koulussa on ja koululaiset voisivat videoita koulumatkansa. Eka-luokkalaiset lohduttivat eskareita kertoen, että ei kannata jännittää, koska koulussa on paljon samanlaista kuin eskarissa, vaikka leikille ja ulkoilulle on vähemmän aikaa. Parasta on, että saa uusia kavereita ja oppii monenlaisia tärkeitä asioita.

Huoltajien toiveissa ja ajatuksissa korostuivat leikin merkitys ja tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. Vastauksissa korostui kulttuurisen osaamisen merkitys ja kestävä kehityksen kasvatuksen tärkeys tuotiin esille. Myös ilmaisun monet muodot koettiin tärkeäksi osaksi esiopetusta.

- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen on varmasti tärkeä osa-alue myös esikouluikäisten oppimisen kannalta. Hyvinvoiva ryhmä on helpompi rakentaa, kun on huomioitu tunnekasvatus osana opetusta. Leikki on tosiaan tärkeää. Liikkuminen ja ympäristössä touhuaminen. Nämä kaikki mahtaa löytyä opsista.
- Toivoisimme eri kielten huomioimista, esimerkiksi englannin ja muiden kielten alkeita
- Toiveena kestävä kehitys, kierrätys, luonnon huomioiminen
- Olisi hyvä käydä läpi lasten kanssa kulttuurieroja, hyväksyntää erilaisuudesta jne. Tämä on tärkeää nykyaikana, kun monikulttuurisuus on yleistynyt Suomessa
- Taideilmaisuun ja taiteisiin painotusta, musiikki, kädentaidot, draama ja myös tunnekasvatus näiden kautta
- Toivon, että kokeilussa edetään lapsentasoisesti. Toivon tunne- ja vuorovaikutustaitoihin keskittymistä, sillä ne ovat kouluun siirtymisen kannalta olennaisia.
- Toivon, että keskitytään leikkipedagogiikkaan
- Tarpeeksi henkilökuntaa! Oikeasti aikaa lapsille

Tämä kokeiluopetussuunnitelma tukee ja ohjaa esiopetusryhmissä tehtävää työtä. Kokeilutoiminnan kehittämistyön tavoitteena on yhdenvertaisuus, tasa-arvoisuus, esiopetuksen laadukkuus sekä sujuvat siirtymät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta alkuopetukseen. Kuvaus siirtymävaiheesta esiopetuksesta kouluun löytyy luvusta 4. Kokeilutoimipaikkoja ohjataan kehittämään ja edistämään sujuvia siirtymiä. Esi- ja alkuopetusvuodet ovat koululaiseksi kasvamisen aikaa. Keskeistä on hyvän minäkuvan ja itsetunnon rakentuminen ja kehittyminen myönteisten

oppimiskokemusten avulla. Esi- ja alkuopetuksen yhteisen toiminnan kautta luodaan lapsen kasvua ja oppimista edistävää toimintakulttuuria.

Henkilöstöä perehdytetään kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman käyttöönottoon. Kokeilutoimipaikkojen henkilöstölle järjestetään kaksivuotisen esiopetuksen toteutusta tukevia tilaisuuksia, joiden aikana on mahdollisuus yhteiseen keskusteluun. Sähköisten järjestelmien avulla luodaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja hyvien käytäntöjen jakamiseen.

Lukuvuosisuunnitelma

Perusopetusasetuksen mukainen esiopetuksen opetussuunnitelmaa tarkentava vuosittainen lukuvuosisuunnitelma laaditaan esiopetusyksikössä kunkin lukuvuoden 30.9. mennessä. Lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan toiminnan painopistealueita ja kehittämistoimenpiteitä. Henkilöstö huolehtii lukuvuosisuunnitelman keskeisten asioiden tiedottamisesta huoltajille. Kokeilun opetussuunnitelma on luettavissa kokeiluun osallistuvien esiopetustoimipaikkojen kotisivuilta sekä kaupungin nettisivuilta.

Jokaisessa esiopetuksen toimipaikassa laaditaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että esiopetusyksikköön laaditaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Suunnitelma päivitetään kolmen vuoden välein. Valmiit suunnitelmat julkaistaan päiväkotien kotisivuilla. Vuosittaisia tarkennuksia ja kehittämistoimenpiteitä kirjataan lukuvuosisuunnitelmiin. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelmien tulee sisältää nykytilanteen kartoitus ja sen pohjalta laaditut tavoitteet ja toimenpiteet sekä niiden seuranta ja arviointi.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Oulussa varhaiskasvatustilain mukainen lapsikohmainen suunnitelma laaditaan esiopetuksessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmana (LEOPS). Suunnitelma kirjataan ja säilytetään sähköisessä järjestelmässä. Varhaiskasvatuksen opettaja laatii LEOPS:n yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa molemmille esiopetusvuosille. Tavoitteena on laatia suunnitelma, joka tukee lapsen onnistumisia ja itsetunnon kehittymistä huomioiden kaksivuotinen esiopetusaika. Oppimissuunnitelmaan kirjataan tavoitteita lapsen yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia edistävälle ja tukevalle esiopetukselle sekä suunnitelma keskeisistä pedagogisista menetelmistä. Yhteisessä keskustelussa painottuu lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. Keskustelun ilmapiiri on myönteinen ja kannustava.

Luvussa 6 (Kasvun ja oppimisen tuki) kuvataan tehostetun ja erityisen tuen vaiheessa laadittavia oppimissuunnitelmia. Oppimissuunnitelmat siirtyvät sähköisessä järjestelmässä lapsen mukana perusopetukseen.

Oulussa on otettu käyttöön Lapset puheeksi -menetelmä, jota tarjotaan huoltajille. Lapset puheeksi -keskustelussa käydään läpi lapsen arjen asioita kotiin ja esiopetukseen sekä harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyen. Tarkoituksena on lisätä yhteistä ymmärrystä lapselle tärkeistä asioista, jotka vaikuttavat hänen hyvinvointiinsa ja arjen sujumiseen.

3

Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

3.1. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun tarkoituksena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoa, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen¹⁷.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla¹⁸. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva ja käsitystä itsestään oppijana.

Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 (Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa) kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti

lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella kokeilutoimipaikoissa ja kokeilukunnan tasolla on tärkeä merkitys.

Esiopetussuunnitelman perusteissa (2014) kuvattu esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet koskevat myös kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua. Kokeilussa painottuu kuitenkin entistä vahvemmin kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys. Kokeilussa korostetaan myös lapsen päivän eheyttä.

Tavoitteena on, että kaksivuotisesta esiopetuksesta muodostuu pedagogisesti eheä kokonaisuus. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja otetaan huomioon lasten mielenkiinnon kohteet opetuksen järjestämisessä. Esiopetuksen kaksivuotisuus tarjoaa uusia mahdollisuuksia keskittyä ja syventyä oppimisen alueiden toteuttamiseen ja toimintakulttuurin kehittämiseen. Kahden vuoden kesto antaa lapsille aikaa kasvaa ja oppia omassa tahdissa.

Myös lasten yksilölliset tuen tarpeet on mahdollista huomioida kaksivuotisessa esiopetuksessa entistä aiemmin ja paremmin. Kokeilu vahvistaa esiopetuksen merkitystä lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Kaksivuotinen esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät kokeiluperusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaan. Lasten

17 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 1 § 2 mom.
18 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatustilain muuttamisesta, sivu 34./ Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 § 1 mom.

osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut pedagogisen toiminnan tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa ja oppimisympäristöjä kehitettäessä.

Kokeilun myötä esiopetuksen piiriin tulee aiempaa nuorempia lapsia, joiden tarpeisiin kiinnitetään erityistä huomiota. Kaksivuotinen esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon myös lasten tarvitsema hoito ja huolenpito.

Leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksen toiminnassa. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Tavoitteena on, että esiopetuksessa lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Kaksivuotista esiopetusta kehitetään inklusiivon periaatteiden mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä esiopetukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua Oulun kaupungissa

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat yhtenäisen lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevan kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Kaksivuotisessa esiopetuksen kokeilussa edistetään huoltajien kanssa yhteistyössä lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistetaan lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Jokainen kokeiluun osallistuva esiopetustoimipaikka on veloitettu toimimaan Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman 2021 sekä Oulun kaupungin paikallisten linjausten mukaisesti.

Esiopetus on kokopäiväpedagogiikkaa. Se on pedagogisesti eheä kokonaisuus, jonka toteuttamisessa käytetään varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa, joka on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lapsen oppimisen ja

hyvinvoinnin toteuttamiseksi. Esiopetuspäivän kaikki tilanteet ovat kasvun ja oppimisen kannalta merkityksellisiä. Myös itsestä huolehtimisen ja arjen taidot ovat oppimisen kohteina, muun muassa omista vaatteista ja välineistä huolehtiminen. Lapsen turvallinen ja sujuva arki muodostuu päivittäisistä tilanteista. Lapsen kyky toimia ja selviytyä vahvistaa itsetuntoa. Lapsen yksilölliset tavoitteet toteutuvat vertaisryhmässä toimiessa. Yhdessä koettu leikki vahvistaa yhteisöllisyyttä ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Lapsi oppii osallistuessaan toimintaan, lapsi oppii leikkiessään.

Esiopetusryhmien lapset ovat äänestäneet Oulun esiopetukselle oman tunnuslauseen eli moton kolmesta vaihtoehdosta: 1. Iloinen oppija Oulusta 2. Opi leikkien, leiki oppien 3. Intoa ja iloa eskarista. Lasten päätöksen mukaisesti Oulun esiopetuksen motto on: **Intoa ja iloa eskarista!**

Heikkilänkankaan päiväkodin esiopetusryhmän Intoa ja iloa eskarista!

3.2. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestäminen perustuu lakiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta¹⁹. Tässä luvussa käsitellään keskeisiä järjestämistä koskevia velvoitteita. Tarkemmat järjestämistä koskevat säännökset on määritelty kokeilulaissa.

Kokeilukunta, jonka koeryhmään kuuluu sekä suomen- että ruotsinkielisiä lapsia, on velvollinen järjestämään kaksivuotista esiopetusta erikseen molempia kieliryhmiä varten²⁰.

Kaksivuotisen esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta.²¹ Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.5 Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia.

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä otetaan huomioon opetusalaan koskevat kelpoisuussäädökset²². Kokeilua ei saa järjestää sellaisessa esiopetuksen toimipaikassa, missä lapsella ei ole mahdollisuutta esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen²³. Tarjoamalla esiopetus ja sen lisäksi annettava varhaiskasvatus samassa paikassa pyritään varmistamaan lapsen eheä päivä ja pysyvät vuorovaikutussuhteet.

Kokeilukunnan vastuulla on huolehtia kohdejoukkoon kuuluvien lasten ja näiden huoltajien riittävästä tiedottamisesta²⁴. Kokeilukunnalla on velvollisuus ilmoittaa koeryhmään kuuluvan lapsen huoltajalle mahdollisuudesta hakea kaksivuotiseen esiopetukseen ja hyväksyä koeryhmään kuuluvan lapsen hakemus. Huoltajan vastuulla on huolehtia siitä, että koeryhmään kuuluva lapsi osallistuu kokeilutoimipaikassa järjestettyyn kaksi vuotta kestäväan esiopetukseen tai muuhun kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.²⁵

Lähtökohtana on, että kaksivuotiseen esiopetukseen hyväksytty lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan²⁶. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen. Kokeilukunta päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Kokeilukunta tekee huoltajan ilmoituksen perusteella päätöksen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistumisen päättymisestä kokeilutoimipaikassa²⁷.

Kaksivuotista esiopetusta annetaan kahtena vuotena yhteensä vähintään 1 400 tuntia, vähintään 700 tuntia kumpanakin vuotena²⁸. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on myös oikeus esiopetusta esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen²⁹. Lapsen päivään voi kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta³⁰. Mikäli kokeiluun kuuluu lapsia, joille on tehty pidentetyn oppivelvollisuuden päätös, voidaan heidän esiopetuksensa toteuttaa kaksivuotisenä kokeilulain mukaisesti³¹. Kaksivuotisen esiopetuksen aikana lapsi ei voi osallistua perusopetukseen valmistavaan opetukseen³².

Kaksivuotinen esiopetus voidaan toteuttaa kokeiluun osallistuvien kahden ikäluokan yhteisenä opetuksena. Lasten näkökulmasta asetelma tukisi oppimisen polun eheyttä ja mahdollistaisi joustavan oppimisen etenemisen taitojen ja tarpeiden mukaan ikäryhmästä riippumatta. Kahden ikäluokan ryhmässä opettaja voi myös hyödyntää kokeneempien lasten osaamista esiopetuksen käytäntöihin ohjaamisessa. Kokeilukunta kuitenkin päättää paikallisesti sopivasta tavasta muodostaa esiopetusryhmät kokeilun aikana.³³

19 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020)

20 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § 1 mom.

21 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

22 Opetustoimen kelpoisuusasetus (986/1998) 7 § (ks. myös HE s. 34).

23 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § 3 mom.

24 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 3 § 3 mom.

25 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 §

26 Perusopetuslaki 35 § (1040/2014), Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 § 2 mom.

27 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 § 3 mom.

28 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 1 mom.

29 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 4 mom.

30 Perusopetusasetus (852/1998) 4 §

31 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatustalain muuttamisesta, sivu 42 ja Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 3 mom.

32 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 4 mom.

33 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatustalain muuttamisesta, s. 41-42.

Kokeilukunta voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³⁴. Kokeilukunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään kokeilulainsäädännön sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁵.

Kokeilukunnan vastuulla on huolehtia kohdejoukkoon kuuluvien lasten ja näiden huoltajien riittävästä tiedottamisesta

³⁴ Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

³⁵ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § (ks. myös HE s. 42)

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestämistä koskevat keskeiset periaatteet Oulun kaupungissa

Opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttama kokeilu kaksivuotisesta esiopetuksesta kestää elokuun 2021 alusta toukokuun 2024 loppuun. Oulu valittiin mukaan satunnaisotannalla kaksivuotisen esiopetuksen kokeilulain (1046/2020) mukaisesti. Oulussa kokeiluun osallistuu 25 päiväkotia.

Opetus ja kulttuuriministeriö ohjaa ja koordinoi kokeilutoimintaa. Opetushallitus on laatinut kaksivuotisen esiopetuksen kokeilulle opetussuunnitelman perusteet ja tukee kuntia kokeilun toimeenpanossa. Oulussa esiopetuksen järjestämisestä vastaa varhaiskasvatuspalvelut. Kaksivuotista esiopetusta järjestetään kunnallisissa päiväkodeissa. Esiopetusryhmiä muodostettaessa noudatetaan Sivistys- ja kulttuurilautakunnan asettamia ryhmän minimikoko määräyksiä.

Opetushallituksen ylläpitämään kokeilurekisteriin tallennetaan kokeilulain mukaisiin koe- ja verokkiryhmiin kuuluvien lasten tietoja osallistumisesta kaksivuotiseen esiopetukseen. Mikäli koeryhmään kuuluva lapsi osallistuu muuhun kokeilun opetussuunnitelman tavoitteet saavuttamaan toimintaan, eikä osallistu kaksivuotiseen esiopetukseen kokeilutoimipaikassa, hänestä tallennetaan tietoja kokeilurekisteriin. Yksittäisten lasten vaikutusarviointeja tai huoltajien kyselyjen tuloksia ei seurantatutkimuksessa raportoida eikä vastaajia voida muutoinkaan tunnistaa.

Kokeilun toteutumista selvitetään seuraamalla ja arvioimalla sen toimeenpanoa, kohdejoukkoa, kokeilun pedagogisia ja toiminnallisia käytäntöjä sekä kokeilun opetussuunnitelman perusteita ja paikallisia opetussuunnitelmia. Seurantatutkimuksessa lapset osallistuvat arviointeihin ja

huoltajia voidaan haastatella. Seurantatutkimuksen tarkoituksena on arvioida kokeilutoimintaa vertaamalla koe- ja verokkilapsia. Oulussa tutkimuksessa mukana olevia viisivuotiaita lapsia kuluu molempiin ryhmiin.

Kokeilua järjestään sellaisissa esiopetustoimipaikoissa, joissa lapset voivat osallistua esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen. Toimipaikalla pitää olla myös mahdollisuus tarjota esiopetusta varhaiskasvatuksen ulkopuolelta tuleville kokeilutoimintaan osallistuville viisivuotiaille kahdeksi vuodeksi. Lapsen eheä päivä ja pysyvät vuorovaikutussuhteet ovat kokeilutoiminnan lähtökohtia. Toimipaikassa pitää pystyä toteuttamaan kokeilun opetussuunnitelmaa. Tutkimuksen kannalta on tärkeää, että toimipaikkoja on sosioekonomisesti erilaisilta alueilta ja mukana on edustavasti eri kieliryhmiä.

Esiopetusta järjestetään 4 tuntia päivässä ja esiopetuksen toiminta-ajat vahvistetaan vuosittain. Huoltajille tiedotetaan toiminta-ajoista esiopetukseen ilmoittautumisen yhteydessä. Lukuvuosi noudattelee pääosin koulujen työ- ja loma-aikojen. Päivittäinen esiopetusaika kirjataan kunkin yksikön lukuvuosisuunnitelmaan.

Oulussa lähtökohtana on esiopetukseen osallistumisen säännöllisyys. Käytänteenä on, että myös muut kuin sairauspoissaolot ilmoitetaan. Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja voi myöntää 1-5 päivän mittaiset poissaolot ja yli 5 päivän poissaolon myöntää päiväkodin johtaja. Lupa poissaoloon myönnetään, eikä poissaolo edellytä korvaavien tehtävien tekemistä.

3.3. Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet

Esiopetusta ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin sekä perusopetuslakiin ja -asetukseen ja niiden nojalla annettuihin säännöksiin ja määräyksiin sekä oppilas- ja opiskeluhuoltolakiin³⁶.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁷, tasa-arvolaki³⁸, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus³⁹ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴⁰.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja⁴¹. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään esiopetuksen tavoitteita käsittelevässä valtioneuvoston asetuksessa⁴².

Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten moninaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettien sekä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴³. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kasvun ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä⁴⁴. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa kokeilukunnan vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia⁴⁵. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu⁴⁶.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁷. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Kaksivuotisessa esiopetuksessa voidaan tarvittaessa harkintaa käyttäen ja lasten ikäkausi huomioiden hyödyntää myös perusopetuslain mukaisia kurinpidollisia keinoja ja kasvatustalusteluja esiopetukseen soveltuvalla tavalla⁴⁸. Kokeilukunta laatii opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kaksivuotiseen esiopetukseen soveltuvien kurinpitokeinojen ja kasvatustalustelun käytöstä ja niihin liittyvistä menettelytavoista⁴⁹.

36 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki (1287/2013)

37 Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

38 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

39 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

40 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022)

41 Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

42 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

43 Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

44 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

45 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskeluhoitolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

46 Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

47 Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

48 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

49 Perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet Oulun kaupungissa

Varhaiskasvatuslain ja perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ympäristöön. Vuoden 2021 aikana Ouluun on kehitetty yhteistä toimintamallia kiusaamiselta häirinnältä ja väkivallalta suojaamiseksi.

Esiopetushenkilöstön vastuullisen, johdonmukaisen ja sitoutuneen toiminnan tueksi laaditaan

Oulussa yhteinen toimintamalli kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaamiseksi sisältäen konkreettisia toimenpiteitä niiden ehkäisemiseksi. Toimintamallin mukaiset toimenpiteet kirjataan opiskeluhoitosuunnitelmaan sähköisessä järjestelmässä.

Kuusivuotiaiden lasten pohdintoja kiusaamisesta

”

Oon nähny , kun joku on lyönyt vaikka lapiolla. Sitten on heitetty hiekkaa tahallaan toisen päälle.
Seki on kiusaamista, kun ei oteta leikkiin tai sanotaan, että et saa tulla leikkiin.
Joku on haukuttu vaikka kakaksi tai tyhmäksi.
Joku on nauranut kun on kaatunut.

”

Jos joku kiusaa, kerron aina heti aikuiselle.
Voi myös ite kertoa kaverille, että ei oo kivaa.
Oon sanonut, että se joka haukkuu ni se ite on.

”

Ystävyys auttaa, ettei kiusata.
Jos on kaikkien kaveri, ni ei kiusata varmaan.
Riidat kannattaa aina sopia. Pitää muistaa pyytää anteeksi, vaikka olisi vahinko.

”

Aina täytyy kertoa aikuiselle.
Ja aikuisen pitää tietysti mennä heti sanomaan, että ei saa kiusata.
Aikuisen pitää selvittää riidat lasten kanssa.
Aikuiset valvoo, ettei kiusata.

3.4. Arvoperusta

Kaksivuotinen esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtien mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten yksilöllisyyttä sekä monenlaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen ja huolenpitoon. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajujaan.

Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muusta henkilöön liittyvästä ominaisuudesta johtuvia ennako- odotuksia ja rajoituksia⁵⁰.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden monenlaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemysiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵¹.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävästä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetuksessa arvostetaan sisivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa.

Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

50 Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

51 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

Esiopetuksen arvoperusta Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Oulussa kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun arvoperusta rakentuu koko varhaiskasvatuksen tavoin Oulun kaupunkistrategian arvoille rohkeus, reiluus ja vastuullisuus. Esiopetuksen arvot koottiin keväällä 2016 esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden paikallisten linjausten laadinnan yhteydessä. Oulun esiopetuksen arvot on koottu alla olevaan taulukkoon.

Leikki on tärkeää, koska siinä oppii, mutta leikki on tärkeää myös itsessään tai oikeastaan juuri siksi.

Oulun esiopetuksen arvot

ROHKEUS

- Tuemme lapsen itsetunte muksen ja itsearvostuksen kehittymistä, taitamisen tunnetta.
- Rohkaisemme lasta kehittämään omia vahvuuksiaan.
- Luomme turvallisen, innostavan ja kannustavan ilmapiirin, jossa on ilo oppia.
- Aikuisten toiminta on ammatillista. Aikuinen omalla esimerkillään vaikuttaa lasten hyvinvointiin ja asenteisiin.

REILUUS

- Jokainen lapsi saa olla yksilö, jota kunnioitamme ja kuuntelemme.
- Kohtelemme jokaista tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti, erilaisuutta arvostaen ja kunnioittaen.
- Yhteistyömme perheiden kanssa on avointa, luottamuksellista ja jokaisen perheen arvoja ja kulttuuria kunnioittavaa.

VASTUULLISUUS

- Turvaamme lapselle parhaat kasvun ja oppimisen edellytykset, havainnoimalla ja vastaamalla herkästi lapsen tarpeisiin.
- Jokaisella on vastuu siitä, että kaikilla on hyvä olla, puolustamme heikompaa ja puutumme kiusaamiseen.
- Harjoittemme vastuullisesti toimimista päivittäin kaikissa arjen toiminnoissa ja opimme tekemään kestävän kehityksen valintoja.
- Aikuinen on aidosti läsnä lapselle.

Esiopetusikäiset lapset osallistuivat keväällä 2016 arvokeskusteluun ja alla olevassa koonnissa on muutamia esimerkkejä lasten pohdintoista. Lasten arvoissa korostuvat kavereiden tärkeys, leikkiminen ja toiminnallisuus, aikuisten toiminta sekä hyvät tavat.

Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmatyöhön osallistui vuosina 2015-2016 huoltajista koostuva ryhmä, joka pohti ja keskusteli esiopetuksen opetussuunnitelman teemoista. Esiopetuksen arvoperustassa huoltajat korostivat sukupuolisensitiivisyyttä ja kielellisen, kulttuurisen, uskonnollisen ja katsomuksellisen moninaisuuden arvostamista. Lisäksi huoltajat pitivät tärkeänä jokaisen lapsen oikeutta tulla kuulluksi. Kestävän elämäntavan omaksuminen, hyvinvoinnin edistäminen ja leikin kautta oppiminen olivat tärkeitä huoltajien arvoja.

Lasten pohdintoja

”

Hyvä päivä eskarissa on sellainen, että on kavereita.

”

Olen oppinut, että kaikki kaverit pitää ottaa leikkiin mukaan.

Kun kaverilla ei ole ketään leikkikaveria, voi mennä pyytämään, että voitko tulla leikkiin.

”

Eskarissa ei tarvitse pelätä mitään, eskarissa voi olla iloinen.

Eskarissa ei haittaa jos ei ossaa.

”

Pitää olla reilu. Vaihdetaan ja lainataan rooliasuja jos niitä on vain yksi. Jaetaan lelut reilusti.

On tärkeää oottaa vuoroa, ettei tuu kauheeta mölyä. Muuten ei kuule, eikä voi puhua.

”

Olen oppinut huomaamaan kaikkea ja olen oppinut tekemään kysymyksiä.

On mukavaa jos aikuinen on turvallinen, ei huuda eikä ole vihainen

Oivalsin, että pitää ajatella ennen kuin tekee mitään..

3.5. Oppimiskäsitys

Kaksivuotinen esiopetus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla

on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Lapset opettelevat esiopetuksessa toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Tavoitteena on, että sopivasti haastava toiminta sekä uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Leikki on lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Esiopetuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

3.6. Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittäminen otetaan huomioon kaikessa kaksivuotisen esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä kulkee jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Tehtävän toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Se

tukee heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luo pohjaa kestävästä elämäntavan omaksumiselle.

Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Näissä perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa.

Alla kuvataan lyhyesti laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä kullakin osa-alueella. Lisäksi mainitaan esimerkkejä siitä, miten laaja-alaisen osaamisen kehittymistä voidaan esiopetuksessa tukea. Esiopetuksen pedagogista toteuttamista kuvataan tarkemmin luvussa neljä (Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on otettu huomioon myös oppimisen alueiden määrittelyssä (luku 4.4 Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa).

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa heidän luottamustaan

omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draama-toiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita. Heitä ohjataan katsomaan asioita monesta näkökulmasta, kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia haivaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja

yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen moninaisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuden sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, levon ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä.

Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesääntelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Heitä ohjataan myös pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti esiopetuksen oppimisympäristöissä, kuten luonnossa ja lähiliikenteessä. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä erilaisissa ympäristöissä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvallisuuden, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin digitaalisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoininnan taitoja. Ohjelmoinnin periaatteisiin tutustuminen luo ymmärrystä digitaalisten sovellusten kehittämisestä ja vahvistaa lasten loogista ajattelua. Lapsia ohjataan tieto- ja viestintäteknologian turvalliseen ja ergonomiseen käyttöön.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa⁵². Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja kestävä elämäntavan omaksumista.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Esiopetuksessa lasten kanssa tutustutaan luontoon. Myönteiset kokemukset ja elämykset lähiympäristöstä ja siihen kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luontosuhdetta. Samalla lapset oppivat hahmottamaan ympäristövastuullista toimintaa. Arjessa yhdessä tehdyt vastuulliset valinnat ja ratkaisut vahvistavat lasten osallisuutta ja opettavat kestävä elämäntapaa.

4

Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuuri-
sesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu
yhteisön vuorovaikutuksessa. Kaksivuotista esi-
opetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luo-
da edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi
ja arvioinnille. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppi-
mistä ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä. Toimin-
takulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaksi-
vuotinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia,
kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilö-
nään sekä yhteisön jäsenenä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus,
joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden
tulkinna
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuu-
desta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta,
toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedos-
tamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yh-
teisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuu-
riin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin
riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai
ei. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän
tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välitty
mallina lapsille, jotka omaksuvat yhteisön arvoja,
asenteita ja tapoja.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu antaa hyviä
mahdollisuuksia rohkeasti kokeilla uusia toimin-
tatapoja ja kehittää toimintakulttuuria. Kokeilulaki

korostaa esiopetuksen vaikuttavuuden, lapsen
eheän päivän ja yhtenäisen oppimisen polun mer-
kitystä ja samalla haastaa kehittämään näitä. Ko-
keilussa etsitään uusia tapoja kahden ikäluokan
yhteiselle laadukkaalle työskentelylle ja oppimi-
selle. Tämän lisäksi yhteistyötä tehdään aiem-
man varhaiskasvatuksessa ja alkuopetuksessa
olevien lasten kanssa. Samalla kehitetään entis-
tä sujuvampia siirtymäkäytäntöjä. Kokeiluun osal-
listuminen edellyttää myös muuta kehittämistä
kaksivuotisen esiopetuksen onnistumiseksi. Täl-
laisia ovat muun muassa palveluohjauksen kehit-
täminen, lasten kuljetusten sujuva järjestäminen,
henkilöstön osaamisen vahvistaminen sekä kas-
vun ja oppimisen tuen ja opiskeluhoillon palve-
lujen ulottuminen viisivuotiaille.

Toimintakulttuuri vaikuttaa esiopetuksen laatuun.
Sillä on keskeinen merkitys esiopetuksen toteut-
tamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Hyvä
toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten
kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvalli-
suudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämän-
tavalle. Esiopetuksessa kaikkien työtapojen tu-
lee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee
myös pystyä pedagogisesti perustelemaan.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen
toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun.
Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokai-
sen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistämi-
nen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää
pedagogista johtamista, joka on esiopetuksen ko-
konaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista
johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää
kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytyk-
set henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatil-
lisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle
ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Johtamisella on keskeinen vaikutus toimintakulttuuriin. Päiväkodin johtaja vastaa oman vastuualueensa pedagogisesta johtamisesta. Esiopetuksen osalta yhteistyötä tehdään esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettajien sekä muun henkilöstön kanssa. Myös erilaiset pedagogiset tiimit ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukevat päiväkodin johtajaa pedagogiikan johtamisessa ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Pedagoginen johtaminen on toimivien rakenteiden kehittämistä, pedagogisen keskustelun ja tiedon ylläpitämistä, yhteisen osaamisen jakamista ja vahvistamista, yhteisöllisyyden rakentamista ja toiminnan kehittämistä ja arviointia. Esiopetusryhmän pedagogisena

johtajana varhaiskasvatuksen opettaja rakentaa ja vahvistaa tiimin yhteistoimintaa.

Kaksivuotisen esiopetuskokeilun aikana esiopetustoimipaikkoja kannustetaan kehittämään koko päiväkodin yhteisteistä toimintakulttuuria hyödyntäen toimipaikkojen nykyisiä pedagogisia vahvuuksia. Kehittämistyön yhtenä näkökulmana voi olla uudistuva esiopetus, kaksivuotisuuden luomat mahdollisuudet eri-ikäisten lasten yhteiselle toiminnalle. Varhaiskasvatuksen ja siihen kuuluvan esiopetuksen toimintakulttuuria rakennetaan yhteistyössä henkilöstön ja lasten, huoltajien ja alueen muiden toimijoiden kesken.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintakulttuuria rakennetaan yhteistyössä henkilöstön, lasten, huoltajien ja alueen toimijoiden kesken.

4.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa yksi keskeinen työmenetelmä on pedagoginen dokumentointi. Pedagogista dokumentointia käytetään pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä. Dokumentoinnin avulla saatujen tietojen perusteella esiopetuksen toimintakulttuuria, oppimisympäristöjä ja työtapoja muokataan ja kehitetään esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksen pedagogista dokumentointia kuvataan tarkemmin luvussa neljä (Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa).

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatukseen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään erityisesti uusia toimintatapoja kahden ikäluokan yhteiselle oppimiselle. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä. Terveen itsetunnon ja oppimismotivaation varhaista tukemista korostetaan.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta

yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimisen, oivalluksen ja leikin ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittymisen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen

toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdeluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevasta asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä. Tähän liittyy esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Esiopetuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan kävelyä ja pyöräilyä oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän

aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaisinta kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävään elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Oulun kaupungin kaksivuotisessa esiopetuksen kokeilussa

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteiden mukaisten kehittämisperiaatteiden lisäksi Sivistysohjelma 2026 strategisten painopisteiden mukaisesti. Painopistealueita ovat hyvinvointi ja osallisuus, kestävä kehitys, digitalisaatio ja kansainvälisyys. Oulussa varhaiskasvatuksen painopistealueina ovat jo pitkään olleet myös kulttuuri ja lasten liikkumisen edistäminen. Toimipaikkojen toimintasuunnitelmien ja esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmien kautta arvioidaan ja kehitetään toimintakulttuuria.

Kokeilutoimipaikoissa kehitetään yhteisiin tavoitteisiin sitoutunutta toimintakulttuuria varhaiskasvatuksen sisällä sekä siirtymävaiheessa esiopetuksesta kouluun. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Yhteisesti jaettu arvopohja ja ammatillinen lapsikäsitys rakentavat välittävää toimintakulttuuria. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luotamusta rakentava vuorovaikutus. Kaksivuotinen esiopetuksen kokeilu antaa mahdollisuuksia pitkäjänteiseen tavoitteelliseen tasavertaiseen yhteiseen työhön. Lähtökohtana on lapsen oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaaminen.

Oulun kaupungissa esiopetuksen yhteisöllistä toimintakulttuuria kehitetään positiivisen pedagogiikan keinoin. Positiivinen pedagogiikka tarkoittaa lasten osallisuutta ja oppimisen iloa. Se on myönteisten tunteiden vahvistamista ja onnistumisen hetkiä. Se on oikea-aikaisen myönteisen palautteen antamista. Positiivinen pedagogiikka edistää lasten hyvinvointia ja toimii voimavarana myös henkilöstölle ja huoltajille.

Kaksivuotisen esiopetuskokeilun toimintakulttuuri edistää opetussuunnitelman mukaisen

oppimiskäsityksen toteutumista. Esiopetus perustuu lasten kokemuksiin, kiinnostuksen kohteisiin ja heidän arjessaan oleviin ajankohtaisiin asioihin. Lasten aloitteita vahvistetaan ja heitä ohjataan havainnoimaan myös uusia asioita. Toiminta on sekä lapsilähtöistä että aikuisjohtoista. Lasten omat ja ryhmän yhteiset tavoitteet ohjaavat toiminnan tavoitteiden asettelua.

Esiopetus on eheytettyä opetusta. Se muodostuu oppimiskokonaisuuksista, joissa yhdistellään eri oppimisen alueiden sisältöjä ja tavoitteita tarkoituksenmukaisella tavalla. Pedagogisen toiminnan suunnittelun lähtökohtana on opettajan tietoisuus lasten tavoitteista, vahvuuksista ja oppimisen tavoista. Toiminnan sisällön valinnassa huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteita ja yhdessä lasten kanssa valitaan menetelmiä, miten toimintaa toteutetaan.

Hyvinvointi ja osallisuus

Välittävä toimintakulttuuri kehittämisen tavoitteena

Esiopetuksen tehtävänä Oulussa on auttaa lasta luomaan käsitystä omasta itsestään ja vahvuuksistaan ja arvostamaan näitä myös muissa ihmisissä. Esiopetuksen tavoitteena on edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista. Hyvinvointipäiväkoti-toimintamallin kautta kerätään lasten kokemuksellista hyvinvointitietoa. Sitä käytetään esiopetusryhmän työvälineenä ja pedagogiikan tukena. Hyvinvoivan kasvuyhteisön toimintakulttuurin kehittämisen teemat on kuvattu Hyvinvoinnin kehässä.

Lapsen hyvinvoinnin perusedellytys on sujuva arki. Se rakentuu lapsen henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Muita perusedellytyksiä ovat lapsen onnistumisen kokemukset, hyväksytyksi ja

kuulluksi tuleminen, myönteisen palautteen saaminen, turvallisuuden tunteen kokeminen sekä omien selviytymistaitojen vahvistaminen. Tavoitteena on mahdollistaa ja varmistaa lasten hyvinvoinnin ja osallisuuden toteutuminen esiopetusyksikön käytänteiden ja järjestelyjen kautta. Sujuvan arjen kautta kuvataan esiopetusyksikön toimintaa ja se mahdollistaa lapsen hyvinvoinnin kehän muiden osien toteutumisen. Osallisuus on hyvän elämän rakennusaine sekä yksilölle että yhteisölle.

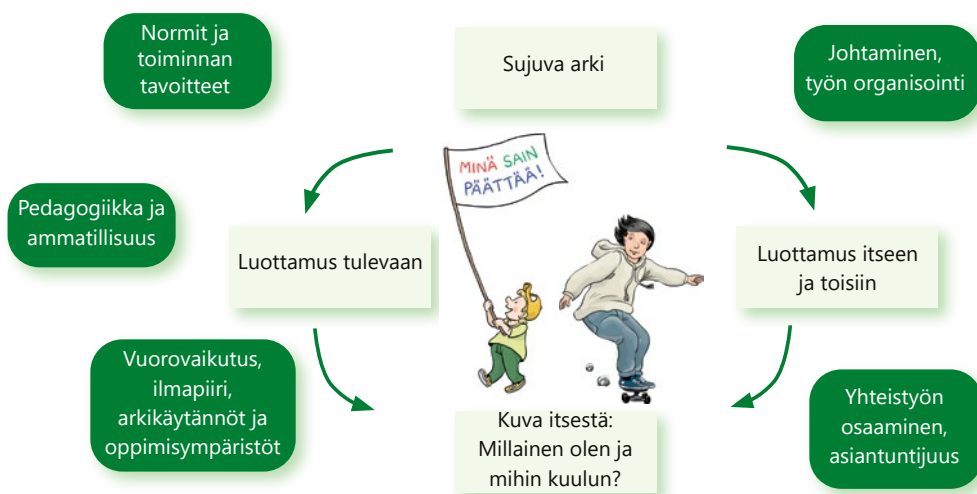
Luottamus itseen rakentuu arjen kohtaamisissa ja vuorovaikutuksessa. Myönteinen palaute on itseluottamuksen ja oman arvokkuuden ymmärtämisen keskeinen rakentaja. Luottamus toisiin tarkoittaa sitä, että lapsi uskaltaa toimia aktiivisena toimijana esiopetusryhmässä ja yhteisössä. Luottamus itseen ja toisiin luo valmiutta kohdata tulevaa rohkeasti ja toimia vastuullisesti yhteiskunnan jäsenenä.

Hyvinvointipolku sekä oivalluskortit sisältävät fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä asioita, joita ovat mm. itsestä huolehtiminen, terveyteen liittyvät taidot, kestävään elämäntapaan sitoutuminen sekä turvataidot.

Osallisuus

Esiopetuksen toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Osallisuuden tulee olla inkluusiivista eli erilaiset lapset ja nuoret tarvitsevat osallisuutensa toteutumiseen erilaisia malleja. Lasten osallisuuden vahvistaminen on myös osa esiopetustoimipaikan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman tavoitteita. Oulun kaupunki on sitoutunut Lapsiystävällinen kunta (LYK) -toimintamalliin, mikä tukee lasten tietoisuutta lasten oikeuksista ja vahvistaa mahdollisuuksia vaikuttaa kehitystään vastaavasti sekä omaan elämäänsä ja lähiympäristöönsä että yhteiskuntaan laajemminkin. Osallisuutta on se, että lapsi tulee kuulluksi omissa asioissaan, mutta myös se, että lapset ryhminä pääsevät ääneen, toimimaan ja vaikuttamaan. Osallisuuden toteutuminen vahvistaa lapsen kokemusta siitä, että jokainen on tärkeä ja merkityksellinen yhteisönsä jäsen. Kuulun joukkoon, olen tärkeä ja vaikutan - [Unicef LYK OSALLISUUS](#)

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten

Hyvinvoinnin kehä

osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsella pitää olla mahdollisuus osallistua, mutta samalla pitää olla oikeus myös olla osallistumatta. Osallisuuden pedagogiikka on vuorovaikutusta, lapset ja aikuiset toimivat yhdessä. Osallisuus edellyttää aikuisten vallan jakamista ja lapset ovat aktiivisia toimijoita. Lapsen kuulemiseen tarvitaan turvallinen ympäristö ja kannustava tunnelma. Osalliseen jokainen lapsi tulee huomatuksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi oman itsensä. Lapsella on mahdollisuuksia saada tietoa, toimia ja vaikuttaa. Lapsen mielipiteillä, näkemyksillä ja ideoilla on merkitystä. Osallisuus on keskeinen oikeus lapselle, koska lapsi ja osallisuuden taito kehittyvät osallisuuden kokemusten kautta.

Yrittäjyyskasvatus

Osallisuus mahdollistaa lasten yritteliäisyyden. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on, että lapsi osaa, pystyy ja pärjää. Esiopetuksen yrittäjyyskasvatuksessa autetaan lasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan, tuetaan itsetuntemusta leikin ja positiivisen palautteen avulla sekä kannustetaan omatoimisuuteen ja yhteiseen vastuunottoon. Leikkien tutustutaan erilaisiin työtehtäviin ja ammatteihin. Lähiympäristöön tutustumalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Yrittäjyyskasvatuksen sisällöt tukevat huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaaminen

Kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaaminen on koko henkilöstön tehtävä, joka vaatii aikuisen havainnointia, aitoa läsnäoloa ja loukkaavaan toimintaan puuttumista. Minkäänlaista kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa ei tule hyväksyä ja lasten turvallisuutta uhkaaviin tilanteisiin on puututtava heti, kun toiminta huomataan. Varhaisessa tilanteisiin puuttumisessa voidaan hyödyntää [Väestöliiton pisarapuuttumisen mallia](#). Lapsen viiheet ja kertomukset kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta on otettava aina vakavasti. Jokaisessa toimipaikassa laaditaan toimintamalli kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaamiseksi sisältäen konkreettisia toimenpiteitä niiden ehkäisemiseksi. Toimintamalli kirjataan opiskeluhoitosuunnitelmaan.

Turvataitokasvatuksella vahvistetaan lasten omia voimavaroja ja selviytymiskeinoja, jolloin taitoja edistetään turvallisuuspainotteisesti ikä- ja kehitystaso huomioiden, lapsen turvallisuuden ja oman toimijuuden kokemusta vahvistamalla, mutta samalla myös henkilöstön ja huoltajien ”turvaverkkoa” ja yhteistyötä tiivistämällä. Vaikka lapset saavat keinoja itsestä huolehtimiseen, vastuu lapsen turvallisuudesta säilyy aikuisilla. Turvataitokasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasta suojaavia tekijöitä ja ehkäistä kaikkea lapsiin kohdistuvaa kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa niin lasten keskinäisissä kuin myös aikuisten ja lasten välisissä suhteissa.

Turvataitoja ovat:

- Arvostuksen osoittaminen itselle ja toisille
- Myönteistä suhtautumista ja hyvää tunnetta omaa kehoa kohtaan
- Omien rajojen tunnistamista ja omasta yksityisyydestä huolehtimista
- Toisen itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden kunnioittamista
- Oman tahdon ja mielipiteen selkeää ilmaisemista
- Uhkaavien tilanteiden tunnistamista ja tilanteista pois lähtemistä
- Hyvän ja huonon kosketuksen sekä hyvän ja huonon salaisuuden tunnistamista
- Kykyä kieltäytyä ja sanoa tarvittaessa EI tai LOPETA
- Avun pyytämistä ja luotettavaan aikuiseen turvautumista
- Netin ja median turvallista, vastuullista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä
- **Turvaohjeet:** Sano EI, poistu tilanteesta, kerro turvalliselle aikuiselle

Liikkuminen

Esiopetuksessa on tavoitteena lapsen yksilöllisen motorisen kehityksen tukeminen. Oppimisympäristöjä suunniteltaessa ja rakennettaessa huomioidaan, että lapsella on mahdollisuus monipuoliseen ja reippaaseen liikkumiseen. Toimintaa suunnitellaan niin, että arkiliikkuminen lisääntyy ja istuminen vähenee. Henkilöstön liikuntamyönteisellä asenteella ja osaamisella kannustetaan huoltajia koko perheen yhteiseen liikkumiseen. Puoli päivää pihalla – toimintakulttuuri lisää liikuntaa ja retkeilyä hyödyntäen lähiympäristöä monipuolisesti.

Jokaisessa toimipaikassa tulee olla liikunnan vuosikello sekä toimintasuunnitelmaan sisältyvä liikuntasuunnitelma. Ne sisältävät esiopetuksen liikuntatavoitteet. Vuosikellossa ja liikuntasuunnitelmassa linjataan lapsen motoristen perustaitojen havainnointi ja harjoittaminen osaksi päivittäistä toimintaa. Suunnitelmat sisältävät malleja liikkumisen lisäämiseen sekä huomioivat mm. vuodenaikojen vaihtelun.

Kestävä kehitys

Kun kasvatuksen ja opetuksen arvopohja painottuu kestävän kehityksen periaatteille, voidaan puhua kestävän tulevaisuuden kasvatuksesta. Sen päämääränä on ekososiaalisesti sivistynyt oululainen, joka ymmärtää omien tekojensa vaikutukset toisiin ihmisiin, luontoon sekä yhteiskuntaan ja hän myös toimii tietonsa ja ymmärryksensä mukaisesti. Se on vastuun antamista ja vastuun kantamista kestävämmän tulevaisuuden puolesta. Lasten kanssa pohditaan, mitä kestävä tulevaisuus merkitsee ja mitä lapset voivat itse tehdä sen puolesta. Esiopetuksen henkilöstön innostava asenne ja malli ovat lasten oppimisen lähtökohta.

Ympäristökasvatus on osa ekologista ulottuvuutta. Lasten omat luonnossa liikkumisen kokemukset, luonnon monimuotoisuuden havainnointi sekä niiden kautta syntyvä hyvä ja myönteinen luontosuhde on perustana myöhemmälle

Kestävän arkipäivän osa-alueet

kestävälle elämäntavalle. Taloudelliseen ja ekologiseen ulottuvuuteen kuuluvat ympäristöä säästävät ja ympäristökuormitusta vähentävät toimet näkyvät arjessa monipuolisesti.

Hyvät tavat ja muiden ihmisten huomioon ottaminen ja kulttuurien moninaisuuden kunnioittaminen liittyvät sosiaaliseen kestävyys- ja hyvinvointiin olennaisesti. Lapset opettelevat vastuun ottamista omista teoistaan yhdessä muiden kanssa.

Omien kulttuuriperinteiden kunnioittaminen ja vaaliminen ovat osa kulttuurista kestävästä kehitystä.

Esiopetustoimipaikassa toimii kestävä kehityksen yhdyshenkilö ja työryhmä, johon kuuluu yksi työntekijä jokaisesta ryhmästä. Työryhmä laatii vuosittain toimintasuunnitelmaan sisältyvän kestävä kehityksen toimintaohjelman. Toimintaohjelma toteutuu osana esiopetusta.

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Alakööki tukee varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen toimintaa. Alakööki järjestää elämyksellisiä ja kokemuksellisia toimintapolkuja mm. toimipaikkojen lähiympäristöissä. Henkilöstölle Alakööki järjestää kestävä tulevaisuuden kasvatukseen ja mm. Vihreä lippu -ohjelmaan liittyviä koulutuksia ja muita tilaisuuksia. Varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen Reppu -työryhmä toimii kestävä tulevaisuuden kasvatuksen tukijana, asiantuntijana, kehittäjänä ja keskustelun ylläpitäjänä.

[Kestävä tulevaisuuden opinvirran](#) tavoitteena on rakentaa yhdessä kestävä elämäntavan ja vastuullisuuden yhteisöä. Lasten osallisuutta ja oman toiminnan merkityksellisyyden ymmärtämistä vahvistetaan. Lapsille annetaan toivoa kestävämmästä tulevaisuudesta. Luontokasvatus luo pohjaa ekososiaaliselle sivistykselle. Esiopetuksen henkilöstön toimintatavat ja sitoutumien kestävä elämäntapaan vahvistavat lasten ymmärrystä kiertotaloudesta ja ilmasto-osaamisesta

[Kestävä tulevaisuuden opinvirta](#) on Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman liitteenä. Kestävä kehityksen

kasvatuksen tueksi koottua tukimateriaalia löytyy kaupungin sisäisestä intrasta sekä yksityisten päiväkotien työtilasta.

Kulttuuri

Taide ja kulttuuri ovat keskeisiä hyvinvointitekijöitä. Varhaiskasvatuksella ja esiopetuksella on merkittävä asema lasten kulttuurikasvatuksen toteuttajana. Kulttuurikasvatus integroituu esiopetuksen oppimisen alueisiin ja koko toimipaikan toimintakulttuuriin. Sen tavoitteena on kehittää lapsen monipuolista ilmaisua, mielikuvitusta ja luovuutta sekä tukea itsetuntoa. Se antaa mahdollisuuksia kulttuuriin elämyksiin ja taiteelliseen toimintaan sekä laadukkaaseen lastenkulttuuriin. Lastenkulttuurilla tarkoitetaan sekä lasten tekemää että lapsille tehtyä taidetta, lasten omaa kulttuuria ja lapsille suunnattua kulttuuritarjontaa. Lapsella tulee olla mahdollisuus toimia monipuolisesti taiteen eri alueilla.

[Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen kulttuurioppaaseen](#) on kirjattu kulttuurikasvatuksen suunnitelma. Se sisältää kulttuurikasvatuksen tavoitteet ja sisällöt. Toimipaikassa toimii kulttuurivastaava, joka laatii vuosittain yhdessä muun henkilöstön kanssa toimipaikkakohtaisen kulttuurikasvatuksen suunnitelman, joka toteutuu osana esiopetustoimintaa. Näin luodaan perusta oululaisten lasten

Kulttuurikasvatuksen
tavoitteena on
kehittää lapsen
monipuolista ilmaisua,
mielikuvitusta ja
luovuutta sekä tukea
itsetuntoa

yhdenvertaiselle mahdollisuudelle osallistua ja tutustua monipuolisesti kulttuuriin ja taiteisiin sekä saada myönteinen ja elämyksellinen kokemus kulttuurista esiopetuksessa, lähiympäristössä ja kulttuurilaitoksissa. Tukimateriaalia on saatavilla kaupungin sisäisestä intrasta sekä yksityisten päiväkotien työtilasta.

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Alakööki järjestää toimintaa kulttuurilaitoksissa kulttuurikasvatuksen monipuolistamiseksi. Alaköökin ja kulttuurilaitosten yhteistyössä järjestämän toiminnan maksuttomuus tukee taiteellisen ja kulttuurisen kokemisen yhdenvertaista saavutettavuutta merkittävästi. Taide- ja kulttuurikasvatusta lisäävät Oulussa myös kulttuurilaitosten tuottamat kiertävät näyttelyt.

Alakööki tukee kulttuurikasvatuksen toteuttamista esiopetuksessa. Lapsille Alakööki toteuttaa elämyksellistä ja kokemuksellista toimintaa ja henkilöstölle järjestetään koulutuksia ja muita tilaisuuksia. Alakööki organisoii Oulun kaupungin kunnallisten päiväkotien ja kulttuurilaitosten välisen kulttuurikummitoiminnan. Kulttuurikummeina toimivat eri kulttuurilaitosten työntekijät sekä taiteilijat. Oulussa varhaiskasvatuksella on kaksivuotiset kulttuuriteemavuodet. Alakööki julkaisee kulttuuriteemavuosille vinkkimateriaalin, jossa on eri kulttuuritahojen ja kulttuuritoimijoiden tapahdumia, jotka tukevat teemavuoden toteutumista. Kulttuuriteemat pyritään huomioimaan kulttuurilaitosten kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen Kulttuurikapsäkki-työryhmä toimii varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kulttuurikasvatuksen tukijana, asiantuntijana, kehittäjänä ja keskustelun ylläpitäjänä. Kulttuurikapsäkki suunnittelee kulttuurikasvatuksen yhteisen teeman sekä suunnittelee kulttuurikoulutuksia varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Lapsen kansainvälisyys voi olla kotikansainvälisyyttä, jolloin kansainvälisyyttä koetaan esimerkiksi vierailuiden tai virtuaalisen yhteistyön kautta.

Kansainvälisyys

Sivistysohjelman mukaisesti oululainen on maailmankansalainen. Maailmankansalaisuuden tietoja, taitoja ja asenteita on kuvattu kieli- ja kulttuuritietoisuuden tavoitteina ja sisältöinä esiopetuksen osalta oululaiseen Maailmankansalaisen polkuun. Lasten kansainvälisyysvalmiuksia kehitetään kulttuurikasvatuksen, osallisuuden, kielellisen- ja kulttuurisen moninaisuuden kohtaamisen sekä monipuolisten kokemusten ja elämysten kautta. Esiopetusikäisen lapsen kansainvälisyys voi olla kotikansainvälisyyttä, jolloin kansainvälisyyttä koetaan esimerkiksi vierailuiden tai virtuaalisen yhteistyön kautta. Kotikansainvälisyyden tueksi on koottu Oulusta maailmalle -materiaali. Myös kielisuihkutukset ja sitä kautta kulttuuriin tutustuminen ovat kansainvälisyyskokemuksia kotikansainvälisyyden keinoin. Henkilöstön osaamisen kehittämisessä kansainvälisellä toiminnalla on merkittävä rooli.

Digitalisaatio

Digitaalisuus on osa jokaisen arkea. Tieto- ja viestintäteknisiä taitoja tarvitaan niin opiskelussa, työelämässä kuin ihmisten välisessä kommunikoinnissakin. Esiopetuksessa digitaalisuus on osa toimintakulttuuria, jota ylläpidetään ja kehitetään jatkuvasti. Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa digitoimintakulttuuria edistetään Välkyt-toimintamallin avulla.

Opetushallitus on julkaissut alkuvuodesta 2021 Uudet lukutaidot -kehittämishojelman. Sen tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten medialukutaitoja, tieto- ja viestintäteknologisia (TVT) taitoja sekä ohjelmoinnin osaamista varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa. Uudet lukutaidot -kehittämishojelma on osa opetus- ja kulttuuriministeriön laajempaa Oikeus oppia -kehittämishojelmaa (2020–2022). Esiopetuksen osalta tarkemmat kuvaukset löytyvät osoitteesta <https://uudetlukutaidot.fi/esiopetus/>.

Mediakasvatus on osa arkea; pedagogista tarttumista lapsilta nouseviin ideoihin!

Tieto- ja viestintä- teknologinen osaaminen

- Käytännön taidot ja oma tuottaminen
- Tiedonhallinta sekä tutkiva ja luova työskentely
- Vastuullisuus ja turvallisuus
- Vuorovaikutus

Medialukutaito

- Median tulkinta ja arviointi
- Median tuottaminen
- Toiminta mediaympäristössä

Ohjelmisto- osaaminen

- Ohjelmoidut ympäristöt ja niissä toimiminen
- Ohjelmoinnin ajattelu
- Tutkiva työskentely ja tuottaminen

Uudet lukutaidot

4.2. Oppimisympäristöt

Esiopetuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁵³. Oppimisympäristön käsite on laaja, sillä oppimista voi tapahtua kaikkialla, erilaisissa olosuhteissa ja vuorovaikutustilanteissa. Oppimisympäristön käsite sisältää muun muassa fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan muun muassa tiloja, paikkoja, yhteisöjä, toimintatapoja, käytäntöjä, teknologiaa ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa oppimisympäristöjä kehitetään siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Laadukkaat oppimisympäristöt ruokkivat kokeilun ja oppimisen halua ja luovat mahdollisuuksia yhdessä toimimiselle. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon fyysisiä oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä. Lähiluontoa ja luontoympäristöjä käytetään säännöllisesti eri oppimisenalueiden oppimisympäristöinä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä esiopetuksen toteuttamisen

periaatteet. Esiopetuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa kaksivuotisessa esiopetuksessa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat inklusiivisuutta, yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa vallalla olevien stereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös esiopetuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kokeillaan ja kehitetään tieto- ja viestintäteknologian pedagogista käyttöä. Monet digitaaliset ohjelmat tarjoavat lapsille muun muassa kiinnostavia mahdollisuuksia havainnointiin, uusien taitojen kokeiluun ja välittömään palautteeseen. Digitaalisten välineiden käyttö avaa lapsille mahdollisuuksia laajentaa vuorovaikutusta, tehdä yhteistyötä sekä tutustua

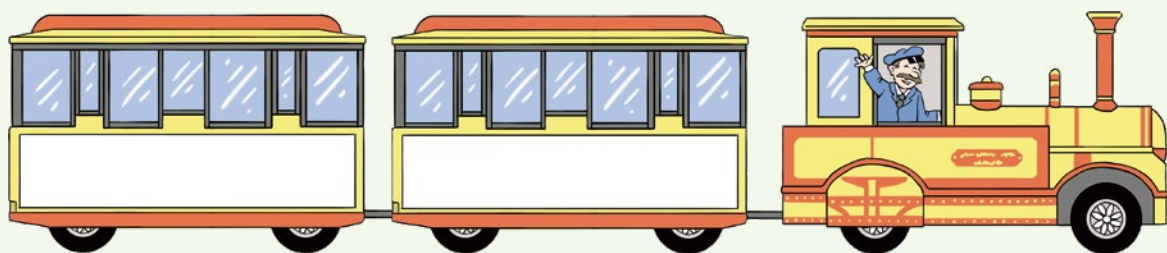
53 Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

uusiin asioihin, ihmisiin ja kulttuureihin. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään kokeilukunnan määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä.

Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Oppimisympäristöjä muuttamalla ja rikastamalla lapsille tarjotaan uusia oppimisen mahdollisuuksia kaksivuotisen esiopetuksen aikana. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Oppimisympäristöt Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Toimintakulttuuri on kokonaisuus, johon oppimisympäristöt rakentuvat. Monipuoliset oppimisympäristöt mahdollistavat esiopetuksen yleisten ja lasten yksilöllisten tavoitteiden toteutumista sekä ohjaavat menetelmien valintaa. Olemassa olevia tiloja hyödynnetään luovasti ja joustavasti huomioiden eri-ikäisten ja erilaisten oppijoiden tarpeet ja tavoitteet. Tilaratkaisut mahdollistavat monenlaisten työtapojen käyttämisen ja lasten päivittäisen leikin. Oppimisympäristöjen suunnittelussa ja rakentamisessa huomioidaan lapsiryhmän kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus. Lapsi, oppiminen ja leikki ovat tilankäytön keskeiset lähtökohdat ja päämäärät.

Esiopetuksen oppimisympäristö käsittää fyysisen lähiympäristön, psyykkisen ilmapiirin sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen. Hyvin rakennettu oppimisympäristö tarjoaa lapselle mahdollisuuden toimia kehitysvaiheelleen sopivalla tavalla. Esiopetuksen henkilöstöllä on vastuu ja velvollisuus edistää lapsen hyvinvointia, oppimista ja leikkiä kaikissa ympäristöissä ja tilanteissa, joissa lapsen

kanssa toimitaan päivän aikana. Perusturvallisuus ja hyvinvointi syntyvät siitä, että henkilöstö ja lapset tuntevat toisensa hyvin ja lapset kokevat hyväksyntää juuri sellaisina kuin he ovat. Lähtökohdana lapsen itsetunnon vahvistamisessa on, että opettaja on kiinnostunut lapsesta. Oppimisympäristön pysyvyys, toistuvuus ja ennakoitavuus lisäävät lapsen turvallisuuden ja hallinnan tunnetta.

Esiopetuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota piha-alueiden ja lähiympäristön hyödyntämiseen oppimisessa ja leikkiympäristönä. Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden Sivistysohjelma 2026 linjaa yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi ”Puoli päivää pihalla” -oppimisen ja oppimisympäristöjen laajentamisen ulos. Tämä tarkoittaa lisääntyvää ulkoilua, retkeilyä ja lähiympäristön hyödyntämistä eri oppimisen alueiden pedagogisten tavoitteiden toteutuksessa. Oppimisympäristöjen monipuolinen käyttö edistää erilaisten oppijoiden vahvuuksien löytymistä ja tukemista.

OULU | varhaiskasvatus

Puoli päivää pihalla

Kulttuurilaitosten ja liikuntapalveluiden tarjoamia mahdollisuuksia käytetään monipuolisesti ja säännöllisesti. Yhteistyö tukee laaja-alaisen osaamisen alueiden sekä oppimisen alueiden tavoitteiden toteutumista.

Tieto- ja viestintäteknologia on osa esiopetuksen oppimisympäristöä. TVT-laitteita käytetään lapsiryhmissä suunnitelmallisesti oppimisen ja vuorovaikutuksen tukena. Niiden käytössä korostuu

yhteisöllinen toiminta, dokumentointi, tiedonhaku ja lasten toimijuus. Tieto- ja viestintäteknologiassa oppimisympäristössä huomioidaan käytettävien laitteiden ja sovellusten tietoturvallisuus ja toiminnan eettisyys.

Jokaisella toimipaikalla on turvallisuusohjeet, jotka sisältävät vuosittain päivitettävän pelastussuunnitelman. Henkilöstön on kaikissa tilanteissa huomioitava turvallisuuskäsitteet.

Tykkään ulkoilusta.
Ulkona saa juosta.

4.3. Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteena on, että varhaiskasvatus, kaksivuotinen esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on kokeilukunnalla. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä kokeilukunnan johdolla. Kokeilukunta vastaa myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteisellä keskustelulla ja yhteistyöllä edistetään opetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun aikana yhteistyötä vahvistetaan erityisesti alkuopetuksen kanssa, jotta lapsen oppimisen polun jatkumoa turvataan ja yhdessä oppimista vahvistetaan. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä.

Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä esimerkiksi neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen

kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään.

Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan. Esiopetuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa esiopetuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee esiopetuksen tavoitteita. Muita esiopetuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi, pelastuslaitos sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁵⁴.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys esiopetuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasavertainen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatussyhteistyötä. Laadukas palvelunohjaus ennen

lapsen esiopetukseen hakemista on osa yhteistyötä. Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on kokeilukunnalla.

Yhteistyö esiopetuksen aikana edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään sekä osallistua toiminnan tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetusavustuksista, kuljetuksista sekä opiskeluhuollon palveluista sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään siirtymäkäytäntöjä ja siirtymiin liittyvää ammatillista yhteistyötä suunnitelmallisesti. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämässä huomioon.

Kokeilukunta luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta kaksivuotiseen esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Kokeilun aikana kehitetään erityisesti yhteistyötä alkuopetuksen kanssa. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁵⁵. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan kaksivuotiseen esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävistä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun aikana ja siirtymävaiheissa Oulun kaupungissa

Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja siirtyminen varhaiskasvatuksesta kaksivuotiseen esiopetukseen sujuu luontevasti varhaiskasvatuksen piirissä olleen lapsen elämässä. Lapselle laadittu varhaiskasvatussuunnitelma on hyvä perusta lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Varhaiskasvatussuunnitelma siirtyy lapsen mukana esiopetukseen.

Esiopetustoimipaikat osallistuvat omilla alueillaan yhteistyöhön muiden alueen toimijoiden kanssa. Toimipaikat kuvaavat omia yhteistyökäytäntöjään lukuvuosisuunnitelmissa ja opiskeluhoitosuunnitelmissa. Esiopetusryhmät tekevät suunniteltua ja tavoitteellista yhteistyötä lähikoulun kanssa. Yhteistyö perusopetuksen ja nuorisopalveluiden, kulttuuri- ja liikuntapalveluiden, hyvinvointipalvelujen, eri oppilaitosten, seurakuntien, järjestöjen ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa monipuolistaa esiopetuksen toimintaa ja laajentaa oppimisympäristöjä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun sisällöistä, järjestämisestä ja esiopetukseen ilmoittautumisesta tiedotetaan huoltajia henkilökohtaisesti. Heille järjestetään infotilaisuuksia muun muassa sähköisissä järjestelmissä. Tietoa saa myös Oulun kaupungin internetsivuilta sekä esiopetustoimipaikoista ja näiden kotisivujen kautta. Huoltajilla ja lapsilla on mahdollisuus tutustua ennakkoon tulevaan esiopetustoimipaikkaan sekä -ryhmään.

Kaksivuotisen esiopetuskokeilun tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Päivitetyt kohtaamiset luovat pohjaa vastavuoroiselle

ja kunnioittavalle yhteistyölle. Huoltajille kerrotaan lapsen päivän tapahtumista ja iloitaan yhdessä onnistumisista. Yhdessä keskustellen pohditaan lapsen kasvun ja oppimisen etenemiseen liittyviä asioita. Esiopetuskokeilussa mukana olevien lasten huoltajilla on mahdollisuus osallistua toimintaan tutkimuksen kautta. Kokeilutoimintaan liittyen järjestetään vanhempainiltoja. Huoltajia tiedotetaan kokeilutoimintaan ja esiopetukseen yleisesti liittyvissä ajankohtaisista asioista. Esiopetustoimipaikat voivat järjestää myös muita yhteisiä tilaisuuksia, joissa huoltajat voivat tavata toisiaan. Tämän lisäksi järjestetään alueellinen Esiopetuksesta kouluun -vanhempainilta seuraava syksynä kouluun menevien lasten huoltajille.

Huoltajalla on oikeus vähintään kahteen henkilökohtaiseen lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa koskevaan keskusteluun esiopetusvuoden aikana. Huoltajien kanssa yhteistyössä varmistetaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon siirtyminen lapsen opinpolun aikaisissa siirtymävaiheissa lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksen sisällä, eri toimintamuodosta toiseen, sekä lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. Kodin ja esiopetuksen yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus ja järjestetään myös eri paikkakunnalla asuville huoltajille mahdollisuus osallistua lapsen esiopetusvuoteen.

Huoltajat saavat mahdollisuuksia osallistua esiopetuksen kehittämiseen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajat voivat osallistua yhteiseen toimintaan ja kertoa omasta kulttuuristaan ja kielestään. He voivat esitellä työtään ja työpaikkaan esimerkiksi sähköisten järjestelmien kautta.

Huoltajille
kerrotaan lapsen
päivän tapahtumista
ja iloitaan yhdessä
onnistumisista.

Esiopetustoimipaikoissa voi toimia vanhempaintoimikuntia. Vanhempain toiminnan kautta lisätään yhteisöllisyyttä ja osallisuutta kodin ja esiopetuksen yhteisessä ympäristössä. Yhteistyö on arkea, yhteisiä tapahtumia ja teemapäiviä.

Oulun kaupungissa jokainen esiopetustoimipaikka nimeää yhteisöllisistä asioista vastaavan monialaisen opiskeluhuoltoryhmän lukuvuodeksi kerrallaan. Päiväkodinjohtaja vastaa opiskeluhuoltoryhmän toiminnasta. Suositeltava käytäntö on, että opiskeluhuoltoryhmän kokoonpanossa on mukana myös lasten ja huoltajien edustus.

Oulun kaupungissa järjestetään kaksi kertaa vuodessa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen Vanhempainforum yhteistyössä Oulun alueellisen vanhempainyhdistyksen kanssa. [Oulun alueellisen vanhempainyhdistys ry \(kouluvanhemmat.fi\)](http://www.kouluvanhemmat.fi)

Yhteistyö siirtymävaiheessa esiopetuksesta kouluun Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Tässä luvussa kuvattu siirtymävaihe koskee seuraavana syksynä ensimmäiselle luokalle siirtyviä lapsia. Kaikki kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvat lapset voivat osallistua esi- ja alkuopetuksen yhteiseen toimintaan. Esi- ja alkuopetuksen yhteisen toiminnan tavoitteena on, että lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen etenee joustavasti lapsen tarpeista lähtien.

Oulussa esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä toteutetaan alueellisissa verkostoissa. Alueelliseen verkostoon kuuluvat kaikki esiopetusta järjestävät yksiköt sekä alakoulut. Jokaisessa verkostossa toimivat esiopetuksen ja alkuopetuksen koordinaattorit, joiden tehtävänä on verkostotapaamisten järjestäminen sekä alueellisen yhteistyön kehittäminen yhteistyössä esi- ja alkuopettajien kanssa. Alueverkostossa voi olla useita esiopetusyksiköitä ja kouluja. Lähiyhteistyötä tehdään koulun ja läheisten esiopetusyksiköiden kanssa ja sitä koordinoi kussakin yksikössä valittu yhteysopettaja. Yhteysopettaja valitaan koulun ja esiopetusyksikön lukuvuoden ensimmäisessä suunnittelu- kokouksessa.

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden alaisuudessa toimiva esi- ja alkuopetuksen yhteistyöryhmä Alpo on mukana esi- ja alkuopetuksen sujuvien siirtymien ja joustavien toimintamallien kehittämistyössä.

Esi- ja alkuopetuksen kehittäjäopettajat koordinoivat ja ohjaavat esi- ja alkuopetuksen alueellisia verkostoja yhdessä Alpo-työryhmän kanssa. Tiedonkulussa painotetaan vastavuoroisuutta Alpo-työryhmän ja kentän toimijoiden välillä.

Oulun kaupungin esi- ja perusopetuksen toimijoiden yhteistyönä on laadittu siirtymävaiheen prosessikuvaus esiopetuksesta perusopetukseen. Tavoitteena on yhtenäinen linja siirtymävaiheiden

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön tavoitteena on yhdessä tekeminen ja yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen.

käytännöissä. Esiopetuksesta kouluun tiedonsiirron tavoitteena on opetuksen, oppimisen tuen ja opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeisen tiedon siirtyminen. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Prosessikaavio ja -kuvaukset löytyvät kaupungin sisäisestä intras- ja yksityisten päiväkotien työtilasta.

Koulut ja esiopetusyksiköt kirjaavat lähiyhteistyön toimintamallin sähköisessä järjestelmässä olevaan lukuvuosisuunnitelmaan ja samalla arvioidaan edellisen kauden yhteistyötä.

Esi- ja alkuopetuksen lähiyhteistyön tavoitteena on, että yhdessä suunnitellaan ja järjestetään opetussuunnitelmien mukaisia yhteistoiminnallisia oppimiskokonaisuuksia lukuvuoden aikana. Tavoitteena on yhdessä tekeminen ja yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen.

5

Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa

Esiopetuksen pedagogisena tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä heidän laaja-alaista osaamistaan. Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet ja näissä perusteissa opetukselle asetetut tavoitteet. Monipuolisiin työtapoihin, pedagogiseen dokumentointiin, opetuksen arviointiin ja oppimisen alueisiin liittyvät tavoitteet ovat opetuksen tavoitteita. Lisäksi esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut kaksivuotisen esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille ja lasten laaja-alaisen osaamisen edistämislle asetetut tavoitteet.

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa, jossa lasten oppimisen mahdollisuuksista ja hyvinvoinnista pidetään huolta koko päivän ajan. Esiopetuksen opettajalla on vastuu esiopetuksen suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaisesti. On

tärkeää, että esiopetuksen koko henkilöstö tuntee opetussuunnitelman tavoitteet ja toimii yhdessä niiden saavuttamiseksi.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvien lasten ikäero vaihtelee alle viisivuotiaista seitsemänvuotiaisiin. Lasten ikäerot sekä henkilökohtaisen kehittymisen erot otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Lisäksi otetaan huomioon se, että lasten kokemusten kesto varhaiskasvatukselle tyypillisestä oppimisesta ja toiminnasta vaihtelevat. Lasten mielenkiinnon kohteet, osaaminen ja kehittyvät taidot sekä tarve tarjota kullekin lapselle sopivasti haasteita ovat opetuksen suunnittelun lähtökohtia. Eri ikäiset lapset voivat osallistua kokeiluun yhteisissä ryhmissä.

Useimmat kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvista lapsista saavat esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatusta. Jotta lasten päivät olisivat pedagogisesti laadukkaita ja eheitä, on tärkeää, että esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö sopivat arjen käytännöistä sekä suunnittelevat ja arvioivat toimintaa yhdessä.

Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Kaksivuotinen esiopetus on luonteva jatkumo aikaisemmalle varhaiskasvatukselle. Esiopetuksen aikana lapsi ohjataan oppimisen äärelle, häntä tuetaan ja rohkaistaan. Lapsi etenee omaan tahtiinsa, hänellä on mahdollisuus keskittyä pitkäkestoisesti tavoitteiden mukaiseen sekä mielenkiinnon kohteet huomioivaan toimintaan ja leikkiin. Herätetään lapsen kiinnostus oppimista kohtaan. Opettaja ja esiopetusryhmän henkilöstö ovat sensitiivisiä pedagogisen toiminnan mahdollistajia, oppimisympäristöjen luojia, tavoitteiden tarkentajia ja palautteen antajia. Henkilöstö havainnoi, kuuntelee, keskustelee, pohtii ja haastaa pohtimaan, tutkii yhdessä ja innostuu yhdessä lasten kanssa. Myönteinen ja innostava oppimisen ilmapiiri tukee lapsen toimintaa vertaisryhmässä. Lapselle sanallistetaan hänen osaamistaan ja iloitaan siitä yhdessä. Sinnikästä harjoittelua kannattaa aina kehua. Lapsen onnistumisen kokemukset ja niistä syntyvä taitamisen tunne on hyvän itsetunnon perusta.

Oppimaan oppimisen taitojen perusta luodaan varhaiskasvatuksessa. Oppimaan oppiminen on kykyä ja halua ottaa vastaan oppimishaasteita. Se on valmiutta ja sinnikkyyttä jatkaa työkentelyä myös silloin, kun tehtävät ovat vaikeita. Oppimaan oppiminen on oppimisen taitojen kehittämistä. Näihin taitoihin kuuluu kyky ylittää epäonnistumisen tuottama pettymys tai sen uhka. Kyky iloita ja nauttia uusista haasteista, oppimisesta ja omasta osaamisesta kuuluu oppimaan

oppimiseen. Oppimaan oppiminen on osaamista ja asennetta, tietoa ja tunnetta. Sopivasti haastava oppimistehtävä käynnistää lapsessa sekä ajattelun että tunteet, tehtävän suorittaminen perustuu näiden vuorovaikutukseen.

Jokaisen lapsen omien vahvuuksien ja tavan toimia tunnistaminen on oppimisen ja hyvinvoinnin perusta. Omien vahvuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen edistävät myönteisen minäkäsityksen syntymistä.

Kokopäiväpedagogiikan mukaisesti lapsen päivä on kokonaisuus. Esiopetuspäivä muodostuu monipuolisesta ohjatusta pedagogisesta toiminnasta, siirtymätilanteista ja lasten omaehtoisesta leikistä. Oppimisympäristöä rakennetaan niin, että se mahdollistaa lasten pitkäkestoisen leikin. Lasten leikkialoitteita kuunnellaan ja niitä toteutetaan yhdessä. Henkilöstö osallistuu lasten leikkien kehittelyyn ja tukemiseen sensitiivisinä toimijoina.

Oulussa esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon lapsen eheä päivä ja vuorovaikutussuhteiden jatkuvuus. Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus järjestetään samoissa tiloissa ja samalla henkilöstöllä. Kokeilutoiminnassa korostetaan koko henkilöstön ammatillista osaamista ja yhteistyön merkitystä. Toimipaikkoja kannustetaan kehittämään yhteisöllistä toimintatapaa lisäämällä muun muassa ryhmien välistä yhteistyötä.

5.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa kaksivuotisen esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtapoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.6 Laaja-alainen osaaminen) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Ne ovat osa vähitellen kehittyviä oppimisen taitoja, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Leikkiin perustuvat sekä kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Yhdessä työskentellessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Esiopetuksessa olevien lasten työskentelytaidot ovat kuitenkin vasta kehittymässä, joten opettaja vastaa siitä, että lapset saavat kokemuksia ja ohjausta eri tiedon ja taidon aloille sopivista

työtavoista. Leikkiä, havainnointia, tutkimista ja fyysistä aktiivisuutta sisältävät työtavat ovat keskeisiä. Erilaiset työtavat tuovat myös vaihtelua lasten päiviin ja viikkoihin. Muun muassa riehakkaan leikin jälkeen lapset tarvitsevat mahdollisuuksia rauhoittua ja keskittyä työskentelemään jollain muulla tavalla.

Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja hahmottaa maailmaa. Erilaiset leikit edistävät lasten kehitystä, hyvinvointia ja tarjoavat lapsille monipuolisia mahdollisuuksia keksiä, harjoitella ja opetella uusia asioita. Leikkien mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittelemisen tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeinen työtapa esiopetuksessa.

Opettajan ja muun henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata ja rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti.

Opettajan ja muun henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata ja rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. On tärkeää huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä. Lapsia kannustetaan tekemään leikeissä aloitteita ja ohjataan ottamaan toiset huomioon. Lasten leikkitaitojen kehittymistä tuetaan. Lasten omaehtoisten leikkien lisäksi yhdessä rakennetut

pitkäkestoiset leikit luovat hyvän mahdollisuuden toteuttaa erilaisia oppimiskokonaisuuksia. Leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa voidaan luontevasti yhdistää erilaisia työtapoja, kuten draamaa, liikuntaleikkejä sekä leikkilistä lukemista ja kirjottamista. Leikin aiheet voivat vaihdella lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan vakavista teemoista hassutteluun ja ajankohtaisiin aiheisiin.

Leikin ohella tutkiva oppiminen on keskeinen työtapa kaksivuotisessa esiopetuksessa. Yhteisen tutkimisen kohteeksi pyritään valitsemaan ilmiö, joka nousee esille lasten leikeistä, keskustelusta tai kysymyksistä. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, päätelmiä sekä keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin ja kokeilemaan niitä. Tutkivaan toimintaan ja oppimiseen kuuluu havainnointia, kysymysten muotoilua, tiedon hankintaa, kokeilua, päättelyä, ratkaisujen keksimistä sekä dokumentointia ja tulosten esittämistä. Dokumentit ja tulosten esittäminen tuovat näkyväksi lasten ajattelua ja tiedon kehittymistä sekä vahvistavat

lasten osallisuuden kokemusta.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiä ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Digitaalisten välineiden ja ohjelmien suunnitelmallinen hyödyntäminen rikastaa oppimista ja leikkiä. Monipuolisia tarjoumia sisältävät oppimisympäristöt luovat tilaisuuksia eriyttää lasten oppimista, sitoutua pitkäkestoiseen leikkiin ja kerrata opeteltua. Onnistumisen kokemuksilla ja työtapoihin liittyvällä kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Monipuoliset työtavat Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Kaksivuotinen esiopetus on lapsen kiinnostuksen kohteista ja laaja-alaisen osaamisen alueista lähtevää toiminnallista esiopetusta. Esiopetus ei perustu valmiin, painetun materiaalin ja työkirjojen käyttöön. Oulun kokeiluopetussuunnitelmassa linjataan, ettei ensimmäisen esiopetusvuoden aikana käytetä tehtäväkirjoja. Toiminnan toteuttamisen lähtökohtana on monipuolisten ja moniaististen työtapojen ja oppimisympäristöjen käyttö. Jokaisen lapsen esiopetuspäivään tulee kuulua oppimista leikkien, liikkuen, tutkien ja itse luoden. Lapsen päivästä muodostuu kokonaisuus, jossa kaikki päivän tilanteet mahdollistavat kasvun ja oppimisen. Lapsella on päivän aikana mahdollisuus lepoon ja huolenpitoon. Kun lapsen kiinnostuksenkohteisiin vastataan ilmiöitä tutkimalla, tietoa keräämällä, päättelyllä, ratkaisuja keksimällä sekä dokumentoinnilla, toiminnalla on osallisuuden kokemusta vahvistava merkitys.

Ensimmäisen esiopetusvuoden aikana ei käytetä tehtäväkirjoja.

Esiopetuksessa työskennellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä. Tavoitteena on lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen sekä rauhallisen ja kannustavan ilmapiirin luominen kaikkeen toimintaan. Ryhmien muodostamisessa otetaan huomioon muun muassa lasten ikä, kehitysvaiheet, kiinnostuksenkohteet, toiminnan tavoitteet sekä sisällöt. Ryhmät voivat vaihdella toiminnan sisällön mukaan, eriyttämisen avulla kaikilla lapsilla on sopivan haastavaa toimintaa.

Vertaisryhmän merkitys lapsen oppimisen ja onnistumisen kokemusten kannalta on merkittävä.

Pedagogisen toiminnan suunnittelun perustana on lapsen sekä lapsiryhmän tapa toimia ja oppia. Jokaisella lapsella on ominainen tapa lähestyä opittavaa asiaa, hankkia ja käsitellä tietoa. Lapsi voi olla pohtiva, kyselevä ja itsenäisesti toimiva. Hän voi tarvita aikaa ja rauhaa tekemiseensä tai hän kilpailee kavereiden kanssa, kuka ennätää ensimmäiseksi.

Toiminnallinen esiopetus sisältää monipuolisia työtapoja, joiden tehtävänä on edistää oppimista leikin keinoin. Toiminnallisuus kehittää ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä aktiivista osallistumista. Toiminnallisuus lisää yhteistyötaitoja. Koko kehon käyttö aktivoi aivoja monella tavalla ja näin mahdollistaa pysyvämpien muistijälkien syntymisen ja erilaisten oppijoiden huomioimisen. Esimerkiksi pistetyöskentely lukujonotaitojen opettelussa mahdollistaa liikkeen ja liikkumisen yhdistämisen opeteltavaan asiaan ja samalla käsitteiden oppiminen helpottuu. Toiminnallinen äidinkieli voi olla esimerkiksi oman nimen kirjainten metsästystä kartan avulla piha-alueella. Toiminnallisuus lisää lasten kiinnostusta ja motivaatiota, se tuo mukanaan oppimisen iloa. Eheytytyn opetuksen periaatteiden mukaisesti yhdistetään eri oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia suunniteltaessa.

Leikki ja leikkillisuus ovat lapsen oppimiselle merkityksellisiä. Leikin kautta on helppo luoda myönteisiä oppimiskokemuksia ja innostaa oppimaan uutta. Leikkien lapsi oppii monia tietoja ja taitoja ja hänen laaja-alainen osaamisensa kehittyy. Leikin tuottama mielihyvä kannustaa lasta kokeilemaan omia kykyjään ja uskalluksen rajoja.

Leikkiessään lapsi testaa ja tulkitsee oppimaan tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Hän ajattelee, kuvittelee ja leikkii yhtä aikaa,

Toiminnallinen esiopetus sisältää monipuolisia työtapoja, joiden tehtävänä on edistää oppimista leikin keinoin.

Toiminnallisuus kehittää ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja, aktiivista osallistumista sekä lisää yhteistyötaitoja.

leikissä kaikki on mahdollista. Lapsi keskustelee, ehdottaa, kuuntelee ja sopii yhteisen tavan toimia. Leikkiessään lapsi säätelee tunteitaan ja käyttäytymistään. Ajattelu on leikin työväline. Parhaimmillaan leikki tuottaa ryhmässä yhteisöllisyyttä, osaamista sekä myönteistä tunneilmastoa. Esiopetuksessa leikki on keskeinen pedagoginen menetelmä.

Esiopetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologisia työvälineitä kaikilla oppimisen alueilla. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin TVT-välineisiin, palveluihin ja sovelluksiin sekä havainnoidaan niiden roolia yhteiskunnassa. Lasten kanssa otetaan kuvia ja videoita sekä haetaan tietoa laitteiden avulla. Pelaaminen ja leikkiminen ovat tärkeässä roolissa erilaisten taitojen oppimisessa, myös digitaalinen pelaaminen. Käytössä olevat pelit tukevat lapsen kasvua ja oppimista. Lapsia kannustetaan tuomaan omia ajatuksia ja ideoita esiin myös digitaalisin keinoin. Lapset tuottavat ja dokumentoivat itse ja yhdessä toisten lasten

kanssa esimerkiksi animaatioita, elokuvia, musiikkia, sähköisiä kirjoja ja valokuvia. Ohjelmoinnin alkeisiin tutustutaan toiminnallisesti ja osaamista syvennetään myöhemmässä vaiheessa itse kokeilemalla ohjelmoinnin alkeita.

Lapsia ohjataan TVT:n turvalliseen käyttöön opettelemalla laitteiden käyttöä yhdessä aikuisen kanssa. Lasten kanssa sovitaan yhteisistä säännöistä ja laitteiden käsittelystä. Kuvaamisessa ja videoinnissa otetaan huomioon myös eettinen näkökulma. Ergonomiaa opetellaan kiinnittämällä huomiota työskentelyasentoihin.

Työtapojen valinnassa ja arvioinnissa otetaan huomioon lapsilta ja huoltajilta saatu palaute. Lapsilta kerätään palautetta työskentelystä aktiivisesti erilaisin menetelmin. Esiopetusryhmän henkilöstö suunnittelee ja arvioi toteuttamiaan työtapoja yhteisissä tiimipalaverissa, yksikön toimintasuunnitelman arvioinnin yhteydessä sekä omissa kehityskeskusteluissaan.

5.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen osa kaksivuotisen esiopetuksen suunnittelua, toteuttamista sekä toiminnan arvioimista ja kehittämistä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnoinnin, dokumenttien kokoamisen ja näiden tulkinnan avulla tarkastellaan ja arvioidaan pedagogista toimintaa. Dokumentit voivat olla muistiinpanoja, valokuvia, lasten töitä tai vaikkapa videoita yhteisestä tekemisestä. Dokumentoinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetusryhmän toiminnasta sekä kunkin lapsen kehittymisestä ja oppimisesta sekä ajattelusta ja mielenkiinnon kohteista. Dokumenttien avulla opettaja voi tehdä kunkin lapsen oppimista ja kehittymistä näkyväksi ja samalla motiivoida lasta oppimaan.

Pedagoginen dokumentointi on osa opettajan ja muun henkilöstön työtä ja osa dokumentoinnista voi olla vain henkilöstön ammatilliseen käyttöön tarkoitettua. Lapset osallistuvat dokumentointiin taitojensa mukaan ja heitä ohjataan kokemaan dokumentteja itselleen merkityksellisistä asioista. Esiopetusryhmän yhdessä valitsemien ja lasten henkilökohtaisesti valitsemien dokumenttien avulla voidaan havainnollisesti kertoa

esiopetuksen toiminnasta huoltajille. Näin myös huoltajat pääsevät osallistumaan toiminnan arviointiin, ideointiin ja kehittämiseen.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin avulla opettaja ja muu henkilöstö oppivat tuntemaan yksittäisiä lapsia, ymmärtämään heidän vuorovaikutussuhteitaan sekä lapsiryhmän ja henkilöstön vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on auttaa toteuttamaan esiopetusta lapsilähtöisesti. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapsen kasvun ja oppimisen tuen (luku 5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki) sekä opiskeluhoollon (luku 6 Opiskeluhoolto) toteuttamisessa. Lapsen oppimissuunnitelma, tehostetun tuen oppimissuunnitelma sekä erityisen tuen piirissä olevien lasten henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ovat osa esiopetuksen pedagogista dokumentointia. Dokumentoinnin avulla saatua tietoa käytetään toimintakulttuurin, oppimisympäristöjen, työtapojen ja arvioinnin käytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti.

Pedagoginen dokumentointi on jatkuva prosessi ja keskeinen osa suunnittelua, toteuttamista, toiminnan arvioimista ja kehittämistä.

5.3. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁵⁶. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁵⁷. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittämisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Näitä tietoja voivat antaa lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. On tärkeää, että opettaja saa myös tietoa lapsen mahdollisesta tuesta ja tuen tarpeista esiopetusta edeltävästä varhaiskasvatuksesta. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa. Suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa otetaan huomioon, että opetussuunnitelman tavoitteet ovat opetukselle asetettuja tavoitteita, eikä esiopetuksessa ole yleisiä lapsille asetettuja osaamistavoitteita.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö seuraavat kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seuraamisen kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁵⁸. Seuraaminen perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja kertomat kokemukset ovat osa havainnointia ja dokumentointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat arvokkaita. Kootun seurantatiedon ja sen perustalta tehtyjen arviointipäätelmien pohjalta

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä.

opettaja kehittää opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kunkin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁵⁹.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁶⁰. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisen toiminnan onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat perusopetuksen opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä

56 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

57 Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

58 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

59 Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

60 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Kokeilukunta vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta (tarkemmin luvussa 3.3 Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa). Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa molempien lukuvuosien päätteeksi kaksivuotisen esiopetuksen osallistumistodistus⁶¹. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, kokeilukunnan, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 5.2.2021 hyväksymien kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen kokeilun aikana

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutusta seurataan ja arvioidaan kansallisesti ja paikallisesti. Kokeilukunnan tulee osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin kokeilulainsäädännön mukaisesti⁶². Ulkopuolisen seurannan ja tutkimuksen lisäksi kokeilukuntien tulee itse arvioida kaksivuotista esiopetusta⁶³. Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä on kyse kansallisesti merkityksellisestä kokeilusta, joten oman toiminnan tavoitteellinen arviointi ja kehittäminen on osa kokeilua ja edellyttää suunnittelua ja johtamista heti kokeilun alusta. Kokeilukunta vastaa siitä, millaisia toiminnan arvioinnin ja henkilöstön itsearvioinnin menetelmiä kokeilun aikana käytetään. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetuksen toteutuneesta laadusta, kokeilun onnistumisesta ja kaksivuotiseen esiopetukseen liittyvistä kehittämissä kohteista.

61 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

62 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 10§ 1 mom. (1046/2020)

63 Perusopetuslaki 21§ 2 mom. (2013/1296)

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun aikana laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) molemmille vuosille erikseen. Laadinnasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Luvussa 6. kuvataan tehostetun ja erityisen tuen vaiheessa laadittavia oppimissuunnitelmia. Oppimissuunnitelmiin kirjataan, miten lapsen yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia edistetään ja tuetaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sekä keskeiset menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteiden asettaminen perustuu varhaiskasvatuksen opettajan, esiopetusryhmän muun henkilöstön, lapsen ja huoltajien sekä tarvittavien muiden lapsen kanssa työskentelevien ammattilaisten havaintoihin ja arviointiin lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyen.

Arkihavainnoinnin tukena arvioidaan ryhmän pedagogiikkaa, käytettyjä menetelmiä sekä lasten taitoja kartoittamalla oppimisen osa-alueita erilaisin menetelmin. Arviointimenetelmien valinnassa huomioidaan lasten ikä- ja kehitysvaiheet. Arviointi kohdistuu sekä opetukseen että oppimiseen. Arvioinnin tavoitteena on luoda myönteinen, oppimista edistävä kuva lapsiryhmän sekä yksittäisen lapsen taidoista ja tunnistaa riittävän ajoissa mahdolliset oppimisen haasteet. Havainnoinnin ja arvioinnin perusteella suunnitellaan yksilöllistä ja ryhmäkohtaista toimintaa sekä tarvittavia oppimisympäristön muutoksia.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjattuja opetukselle asetettuja tavoitteita arvioidaan vähintään kerran vuodessa, tarvittaessa useammin. Arviointikeskustelussa ovat mukana lapsi, huoltajat sekä esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Ensimmäisen esiopetusvuoden arviointikeskustelu käydään kevään aikana. Toisen esiopetusvuoden arviointikeskustelu käydään huhtikuussa ja tämän keskustelun aikana kirjattu pedagoginen arviointitieto siirtyy sähköisen järjestelmän kautta koulun opettajien käyttöön.

LEOPS on lapsen tulevan koulun laaja-alaisen erityisopettajan käytössä toukokuussa. On tärkeää, että tarpeelliset ja keskeiset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat luokanopettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman (LEOPS) laadinnasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja lapsen ja huoltajien kanssa.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, tehostetun tuen oppimissuunnitelma sekä erityisen tuen piirissä olevan lapsen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ovat osa pedagogista dokumentointia.

Lapset harjoittelevat esiopetusvuoden aikana oman toiminnan arviointia. Lasten itsearviointissa käytetään monenlaisia menetelmiä: lasten haastatteluja, hymynaama-arviointeja, tunnekortteja, lapsen itsearviointikyselyjä. Esimerkiksi ennen LEOPS-keskustelua lapsen omia ajatuksia esiopetuksesta voidaan selvittää toimintakuvien avulla. Esiopetusryhmässä käydään yhteistä keskustelua päivän aikana opituista asioista ja niiden onnistumisesta. Lasten itsearviointiin kautta saadaan suoraa palautetta opetuksen ja toiminnan toteuttamisesta. Ryhmän pedagogisen toiminnan jatko-suunnittelu perustuu saatuaan palautteeseen.

Työntekijöiden ja tiimin toiminnan arviointi ja kehittäminen on osa koko esiopetuksen henkilöstön työtä. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin aktiivisena työkaluna.

Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa mukana olevat toimipaikat osallistuvat toiminnan ulkopuoliseen arviointiin kokeilulainsäädännön mukaisesti. Kokeiluun osallistuvale henkilöstölle järjestetään mahdollisuuksia yhteiseen keskusteluun ja toiminnan arviointiin ja kehittämiseen kokeilun aikana. Kokeiluopetus-suunnitelman mukaisen toimintakulttuurin, sen arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista seurataan ja arvioidaan lukuvuosisuunnitelmissa

ja varhaiskasvatuksen opettajan, lapsen ja huoltajien yhteisessä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman arviointikeskustelussa sekä esiopetuksen henkilöstön ja esimiesten kehityskeskusteluissa.

Kaksivuotiseen esiopetuksen kokeiluun osallistuva lapsi saa osallistumistodistuksen molempien esiopetusvuosien päätteeksi. Vuosittain yksi kaupungin esiopetusryhmä saa tehtäväkseen suunnitella yhteisen todistusohjan, joka painatetaan kaikkien yksiköiden käyttöön. Todistusohja on Opetushallituksen 5.2.2021 hyväksymien Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjattuja opetukselle asetettuja tavoitteita arvioidaan vähintään kerran vuodessa.

5.4. Oppimisen alueet kaksivuotisessa esiopetuksessa

Oppimisen alueet muodostuvat eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvistä, esiopetuksen kannalta oleellisista opetuksen tavoitteista. Vaikka oppimisen alueita muodostettaessa on otettu huomioon laaja-alaisen osaamisen tavoitteet, on tärkeää, että opettaja ottaa ne huomioon opetusta suunnitellessaan. Oppimisen alueiden tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita. Lasten eheän päivän ja oppimisen jatkumon varmistamiseksi on tärkeää, että koko henkilöstö tuntee oppimisen alueiden tavoitteet ja muut luvussa 4 (Oppimisen alueet kaksivuotisessa esiopetuksessa) määritellyt opetuksen tavoitteet.

Tässä luvussa kuvatut oppimisenalueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi.

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eheytetyn opetuksen periaatteiden mukaisesti opettaja yhdistelee eri oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia suunnitellessaan.

Oppimisen alueiden rinnalla toinen opetuksen suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tärkeä tekijä ovat lasten mielenkiinnon kohteet. Tietoa lasten mielenkiinnon kohteista saa muun muassa havainnoimalla lasten toimintaa sekä keskustelemalla lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Myös lasten aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstöllä

on tietoa lasten kiinnostuksen aiheista. Opettaja käyttää koottua tietoa lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja lasten oppimisen yksilöllisessä tukemisessa. Lasten mielenkiinnon kohteet muuttuvat ja vaihtuvat esiopetuksen kuluessa, joten havainnointi ja yhteinen keskustelu ovat tärkeitä koko esiopetuksen ajan.

Lasten mielenkiinnon kohteiden huomioiminen on osa lapsilähtöistä esiopetusta. Kiinnostavien asioiden ja teemojen opettelu motivoi lapsia oppimaan ja iloitsemaan oppimastaan. Samalla lapset saavat kokemuksia siitä, että heidän ajatuksensa ovat tärkeitä. Opettajan tehtävä on myös ohjata lapsia kokeilemaan ja opettelemaan uusia tietoja ja taitoja oppimisen alueiden mukaisesti. Lasten kanssa tutustutaan oppimisen alueiden sisältöön ja jutellaan siitä, mitä ne tarkoittavat.

Esiopetus on eheytettyä opetusta, joka toteutetaan oppimiskokonaisuuksina. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa kehittyvien taitojensa puitteissa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

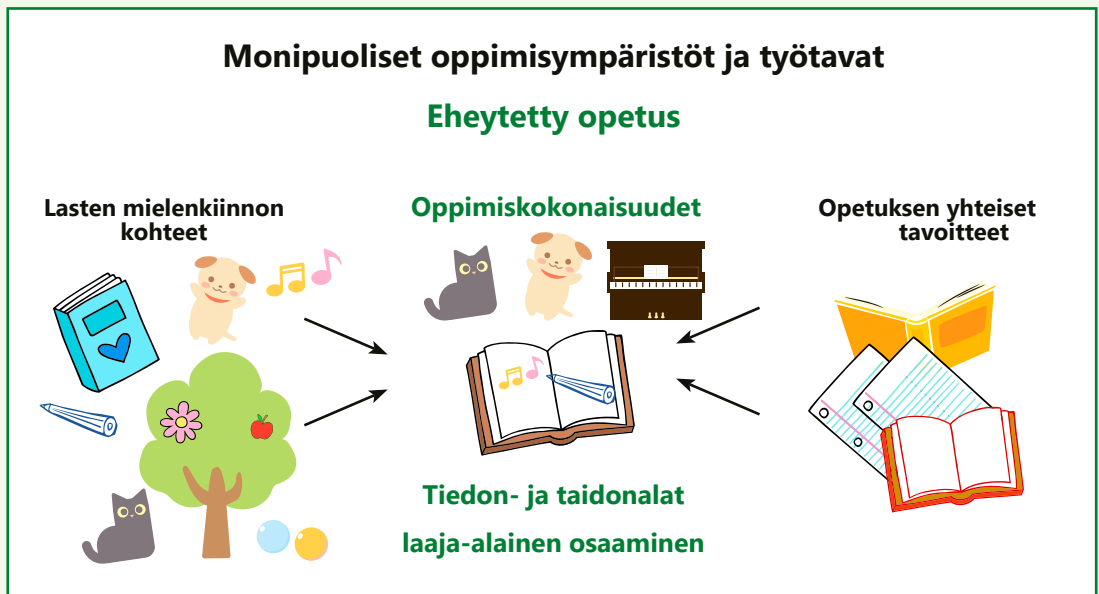
Oppimisen alueet Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Kaksivuotisen esiopetuksen pedagogisen toiminnan runkona voi olla kiertävät teemat. Parhaimmillaan teemat jäsentävät koko toimipaikan pedagogista linjaa sekä toiminnan suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Kiertävät teemat perustuvat lasten mielenkiinnonkohteisiin sekä laaja-alaisen osaamisen ja eri oppimisen alueiden tavoitteisiin. Valitut teemat voivat olla kestoaltaan eri pituisia, esimerkiksi koko toimintavuoden kestäviä. Niiden sisällöt voidaan laatia yhteistyössä henkilöstön, lasten ja vanhempien kanssa.

Molemmat esiopetusvuodet ovat ehjiä pedagogisia kokonaisuuksia, toiminnallisia, monipuolisia sekä oppimiseen ja leikkiin innostavia. Kummassakin vuodessa voi olla omina ”punaisina lankoina” esimerkiksi kahden oppimisen alueen sisältöjä. Teemojen ympärille rakentuu kokonaisuus, joka edistää oppivan yhteisön toimintakulttuuria, monipuolistaa oppimisympäristöjen rakentamista ja käyttöä sekä ohjaa menetelmien

valintaa. Niiden avulla suunnataan lasten mielenkiintoa uusiin asioihin. Yhteinen ideointi ja lasten mielenkiinnon kohteisiin vastaaminen on aina mahdollista. Lasten yksilölliset ja ryhmän yhteiset sekä esiopetuksen yleiset tavoitteet toteutuvat teemojen mukaisessa toiminnassa.

Lapset harjoittelevat sosiaalisia ja tunnetaitojaan monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa esiopetusvuosien aikana. Tunteiden tunnistaminen, nimeäminen ja niiden säätelyn harjoittelu sisältyvät laaja-alaisen osaamisen Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot alueisiin. Oppimisen alueiden Ilmaisun monet muodot ja Minä ja meidän yhteisömme tavoitteet ohjaavat opetuksen suuntaamista sosiaalisiin ja tunnetaitoihin sekä vuorovaikutustaitoihin. Nämä taidot vahvistuvat esiopetusvuosien aikana lasten leikkiessä ja toimiessa vertaisryhmässä turvallisissa ja monipuolisissa oppimisympäristöissä.

Oppimisen alueet oppimiskokonaisuudeksi

5.4.1. Kielten rikas maailma

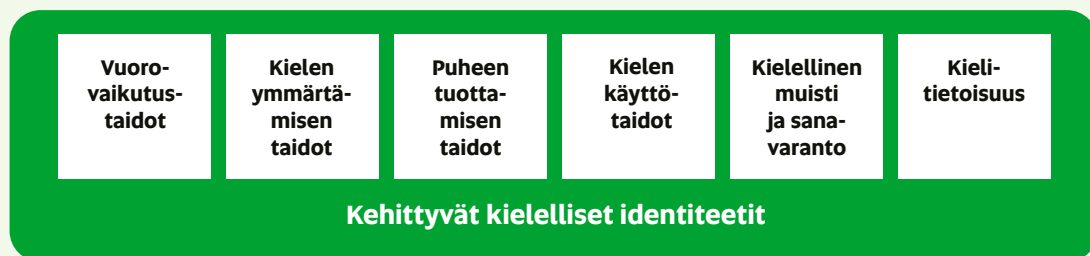
Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen sekä oppimisen että tiedonhankinnan väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Kieli antaa lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevien lasten kielelliset taidot ja valmiudet vaihtelevat paljon. Opetusta eriyttämällä tarjotaan jokaiselle lapselle sopivia haasteita ja uuden oppimisen iloa. Esiopetuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin sekä tekstien tuottamiseen ja tulkitsemiseen. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittämiseen (luku 2.6 Laaja-alainen osaaminen). Lisäksi se on yhteydessä seuraaviin laaja-alaisen osaamisen alueisiin: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Esiopetuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan. Myönteinen palaute on tärkeää

oppimisen ja motivaation kannalta.

Esiopetuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttä kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään esiopetuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia esiopetuksessa käsitellään luvussa 4.5 (Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia).

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Lasten kielelliset identiteetit** (kuvio) kehittyvät, kun heitä ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa jokaisen lapsen kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä.

Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen kieli- ja tekstiympäristö. Lapsille tulee olla tarjolla monipuolista kuunneltavaa, luettavaa ja katseltavaa. Opetuksessa käytetään erilaisia tekstejä kuten lastenkirjallisuutta, lasten tietokirjoja, lehtiä, verkkotekstejä ja äänikirjoja. Lapsille luetaan ja kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaidon kehittymistä tukee se, että esiopetuksessa laajan tekstikäsitteilyksen mukaisesti puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä. Oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida ja tutkia kieltä; lukea, puhua ja kirjoittaa sekä laajentaa sanavarantoaan. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäintaitoihin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Vuorovaikutustaidoja vahvistavat lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja se, että heidän aloitteisiinsa vastataan. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan rohkaisemalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan kysymistä, pyytämistä, neuvottelemista ja toimimista erilaisissa tilanteissa. Opetuksessa voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä kuten draamaa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen, keskusteleminen ja erityyppisten tekstien käsittely tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa esiopetuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Puheen tuottamisen taitoja vahvistetaan ohjaamalla kertovaan puheeseen ja keskusteluun eri tilanteissa. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Opetuksessa voidaan harjoitella keskittyneitä kuuntelua ja vuorottelua sekä intonaatiota, puheen sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä.

Lasten **kielen käyttötaitoja** vahvistetaan tarkastelemalla kielen käyttämistä eri tilanteissa. Erilaisiin teksteihin tutustumalla tuetaan kielen käyttötaitojen kehittymistä sekä puhutun ja kirjoitetun kielen erojen havaitsemista. Lapsia ohjataan kertomaan, kuvailemaan ja selittämään sekä ilmaisemaan mielipiteensä ja eläytymään erilaisiin teksteihin.

Lasten **kielellisen muistin ja sanavarannon** kehitystä tuetaan esimerkiksi loruilla ja laululeikeillä, kielellä leikitelyllä, nimeämisellä sekä käyttämällä erilaisia kuvaavia sanoja ja uusia käsitteitä. Erilaisten tekstien lukeminen, tarinoiden kerronta ja yhteinen keskustelu luetun pohjalta auttavat lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä mikä edistää oppimismotivaatiota. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi.

Lähiympäristön eri kielten ja lapsen oman kielenkäytön havainnointi tukee **kielitietoisuuden kehittymistä**. Opettajan tehtävänä on lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Lasten huomiota suunnataan sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten äänneisiin, kirjaimiin, tavuihin ja sanoihin. Lapsia ohjataan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä. Heitä kannustetaan ilmaisemaan itseään ja tuomaan ajatteluaan näkyväksi tuottamalla omia puhuttuja, kirjoitettuja ja audiovisuaalisia tekstejä. Tekstien tuottamisessa hyödynnetään käsin kirjoittamisen lisäksi digitaalista tekstinkäsittelyä. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Kielten rikas maailma Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Luetaan yhdessä

Lukemalla lapselle päivittäin edistetään lapsen kielitietoisuutta. Lapsi harjaantuu kuuntelemaan ja kertomaan, hän saa aineksia omaan ajatteluunsa. Lapsen sanavarasto karttuu ja kielellinen muisti kehittyy. Lukeminen vahvistaa keskittymistä sekä tarkkaavuuden suuntaamista ja ylläpitämistä. Lukuhetkeen kuuluu myös läheisyys ja hyvä olo. Saduista ja tarinoista löytyy samaistumisen kohteita, lapsi tuntee empatiaa ja hän pystyy jakamaan omia tunteitaan ja kokemuksia.

<https://luelapselle.fi/varhaiskasvatus-voi-sytyttaa-lukukipinan/> ja <https://luelapselle.fi/vinkkejä-varhaiskasvatukseen/>

Monilukutaito kielten rikkaassa maailmassa

Monilukutaitoa tuetaan ja kehitetään suunnitelmallisesti kaikessa päivittäisessä pedagogisessa toiminnassa. Esimerkiksi kirjanlukuhetki voi sisältää musiikkia tai draamaa, lapsilta kysellään tarinasta, hahmoista, niiden ilmeistä ja tunnetiloista. Ryhmässä otetuista kuvista jutellaan yhdessä, rakennetaan yhteisiä muistoja. Luetaan ja tulkitaan tarinaa kuvien avulla, keksitään kuviin oma tarina. Tutkitaan ympäristön symboleja ja viestejä ja pohditaan niiden merkityksiä.

Esiopetuksen Lukuhöperö-diplomi – Luetaan ja toimitaan yhdessä

Oulun kaupunginkirjaston ja varhaiskasvatuksen kehittämä Lukuhöperö-diplomi on kirjallisuuskasvatuksen toiminnallinen ja lasta osallistava työkalu. Toiminnan tavoitteena on alkavan lukutaidon tukeminen ja erilaisten lukutaitojen kehittäminen. Tavoitteena on myös lasten ja heidän vanhempiensa yhteisen lukuinnostuksen synnyttäminen ja tukeminen dokumentoimalla lasten

Lukuhöperö-toimintaa ja esittelemällä sitä vanhemmille. Lukuhöperö-diplomikirjojen aiheissa painottuu tunne- ja sosiaalisten taitojen tukeminen. Lukuhöperö-diplomin lisäksi kirjasto tarjoaa esiopetuksen käyttöön mm. lukuhaasteita ja kampanjoita. Materiaalit löytyvät Oulun kaupunginkirjaston Kirjastoreitti-sivustolta <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/varhaiskasvatus-ja-esiopetus>

Kielisuihkuksia

Kielitietoisuuden tavoitteita ja sisältöjä on kuvattu oululaisessa Maailmankansalaisen polussa. Esiopetuksen tehtävänä on havainnoida ympäriltä kuuluvia kieliä ja herättää lapsen uteliaisuutta eri kieliä kohtaan. Kielisuihkut antavat myös valmiuksia A1-kielen valintaan ensimmäiselle luokalle. Kieliin tutustutaan kuunnellen ja havainnoiden, toistaen, leikkien ja laulaen. Kielisuihkutusten osana on myös kulttuureihin tutustuminen. Kielisuihukumateriaalia on koottu [Kieliä, kieliä - lisää kieliä Oulussa!](#) -sivustolle. Sivustolta löytyy myös Eskarin kielivuosi -opas, jonka avulla kieliin tutustumista voi suunnitella osaksi koko esiopetusta.

Yhteistyö kirjaston kanssa

Kirjaston henkilökunnan sisällöntuntemus tukee esiopetuksen henkilöstöä työssään: kirjasto kokoaa lukuvinkkilistoja ja kirja- ja aineistopaketteja esiopetuksen lukuhetkiin aiheen ja teeman mukaan. Kirjastosta voi tilata mediasatuhetken tai mediatyöpajan, joissa opetetaan valmiuksia lähte- ja mediakriittisyyteen. Kirjasto tarjoaa monipuolisesti monikielisiä kirjoja, äänikirjoja, e-aineistoja ja muuta aineistoa. Vieraskielistä kokoelmaa täydennetään lainaamalla tarvittavaa aineistoa Monikielisestä kirjastosta. Kirjastoihin voi tarjota lasten eri ilmaisutavoin tuottamia töitä näyttelyihin.

Oulun kaupunginkirjaston, neuvolapalvelujen ja varhaiskasvatuksen palvelumalli Lukumetka <https://www.ouka.fi/lukumetka> tukee lasten lukutaidon kehittymistä ja lasten lukemista. Esiopetuksen aikana vieraillaan kirjastossa ja tutustutaan kirjaston käyttöön ja kirjastoon oppimisympäristönä. Kirjasto järjestää satutuokioita päiväkotiryhmille.

Sanataide

Oulun lastenkulttuurikeskus on monipuolinen sanataidekasvatuksen osaaja ja kehittäjä. Se tuottaa vuosittain Lumotut sanat – lasten ja nuorten sanataideviikot sekä kirjallisuusaiheisia näyttelykonaisuuksia, joiden ohjelmassa on runsaasti tarjontaa päiväkotiryhmille.

Kirjasto kokoaa lukuvinkkilistoja ja kirja- ja aineistopaketteja esiopetuksen lukuhetkiin ja voi tilata mediasatuhetken tai mediatyöpajan.

5.4.2. Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Eri ilmaisutavoissa toteutuvat hahmotamisen, tekemisen ja tulkinnan vaiheet.

Esiopetuksessa jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus taiteellisiin elämyksiin, kokemuksiin ja omaan ilmaisuun. Ilmaisun eri muodot tuovat näkyväksi lapsen ajattelua, tunteita sekä tapaa nähdä ja kokea maailmaa. Harjoittelu tukee hyvinvointia sekä lasten keskittymiskyvyn, vuorovaikutus-, ongelmanratkaisu- ja itsesäätelytaitojen

kehittymistä. Ilmaisun eri muotojen harjoittelu vahvistavaa lasten kuuntelemisen, tavoitteellisen toiminnan ja vertaispalautteen taitoja. Erityistä huomiota kiinnitetään pienimpien lasten ilmaisutaitojen vahvistamiseen. Samalla heidän mahdollisuutensa osallistua ja tulla kuulluksi vahvistuvat.

Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista moninaisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa. Taiteen, kulttuurin ja eri ilmaisumuotojen harjoittelu ja kokeilut edellyttävät esiopetuksen toimintakulttuurin systemaattista kehittämistä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja omakohtaista suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan monipuolisesti eri musiikkityyteihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia erilaisista tavoista tehdä musiikkia yhdessä sekä pienenmuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteista.

Esiopetuksessa harjoitellaan monimateriaalisten **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen, jolla vahvistetaan heidän suhdettaan käsityökulttuuriin ja myönteisiä osallisuuden kokemuksiaan. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien (esim. kivi, puu, metalli) että pehmeiden (esim. villa, sammal, kangas) materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa, kiinnostuksen kohteidensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat aikuisten tuen avulla loogisesti eteneviä, pienten lasten osaamistasolle suhteutettuja, pitempikestoisia käsityöprosesseja. Työskentelyssä hyödynnetään paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä sekä kierrätysmateriaaleja.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysytteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä, äänellä ja keholla voidaan leikkiä ja kehittää vuorovaikutus- ja ilmaisun taitoja monipuolisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun ja vuorovaikutuksen keinoin. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi toimitaan sopivia loruja, runoja, satuja, kertomuksia, näytelmiä sekä muuta kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhdessä suunnitellusta prosessista ja yhteisestä esittämisestä. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta, tanssia ja sirkusta.

Ilmaisun monet muodot Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Lasten mielikuvituksen, luovuuden ja itseilmaisun kehittymistä tuetaan taito- ja taidekasvatuksen avulla. Lapset saavat mahdollisuuden tutustua eri taiteen lajeihin, nauttia niistä sekä kokea iloa ja mielihyvää omasta toiminnastaan. Lasten omakohtaiset kokemukset ja elämykset monipuolistavat lasten leikkejä ja kokemusmaailmaa. Lapsia kannustetaan kokeilemaan, tutkimaan ja pohtimaan yhdessä toisten kanssa. Oppimisympäristössä on taidekasvatuksen välineistöä lasten saatavilla. Lasten oivalluksia, valintoja ja ratkaisuja tuetaan mahdollistamalla lasten toimintaa. Samalla opetellaan oman ja ryhmän yhteisen työn suunnittelua, toteuttamista ja prosessin arviointia. Ilmaisun monien muotojen kautta lapset voivat kertoa itselleen merkityksellisistä asioista. Lasten onnistumisen kokemukset ja niistä syntyvä taitamisen tunne rakentavat hyvää itsetuntoa.

Monilukutaitoa ilmaisun monissa muodoissa

Erialaisten taidemuotojen yhdisteleminen esiopetuksessa edistää myös lasten monilukutaidon kehittymistä. Monilukutaito perustuu taitoon tutkia ja tulkita monenlaisia viestejä. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa.

Lapset tutustuvat eri taiteen lajeihin, nauttivat niistä sekä kokevat iloa ja mielihyvää omasta toiminnastaan.

Kulttuurikasvatus

Kulttuurikasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten monipuolisen ilmaisen kehittymistä taiteen ja kulttuurin eri aloilla sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Monipuolisuuden tueksi on laadittu Kulttuuri varhaiskasvatuksessa -julistte, jossa nostetaan esiin kulttuurikasvatuksen eri tasoja ja muotoja niin esiopetustoimipaikoissa kuin muissa oppimisympäristöissä.

Ilmaisen monien muotojen toteutumisessa tulee huomioida eri taiteen ja kulttuurin alat sekä lasten oma taiteellinen tekeminen, kokeminen ja kulttuurin tuottaminen. Kaupungin eri kulttuurilaitokset ja vapaan kentän toimijat järjestävät myös kulttuurikasvatusta ja toimivat usein

yhteistyökumppaneina. Ne järjestävät työpajoja, näyttelyitä, konsertteja, esityksiä ja festivaaleja eri puolilla Oulua toimien lapselle ilmaisukasvatuksen oppimisympäristöinä. Toimipaikoissa vieraillee eri alojen taiteilijoita. Näitä valittaessa huomioidaan ilmaisen monet eri muodot ja kulttuurien moninaisuus. Myös oululaiset perinteet, kuten Tiernapoika -näytelmä, näkyvät esiopetuksessa.

Kulttuurikävelyt lähiympäristöön tutkien ja eri aistein havainnoiden avaavat oman kulttuuriympäristön aivan uudella tavalla. Lasten havaintoja ja tunteita tuetaan ja kuunnellaan, lapsia ohjataan ja kannustetaan etsimään ja löytämään sekä tarkastelemaan ympäristöä eri näkökulmista.

KULTTUURI VARHAISKASVATUKSESSA

- 1. Arkitaso**
  - TAITEEN JA KULTTUURIN ALAT**
    - Arkkitehtuuri ja rakennettu ympäristö
    - Elokuva
    - Kuvataide
    - Media ja uudet kulttuurin alat
    - Muotoilu ja kädenaidot
    - Musiikki ja säveltaide
    - Sanataide
    - Sirkus
    - Tanssi
    - Teatteri
    - Valokuvataide
    - Festivaalit ja tapahtumat
    - Kulttuuriperintö ja maailman kulttuuri
  - LASTEN OMA KULTTUURITOIMINTA**
    - Lapsen omaehtoisen kulttuuritoiminnan mahdollistaminen
    - Välineet tai kuvat niistä lasten nähtäville ja saataville
    - Lapset tekevät taidetta itse
- 2. Kulttuuriset sovellukset kasvun, kehityksen ja oppimisen tukena**
  - ARJESSA**
    - Paikalliskulttuuri
    - Perinteet
    - Arkipäivän toimintakulttuuri, kulttuuriset toimintatavat
    - Erialaisten kulttuuristen taustojen/lähtökohtien ymmärtäminen ja hyväksyminen
    - Lapsen oman kulttuurin huomiointi: leikit, mielikuvitusleikit, kertomukset, pelit, rullatukset ym.
  - LÄHIYMPÄRISTÖ**
    - Julkiset taideteokset
    - Lähikirjasto/kirjastoauto
    - Luonto
    - Kulttuuri- ja taidelaitokset
    - Rakennettu ympäristö
    - Ympäristötaide
- 3. Kulttuuritoimijoiden ja -laitosten ammattimaiset lastenkulttuuripalvelut**
  - PEDAGOGINEN TOIMINTA**
    - Tilanteeseen tarttuminen, ei tuokioon sidottu kulttuurikasvatus
    - Lapsen oman kulttuurisen toiminnan mahdollistaminen
    - Yksikön sisäiset esitykset
    - Toiminnan eheyttäminen kulttuurin avulla
    - Projektit
    - Osallistuminen Alaköökkin järjestämiin ohjelmiin
    - Tutustuminen taiteilijan ammattiin
    - Kulttuurikommitoiminta
    - Yhteistyö kulttuurilaitosten kanssa
    - Kiertävät näyttelyt
    - Taiteilijavierailut

Kulttuuri varhaiskasvatuksessa

5.4.3. Minä ja meidän yhteisömmme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin arvojen, katsomusten, perinteiden ja toimintamallien lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia toimia yhteiskunnassa ja ymmärtää moninaisuutta. Aihetta lähestytään **historiallisesta** ja **yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan** ja **katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen

ja rakentavan vuoropuhelun harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Asioita on tärkeä käsitellä niin, että lapset voivat tuntea olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyden ilmiöitä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin sekä pohtia tulevaisuutta. Opetetaan valmiuksia lähde- ja mediakriittisyyteen sekä digiturvataitoja. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen ajattelun ja toiminnan taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin uskontoihin ja katsomuksiin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aiheita lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien ja isovanhempien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan tutustua myös erilaisiin juhla-perinteisiin, kansanperinteen tarinoihin, perinneleikkeihin ja vanhoihin lauluihin.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikkimäisesti turvallisissa ympäristöissä. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lapsille tarjotaan osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia lähiympäristössään.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten kokemuksiin ja erilaisiin arjen tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, sukupuoleen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median sisällöt. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä ja lähiympäristössä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään tapakulttuuriin sekä vuodenkiertoon ja elämänkaareen liittyviin juhliin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa ja heille tarjotaan mahdollisuuksia ihmetellä elämänskysymyksiä esimerkiksi leikkien, keskustellen ja luovasti itseään ilmaisten. Katsomuskasvatus antaa lapsille välineitä ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä käsitteitä ja kysymyksiä sekä valmiuksia rakentaa omaa kulttuurista ja katsomuksellista identiteettiään. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Minä ja meidän yhteisömme Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Lähiympäristön historia ja tulevaisuus

Lähiympäristön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lapsille luodaan mahdollisuuksia tutustua ja eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Oman päiväkodin ja lähiympäristön historiaan tutustuminen on lapsille antoisaa ja merkityksellistä. Jokaisella päiväkodilla on oma tarina sekä yhteys lähiympäristönsä.

Vierailut museoihin, ulkoilu- ja virkistysalueille sekä erilaisiin lähitapahtumiin siirtävät kulttuuriperintöä lapsille. Leikkihistoriaan tutustutaan mm. perinneleikkien ja lastenkirjallisuuden avulla.

Yrittäjyyskasvatus

Yrittäjyyskasvatus perustuu tekemällä oppimiseen, kokeilemiseen ja ryhmätyöskentelyyn. Tavoitteellinen toiminta yhteisen päämäärän saavuttamiseksi innostaa oppimaan, osallistumaan ja ottamaan vastuuta. Yrittäjyyskasvatuksen aloittamisessa voidaan käyttää tukena valmiita materiaaleja, kuten [Meidän perheemme](#), [Minä+sinä=me](#) ja [Leikitään taloutta](#). Lisää materiaaleja ja tukea työhön on saatavilla yrittäjyyskasvatuksen OPS:polulta.

Oululainen on maailmankansalainen

Oululaisella Maailmankansalaisen polulla lapsi saa valmiuksia tutustua omaan ja ympäröivän yhteisön kulttuureihin. Kotikansainvälisyyden tueksi on koottu Oulusta maailmalle-materiaali. Oulu on mukana myös Maailmankoulun toiminnassa, jonka kautta on mahdollista lainata muun muassa Maailmankoulun matkalaukkuja ja osallistua erilaisiin globaalikasvatuksen koulutuksiin.

Eettisyys

Eettisyys, toisen kunnioittaminen ja vastuullinen käyttäytyminen kuuluvat myös TVT-taitoihin. Pedagogiseen dokumentointiin liittyen lapsia kuvataan monenlaisissa arjen tilanteissa. Lapsille kerrotaan, miksi kuvia otetaan, mihin niitä käytetään ja mitä hyötyä kuvan ottamisesta on lapselle, koko ryhmälle ja lapsen huoltajille. Lapsella on oikeus kieltäytyä kuvauksesta. Mahdollisuuksien mukaan lapsi voi olla mukana valitsemassa tulostettavia kuvia. Lasten kanssa tarkastellaan kuvia, muistellaan kuvan ottamisen tilannetta, siihen liittyviä tunteita. Lapsille opetetaan vastuullista digitaalisten välineiden käyttöä ja digiturvataitoja.

Huoltajille kerrotaan kuvadokumentoinnista ja sen tavoitteista. Kuvia otetaan harkiten ja otetut kuvat poistetaan digilaitteilta riittävän usein, esimerkiksi toimintakauden päätteeksi. Otettua materiaalia säilytetään suojatussa paikassa. Lapsen perustietolomakkeella kysytään huoltajien suostumuksia lapsen kuvien ja videoiden ottamiseen ja käyttämiseen. Erillinen suostumus kuvaamiseen tarvitaan juhliin ja tapahtumiin. Valokuvat ja videot sisältävät henkilötietoja ja näiden käsitteilyyn sovelletaan tietosuojalainsäädäntöä ja noudatetaan henkilötietojen käsittelyn periaatteita. Lupa on kysyttävä myös lasten tuotosten julkaisuun, koska niistä syntyy lapselle tekijänoikeus.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Tarastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Eettistä vuoropuhelua käydään sekä yksittäisen lapsen että koko ryhmän kanssa turvallisessa ja hyväksyvässä ilmapiirissä.

Henkilöstön ammattietiikkaa määrittää ymmärrys lapsuuden arvosta. Henkilöstöllä on vastuu ja velvollisuus kunnioittaa jokaista lasta sekä antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet

Kumppanuuden korit

esiopetukseen. Henkilöstön jokaisen jäsenen on oltava tietoinen omasta roolistaan lapsen itsetunnon ja identiteetin tukemisessa. Vuorovaikutustilanteissa lasta kunnioittava sensitiivisyys ohjaa kaikkea kohtaamista ja kuuntelemista.

Katsomuskasvatus

Uskonto ja kulttuuri liittyvät monissa kulttuureissa kiinteästi toisiinsa. Tällöin kulttuurista puhuttaessa ei voida sivuuttaa uskontoa. Esiopetuksessa tutustutaan ryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja muihin katsomuksiin.

Katsomuskasvatuksen tärkein lähtökohta on luotamuksellinen, avoin ja hyvä yhteistyö huoltajien kanssa. Yhteistyö perustuu kodin vakaumusten ja arvojen kunnioittamiseen.

Katsomuskasvatuksen sisällöistä keskustellaan ja sovitaan huoltajien kanssa LEOPS- keskustelun yhteydessä.

Katsomuskasvatus voidaan jakaa neljään toimintaan, kumppanuuden koriin eli yleissivistävään opetukseen, perinteisiin juhliin, uskonnollisiin tilaisuuksiin sekä kasvun ja hyvinvoinnin tukeen.

Yleissivistävä opetus rakentuu moninlaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, huomioiden monikulttuurisuus ja erilaiset katsomukset. Esiopetuksen henkilöstöllä on pedagogisen vastuu katsomuskasvatuksesta, ja seurakuntien työntekijät toimivat katsomuskasvatuksen asiantuntijoina ja mentoreina. Henkilöstö on mallina sille, miten katsomuksiin suhtaudutaan ja miten niistä puhutaan. Eri seurakunnat ovat myös oppimisympäristöjä: tutustutaan kirkkovuoteen ja sen juhliin niin kristillisessä kuin eri uskontojen traditioissa.

Kirkkoon tutustutaan lähiympäristöön kuuluvana maamerkinä ja arvokkaana rakennuksena.

Juhlatraditioon kuuluvat joulujuhla ja kevätkuuhla ovat osa suomalaista kulttuuria. Kirkkoa ei suositella juhlapaikaksi. Tilaisuus voi sisältää uskonnollista alkuperää olevia traditioita esimerkiksi Suvivirsi, Enkeli taivaan tai jouluevankeliumi. Yksittäinen virsi tai muut traditioon liittyvät tavat eivät ole uskonnon harjoittamista. Esiopetuksessa voidaan osallistua esimerkiksi joulupolkuun tai pääsiäisvaellukseen. Seurakunnan kanssa suunnitellaan ja sovitaan yhdessä, onko toiminta perinteiseen juhlatraditioon liittyvää vai uskonnon harjoittamiseen kuuluvaa.

Uskonnolliset tilaisuudet, kuten esim. joulukirkko tai pääsiäiskirkko, ovat uskonnon harjoittamista positiivisen uskonnonvapauden periaatteella. Jos uskonnollisia tilaisuuksia järjestetään, niin tilaisuuksien sisältö tulee olla yhteisesti suunniteltu, jotta voidaan suunnitella pedagogisesti vaihtoehtoinen tunnustukseton tilaisuus. Tämän jälkeen molempien tilaisuuksien sisällöt kuvataan huoltajille ja perheet voivat valita kumpaan tilaisuuteen lapsi osallistuu. Huoltajia tiedotetaan tilaisuuksista ajoissa.

Kasvun ja hyvinvoinnin tuki on yhteisöllistä ja tasavertaista kumppanuutta, jossa varhaiskasvatuksen omien hyvinvointisuunnitelmien mukaisesti seurakunta tukee henkilöstöä esimerkiksi lasten ennaltaehkäisevän hyvinvoinnin tukemisessa, arjen yhteistyössä, henkilökunnan virkistys- ja koulutustilaisuuksien järjestämisessä tai kriisiyhteistyössä.

5.4.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Matemaattisten taitojen tukemisessa sekä teknologia- ja ympäristökasvatuksessa on keskeistä lasten omien havaintojen ja toiminnan sekä esiopetuksessa syntyvien tilanteiden hyödyntäminen ohjauksessa. Matemaattinen toiminta kehittää lapsen taitoja monipuolisesti. Lasten ympäristöä koskevien ja matemaattisten havaintojen arvostaminen sekä niiden edelleen rikastaminen ja jäsentäminen tukevat lapsia kehittymään

ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito havainnoida ympäristön ilmiöitä sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä tukee matemaattista ajattelua ja edistää myös muiden taitojen oppimista. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa tuetaan lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota ympäristössä ilmeneviin matemaattisiin piirteisiin ja tehdään arjen matemaattista ajattelua näkyväksi. Opetus ja toiminta luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen, geometristen käsitteiden sekä avaruudellisen hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa sekä tukea kaikkien lasten matemaattisia valmiuksia.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään ja perustelevaan omia ratkaisuja.

Tutkiva toiminta ja oppiminen ovat keskeisessä roolissa matemaattisten taitojen opettelussa sekä ympäristö- ja teknologiakasvatuksessa. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelevaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Matemaattisten taitojen perusta rakentuu jo ennen kouluikää. Lapsen matemaattinen ajattelu kehittyy, kun lapsi oppii tarkastelemaan ympäristöään ja toimintaa matemaattisista näkökulmista. Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan ja matemaattista ajatteluaan** toiminnallisesti, leikkien erilaisissa oppimisympäristöissä ja arjen tilanteissa. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin ja peruskäsitteisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Lapsia innostetaan jakamaan toisilleen havaintojaan ja syventämään sitä kautta yhteistä ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja toimintaa. Toiminta suunnitellaan niin, että se tarjoaa lapselle mahdollisuuksia opetella ja käyttää matemaattisia käsitteitä, luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia ja loogista ajattelua kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Opetus on leikillistä ja siinä hyödynnetään leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Matemaattiset suhteet

Lukukäsite

Geometriset käsitteet

Mittaaminen ja aika

Aritmeettiset perustaidot

Kehittyvät matemaattiset taidot

Lasten matemaattisen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa

Lasten matemaattiseen kehitykseen liittyvät osa-alueet eivät ole erillisiä opeteltavia toimintoja vaan matemaattisten taitojen oppiminen tapahtuu usein samanaikaisesti.

Matemaattiset suhteet

Matemaattinen ajattelu lähtee liikkeelle havainnoista, niiden sanallistamisesta ja käsitteellistämisestä. Lasten omaehtoisia ja yhteisiä havaintoja käsitteellistetään, niiden ominaisuuksia nimetään ja tunnustetaan ja havaintoihin liittyviä käsitteitä pyritään opetuksessa luokittelemaan. Matemaattis-loogisen ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymisen kannalta on kuitenkin oleellista, että lapsilla on paljon mahdollisuuksia harjoitella vertailla, luokitella, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Samalla harjoitellaan näihin liittyvien sijainti- ja suhderekäsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä. Lasten avaruudellista hahmottamiskykyä tuetaan arjen tilanteissa ja leikissä. Sijainti- ja suhderekäsitteitä ja niiden sanallistamista on erityisen tärkeä harjoitella ja tukea niiden lasten kanssa, joille esiopetusryhmässä käytettävä opetuskieli ei ole ensisijainen. Muistia kehittävät pelit, leikit ja tehtävät tukevat lasten oppimista.

Lukukäsite

Lukukäsitteen muodostuminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan esiopetuksessa harjoittelemalla monipuolisesti lukujonotaitoja ja laskemalla pieniä lukumääriä. Lukujen luettelemisen taitoa vahvistetaan esimerkiksi sormien käytön, laulujen tai leikkien avulla. Lasten kanssa harjoitellaan lukumäärien laskemista erilaisista esineistä tai kuvista tai havainnoista muodostuvista joukoista osana arjen toimintaa. Joukon osia yhdistellään, erotetaan ja hajotetaan sekä lasketaan lukumääriä uudelleen. Erilaisia joukkoja ja niiden lukumääriä vertaillaan keskenään ja asetetaan järjestykseen. Toiminta vahvistaa lasten ymmärrystä lukusanonjen ja lukumäärien yhteydestä sekä luo perustan ymmärtää lukujonon lukumäärien jonona. Esiopetuksessa harjoitellaan myös lukusanan ja lukumäärän yhdistämistä numeromerkkeihin sekä niiden järjestämistä lukujonoksi. Lukukäsitteelle syntyy vahva pohja, kun lapset saavat harjoitella lukujonoon liittyviä taitoja riittävän kauan toiminnallisesti ja yhteisesti puheen tukemana.

Geometriset käsitteet

Geometriassa tutustutaan kuvioihin, kappaleisiin ja niiden ominaisuuksiin. Erilaisilla harjoituksilla tuetaan tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan eri esineiden 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan näihin liittyviä sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä, vasemmalla ja oikealla ja joka toinen. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Geometrian sisältöjä ja muotokieltä tutkitaan myös liikkuen ja visuaalisen toiminnan sekä luovuuden kautta. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat tunnistamaan ja nimeämään niitä.

Mittaaminen ja aika

Mittaamisen peruseriaate vakiintuu lapsilla jatkuvien harjoitusten ja leikin avulla. Mittaamiseen liittyviä tavoitteita tarkastellaan sekä pituuden ja koon, että tilavuuksien ja määrän suhteen. Esiopetuksessa kokeillaan mittamista keholla ja eri välineillä. Standardisoitujen mitta-asteikkojen sijasta hyödynnetään omaa kehoa sekä pedagogista välineistöä. Mittaaminen yhdistyy vertailun ja järjestykseen asettamiseen liittyviin toimintoihin ja opettaja tukee lapsia konkreettisesti ja kehollisessa mittamisessa. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla sekä päivärytmiä visualisoimalla. Aikakäsityksen ja mittamisen yhdistämistä esimerkiksi nopeuden arvioimisessa ja nopean ja hitaan vauhdin tuottamisessa hyödynnetään leikin kautta.

Aritmeettiset perustaidot

Esiopetuksessa aloitellaan yhteen- ja vähennyslaskujen muodostamista ja ratkaisemista. Harjoittelu aloitetaan pienillä lukumäärillä hyödyntäen leikkiä. Yhteen- ja vähennyslaskuja harjoitellaan havainnollisesti erilaisilla esineiden, kuvien tai havaintojen muodostamilla joukoilla samalla kielellistään. Lapsia ohjataan ymmärtämään lisäämisen ja vähentämisen käsitteitä kuten yksi vähemmän/yhden suurempi. Tavoitteena on, että lapsi oppii liittämään yhteen- ja vähennyslaskun arkielämän tilanteisiin.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Lasten luontosuhdetta ja myönteisiä luontokokemuksia tuetaan. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus-suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista, luonnonsuojelua sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttamaan kestävään elämäntapaan ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsen kokoa suurempaa vastuuta siitä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen myös kierrätettäviä ja uudelleen käytettäviä materiaaleja. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Tutkin ja toimin ympäristössäni Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Matemaattisten taitojen kehittäminen

Esiopetuksessa tuetaan lapsen myönteistä suhtautumista ja herätetään kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä tutustutaan matemaattisen ajattelun, käsitteiden ja periaatteiden maailmaan arkipäivän tilanteissa. Lapsen kanssa havainnoidaan ja katsellaan ympäristöä matemaattisten silmälasien läpi. Lasta kannustetaan luovaan ajatteluun ja ongelmanratkaisuun. Oulussa opettajan työkaluksi on laadittu esiopetuksen matematiikan tukimateriaali Tutkien ja tuumailten – esiopetuksen matematiikkaa syksystä kevääseen. Materiaali toimii matematiikan opetuksen vuosikellona ja osoittaa matematiikan opetuksen eri sisältöjen painotukset sekä niiden loogisesti etenevän järjestyksen. Se mahdollistaa toiminnan eriyttämisen matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Materiaali antaa myös malleja oppimisympäristöjen monipuoliselle käytölle sekä matematiikan välineistön esille asettamiselle. Materiaaliin on koottu leikkejä, pelejä ja toiminnallisia harjoituksia, joiden avulla tuodaan opetussuunnitelman sisällöt osaksi esiopetuksen arkea.

STEAM-pedagogiikka

STEAM-pedagogiikka näkyy vahvasti esiopetuksessa. STEAM on lyhenne sanoista Science, Technology, Engineering, Art and Math. STEAM-opetuksessa pedagogiikka on aina tärkeintä ja tärkeää on myös teknologian hyödyllinen käyttö osana toimintaa. STEAM-pedagogiikassa lapsilähtöisyys on ensisijaista. Laaja-alaisista taidoista korostuvat ongelmanratkaisutaidot, ryhmätyöskentelytaidot ja vastuun ottaminen. Lisätietoa STEAM-pedagogiikasta ja Oulun STEAM-verkoston toiminnasta löytyy sivuilta www.steaminoulu.fi.

Tekoja kestävän tulevaisuuden puolesta

Esiopetuksessa ilmasto-osaamisen tukeminen on monipuolista arkipäivän toimintaa ja osallistumista kestävän tulevaisuuden puolesta. Kestävää elämäntapaa opetellaan vähentämällä veden ja energian kulutusta, kierrättämällä ja lajittelemalla jätteitä sekä huolehtimalla välineistä ja ympäristöstä. Kiertotalouteen tutustumisesimerkkejä ovat kompostointi/matokompostori, uusiopaperin tekeminen, tavarain uudelleen käyttö. Kirjojen lainaaminen kirjastosta kuuluu jakamistalouteen. Käsitteiden sisältöjä voidaan käydä läpi esimerkiksi vihreän draaman avulla. Lasten kanssa pohditaan omien tekojen merkitystä itselle, muille sekä omalle lähiympäristölle. Ympäristökasvatukseen kuuluvia ilmiöitä ja asioita on luontevaa tutkia eri teemojen ja projektitöiden avulla. Ilmiöpohjainen oppiminen on olennainen osa kestävän kehityksen toimintaa.

Oulussa on laadittu [YK:n Agenda 2030 ja Vasu kohtaavat](#) -materiaali tukemaan kestävän tulevaisuuden kasvatusta. Materiaalin kautta Agenda 2030 tavoitteet yhdistyvät esiopetuksen pedagogiseen toimintaan.

STEAM-opetuksessa
laaja-alaisista taidoista
korostuvat ongelman-
ratkaisutaidot, ryhmä-
työskentelytaidot ja
vastuun ottaminen.

5.4.5. Kasvan, liikun ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän kokemuksensa pätevydestä ja taitonsa voivat vähitellen lisääntyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden**

sekä turvallisuuden näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää fyysisen aktiivisuuden yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen fyysisesti aktiivisten leikkien kautta. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä osana arkea. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen ja luonnosta huolehtimiseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Oppimisympäristöjä muokkaamalla voidaan edistää monin eri tavoin lasten fyysistä aktiivisuutta sekä motorisia taitoja.

Esiopetuksessa vahvistetaan lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Lasten sosioemotionaalisia taitoja tuetaan ja kehitetään sekä edistetään myönteisten vertaissuhteiden ja ryhmässä toimimisen taitoja. Sosioemotionaalisilla taidoilla ja niiden ohjaamisella sekä ryhmän ilmapiirillä on merkitystä muun muassa kiusaamisen yleisyyteen ja erilaisten ristiriitailanteiden ratkaisemiseen. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että jokaisella lapsella ja aikuisella on mahdollisuus tulla kuulluksi, kuulua ryhmään, olla aidosti osa kasvatusyhteisöä.

Esiopetuksessa lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa kaikkina vuodenaikoina. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Liikunnalliset pelit ja leikit kehittävät lasten matemaattisia ja kielellisiä valmiuksia. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoon ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikunnan lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan esimerkiksi pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa päivittäistä toimintaa rytmittäviä ruokailutilanteita käytetään hyvinvointia ja terveyttä edistävän syömisen, sekä **ruokaan ja ruokailuun liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa viihtyisiä, lapsia ohjataan hyviin tapoihin ja kestävään elämäntapaan. Suomalaisen ruoka- ja

tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana. Esiopetuksessa rakennetaan osaamis pohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudelle, esimerkiksi pohtimalla yhdessä lasten kanssa miten roskasta tulee raaka- ainetta tai keskustelemalla teemoista omistamisesta yhteiskäyttöön ja kertakäyttöisyydestä korjattavuuteen.

Lapsia ohjataan ymmärtämään päivittäisen fyysisen aktiivisuuden, riittävän levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä

ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa ja leikeissä. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea. Esiopetuksessa ohjataan myönteiseen kehoitsetuntoon ja kehonkuvaan. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja fyysiseen koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalta tavalla.

Kasvan, liikun ja kehityksen Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Kaksivuotisessa esiopetuksessa toiminnan yhtenä lähtökohtana on lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen. Lapsen sujuva arki koostuu päivittäisistä tilanteista. Ne ovat oppimisen hetkiä, jotka mahdollistavat monenlaisten itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen tavoitteellisen harjoittelun ja oppimisen. Pedagogista toimintaa toteutetaan muun muassa opettelemalla pukeutumista, omista välineistä huolehtimista sekä yhteisiä siirtymiä toiminnasta toiseen. Esiopetuspäivä muodostaa kokonaisuuden, jonka sisällä monipuolinen ohjattu pedagoginen toiminta, siirtymätilanteet ja lasten omaehtoinen leikki vuorottelevat. Ennakoitava ja jäsenelty päiväjärjestys edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista.

Liikkuminen

Monipuolinen, tavoitteellinen ja suunnitelmallinen liikuntakasvatus tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Jo kevyempikin liikkuminen, esim. pihaleikit ja ulkoilu tukee mm. liikuntataitojen oppimista ja hermoston kehittymistä merkittävästi. Toimintaa suunnitellaan niin, että arkiliikkuminen lisääntyy ja istuminen vähenee. Toiminnallisessa esiopetuksessa liikkumista yhdistetään pedagogisesti suunniteltuun ja tavoitteelliseen toimintaan eri oppimisen alueilla.

Monipuolinen liikuntaympäristö, retkeily ja luonnossa toimiminen kehittää motorisia taitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineen käsittelytaitoja. Liikkumisen tulee olla monipuolista ja vaihdella kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Ohjattu pedagoginen toiminta ja liikuntaleikit kehittävät sosiaalisia taitoja, vuorovaikutusta ja itse-säätelyä. Toimintaa tulee toteuttaa niin sisä- kuin ulkotiloissa.

Esiopetuksessa hiihdetään, luistellaan ja uidaan. Oulussa esiopetukseen osallistuville lapsille järjestetään maksuton viikon mittainen

vesileikkikoulu toisen esiopetusvuoden aikana. Sen opetuksen tavoitteena on, että lapsi oppii itsenäistä liikkumista vedessä, kastautuu, kastelee kasvonsa ja oppii puhaltamaan veteen.

Liikkumisen ilo ja positiivinen palaute ovat tärkeitä, ne innostavat kokeilemaan ja opettelemaan uusia taitoja. Myönteinen palaute lapsen liikunnallisten taitojen edistymisestä voi innostaa koko perhettä liikkumaan.

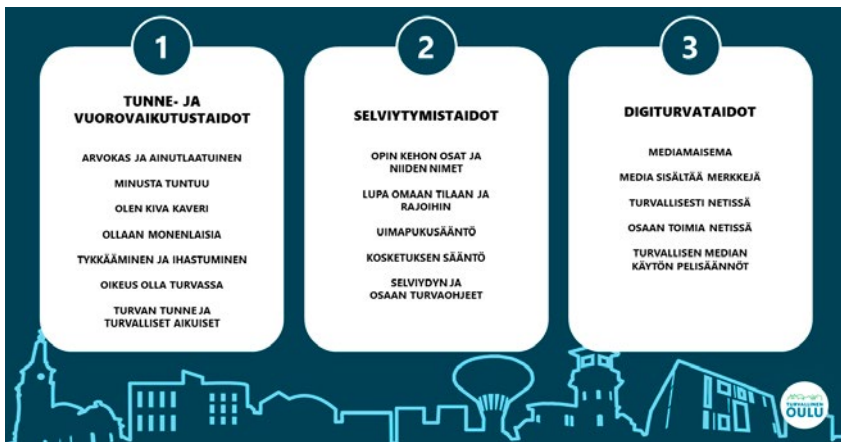
Päiväkodeilla on liikunnan vuosikello ja lasten motoristen taitojen kehittämistä ohjaava liikuntasuunnitelma. Suunnitelmissa linjataan lapsen motoristen perustaitojen havainnointi ja harjoittamien osaksi päivittäistä toimintaa. Toiminnassa huomioidaan eri-ikäiset ja kehityksen eri vaiheissa olevat lapset. Suunnitelmat sisältävät malleja liikunnan lisäämiseen sekä huomioivat mm. vuodenaikojen vaihtelun. Monipuolinen liikuntavälineistö innostaa liikkumaan ja liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä omaehtoisessa liikunnassa ja leikeissä.

Turvataitokasvatus

Kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa ehkäistään ensisijaisesti turvataitokasvatuksella ja turvataitoja edistävillä menetelmillä, kuten tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä selviytymis- ja digiturvataitojen harjoittelulla. Turvataitoja vahvistetaan päivittäisessä arjen toiminnassa havainnoiden ja ohjaten, keskustelujen, kuvien, satujen, draamaa ja leikkejä käyttäen. Turvataitokasvatuksen toteuttamisen tueksi on laadittu oululainen esiopetuksen turvataito- ja kehotunnekasvatuksen opetusmateriaali. Opetusmateriaali on osa Hyvinvointipolkua ja löytyy myös [turvataitokasvatuksen](#) nettisivuilta.

Turvataidot ovat muun muassa taitoa tunnistaa turvallisuutta uhkaavia tilanteita, taitoa tunnistaa hyvät ja huonot kosketukset sekä taitoa erottaa toisistaan hyvä ja huono salaisuus sekä taitoa

Turvataitokasvatuksen osa-alueet

kunnioittaa niin omia kuin toisen rajoja. Turvataitokasvatuksella vahvistetaan lapsen itsearvostusta ja itseluottamusta. Turvataitokasvatus edistää lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja hyviä kaverisuhteita. Turvataitokasvatuksen avulla vahvistetaan lasten valmiuksia puolustaa itseään ja omia rajojaan erilaisissa kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan tilanteissa. Lapsille opetetaan, että heillä on oikeus kasvaa ja elää turvassa, myös median käytön parissa kuten internetissä ja sosiaalisessa mediassa.

Lapsille opetetaan turvaohjeet uhkaaviin tilanteisiin: sano EI, poistu tilanteesta ja kerro asiasta turvalliselle aikuiselle. Vastuu lasten turvallisuudesta on aina aikuisilla, ja sen vuoksi turvataitokasvatuksessa lapsia ohjataan ja rohkaistaan kertomaan huolistaan turvalliselle aikuiselle. Hyvän yhteishengen ylläpitäminen, luottamuksen synnyttäminen ja keskinäinen tuki muodostavat kasvatusilmapiiristä sellaisen, että niin kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta kuin muistakin huolista uskalletaan puhua ja niihin voidaan puuttua. Turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin luominen on esiopetuksen henkilökunnan ensisijainen tehtävä.

Kehotunnetaitojen harjoittelu ja kehoitsetunnon vahvistaminen ovat tärkeä osa turvataitokasvatusta. Lasten myönteinen kehoitsetunto on hyvää tunnetta omaa kehoa ja kehonkuvaa kohtaan sekä itsearvostusta. Se on tietoa, taitoa ja asennetta, joita lapsi tarvitsee oman kehon toiminnossa, sopeutussäännöissä ja tunnetaidoissa.

Digiturvataitoja edistetään harjoittelemalla eri medialaitteiden, median sisältöjen ja palveluiden turvallista, vastuullista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä. Lapsia opetetaan tunnistamaan median herättämiä tunteita, omaa median käyttöä sekä toimimaan mediassa vastaan tulevilla uhkaavilla, pelottavilla ja hämmentävillä tilanteilla, jos esimerkiksi kohtaa mediassa pelottavia sisältöjä tai jos muut mediankäyttäjät toimivat ikävästi.

Esiopetuksen laadukas pedagogiikka ja yhteistyö huoltajien kanssa ovat tärkeä osa turvataitokasvatusta ja kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaamista. Lasten huoltajilla on mahdollisuus saada tietoa ja osallistua turvataitokasvatukseen esim. kotitehtävien ja päivittäisten kohtaamisten kautta. Huoltajien kanssa tulee keskustella turvataitokasvatuksesta ja turvallisuuden kokemuksista LEOPS-keskustelujen yhteydessä.

Turvaa tenaville - tapahtuma

Oulussa on vuodesta 2005 lähtien järjestetty Turvaa tenaville -tapahtuma seuraavana syksynä kouluun meneville esiopetusikäisille lapsille yhteistyössä Liikenneturvan ja muiden turvallisuus toimijoiden kanssa. Turvaa tenaville on turvallisuusaiheinen tapahtuma, jossa lapset pääsevät tutustumaan muun muassa poliisilaitoksen, pelastusliikelaitoksen, hätäkeskuksen, liikenneturvan ja rajavartiolaitoksen tehtäviin ja kalustoon.

5.5. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia

Esiopetus suunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvät näkökohdat koskevat jokaista esiopetukseen osallistuvaa lasta. Lasten kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisön moninaisuutta laajentavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa esiopetuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi esiopetuksen kokonaisuutta.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetus suunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁶⁴. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Opettajan, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuri- taustojaan. Kaksi- ja monikielisisä ympäristöissä lapsia ohjataan vuorovaikutukseen.

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁶⁵. Opetuksessa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikyöpyopetuksena. Kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena

on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisesä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Opettaja vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja vahvistetaan romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Romaneilla on perustuslain mukaan oikeus kehittää omaan kielteään ja kulttuuriaan⁶⁶. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikielen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kielellistä ja kulttuurista identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa ja rohkaista käyttämään lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Esiopetuksessa tuetaan **monikielisten**, mukaan lukien kotikielenä suomea ja ruotsia puhuvien lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Lasten opetuskielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon

64 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

65 Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 mom.

66 Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 mom.

kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa- alueilla lasten tarpeet ja edellytykset huomioiden. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua opetuskieltä monipuolisissa vuorovai- kutustilanteissa ja oppimisympäristöissä. Kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konk- reettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ym- märtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen ni- voutuvat toisiinsa.

Osa **maahanmuuttotaustaisista** lapsista tutus- tuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ ruot- sin kieleen vasta tullessaan esiopetukseen. Esi- opetus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen esiopetuksen tavoitteista, sisällöistä ja menetel- mistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, moni- kielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodos- tumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Kokeilutoimipaikoissa olevien maahanmuut- totaustaisten lasten opetuskielen oppimista

voidaan tukea järjestämällä heille suomi tai ruot- si toisena kielenä opetusta. Opetus on tavoitteel- lisesti etenevää ja pedagogisesti suunniteltua oh- jattua toimintaa, joka perustuu lapsen tarpeisiin. Opetusta toteutetaan kaksivuotisen esiopetuksen päivittäisissä vuorovai- kutustilanteissa ja eri oppi- misen alueiden sisältöjen kautta.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan ti- laisuuksia käyttää ja kehittää myös **omaa äidin- kieltään tai omia äidinkieliään**. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen rakentavat poh- jaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyy- delle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehit- tämisestä on ensisijaisesti perheellä.

Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskus- teluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan mo- lemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielisessä esiopetuksessa noudatetaan vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, luvussa 4.4 kuvattuja määräyksiä.

Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkennuksia Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Saamelaislasten esiopetus Oulussa

Saamelainen kulttuuriperintö elää kaupunkisaa-
melaisten keskuudessa vahvana ja rikastuttaa
Oulun kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta.
Yhdenvertaisuusperiaatteiden mukaisesti saame-
laistaustaisilla lapsilla on yhdenvertainen oikeus
opiskella sukunsa kieltä, vaikka lapset eivät asu
saamelaisten kotiseutualueella.

Saamenkielistä varhaiskasvatusta järjestetään
kunnallisessa Mäntylä-Snellman päiväkodissa
lapsille, joiden suvun kieli on tai on ollut pohjois-
saame tai äidinkielenään pohjoissaamea puhuville
lapsille. Päiväkodissa toimii myös pohjoissaame-
menkielinen kielipesätoiminta. Kielipesätoiminta
ei ole vakiintunut toimintamalli ja sen tarve ja ra-
hoitus kartoitetaan aina erikseen yhdessä Saame-
laskäräjien kanssa. Lapsi voi jatkaa oman saame-
laisen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittämistä
perusasteella pohjoissaamen kielen ja saamelai-
sen kulttuurin opetussuunnitelman mukaisesti.

Saamenkielistä
varhaiskasvatusta
järjestetään lapsille,
joiden suvun kieli
on tai on ollut
pohjois-saame
tai äidinkielenään
pohjoissaamea
puhuville lapsille.

Romanilasten esiopetus Oulussa

Romanilasten esiopetukseen osallistumista tu-
etaan romanivanhempien kanssa yhteistyös-
sä kunnioittaen heidän kulttuuri-identiteettiään.
Tarvittaessa lasten tulee saada tukea suomen tai
ruotsin kielessä.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus Oulussa

Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli
tai toinen kieli. Viittomakielisen lapsen esiopetus
järjestetään siten, että lapsen on mahdollista ol-
la vuorovaikutuksessa omalla kielellään. Lapsen
esiopetus suunnitellaan yhdessä huoltajien kans-
sa yksilölliset tarpeet huomioiden. Tarpeen mu-
kaan käytetään tulkkipalveluita. Viittomakielisen
lapsen esiopetuksessa yksi painopiste on kielen
oppiminen sekä kaksikielisen ja monikulttuurisen
identiteetin tukeminen.

Vieraskielisten ja monikielisten lasten esiopetus Oulussa

Suomi toisena kielenä -opetusta eli S2-opetusta
annetaan kaikille 3-6 -vuotiaille lapsille, joiden äi-
dinkieli ei ole suomi. Opetussuunnitelma on hen-
kilökohtainen ja se on osa lapsen esiopetuksen
oppimissuunnitelmaa. Opetus on lapsilähtöis-
tä. Lapsen vahvuudet, osaamisen alueet, kiinnos-
tuksen kohteet, tuen tarpeet sekä ominaiset tavat
oppia ja toimia huomioidaan opetuksen suunnit-
telussa ja toteutuksessa.

Suomi toisena kielenä -opetus yhdistetään päi-
vittäiseen ja lasta kiinnostavaan toimintaan se-
kä esiopetuksen sisältöihin ja toimintaan. Tarvit-
taessa opetus voidaan toteuttaa myös yksilö- tai
pienryhmäopetuksena. Päiväkodissa S2-opetuk-
sen suunnitelmasta vastaa päiväkodinjohtaja ja
toteutuksesta esiopetusryhmän henkilöstö.

Oman äidinkielen opetus Oulussa

Vastuu lapsen oman äidinkielen säilymisestä ja kehittämisestä on huoltajilla. Oman äidinkielen opetusta järjestetään vuosittain suurimpien kieliryhmien lapsille. Näin oman äidinkielen ryhmät saattavat vaihtua vuosittain. Oman äidinkielen opetuksessa jokaisella lapsella on yksilölliset lähtökohdat ja tavoitteet kielen opetukseen. Tavoitteena on tukea ja ylläpitää lapsen äidinkieltä ja kulttuuri-identiteettiä. Oman äidinkielen opetusta antavat äidinkielenään kyseistä kieltä puhuvat kotikielenavustajat. Lapsi voi jatkaa oman äidinkielen ja kulttuuri-identiteetin kehittämistä perusasteella oman äidinkielen opetussuunnitelman mukaisesti.

Kielitietoisessa esiopetuksessa lapset oppivat kieltä omien kokemusten sekä itse tekemisen kautta.

Oman äidinkielen opetusta järjestetään vuosittain suurimpien kieliryhmien lapsille

Kaksikielinen esiopetus Oulussa

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden kieliohjelma kattaa varhaiskasvatuksen, perusasteen ja lukio-opetuksen. Kieliohjelma on osa varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmia. Kieliohjelman tavoitteena on taata lapsille ja nuorille laaja ja monipuolinen kielitaito tasapuolisesti kaupungin eri alueilla.

Kaksikielistä esiopetusta järjestetään kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa. Lisätietoja kaksikielisestä esiopetuksesta Oulussa saa kaupungin nettisivuilta.

Kielitietoinen toiminta on osa esiopetusta. Kielitietoisessa esiopetuksessa lapset oppivat kieltä omien kokemusten sekä itse tekemisen kautta. Kieltä käytetään lauluissa, loruissa, leikeissä sekä arjen toiminnoissa. Kielen oppiminen on kannustavaa, innostavaa ja iloista. Omakohtaiset oppimiskokemukset antavat valmiuksia ensimmäisen vieraan kielen valintaan perusopetuksen alkaessa.

Esiopetusyksiköt kirjaavat lukuvuosisuunnitelmiinsa tavoitteet kaksikielisen esiopetuksen toteuttamiseksi. Suunnitelmaan kirjataan muun muassa oppimisympäristön kielitietoista opetusta tukevat järjestelyt.

6

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan perusopetuslain mukaisia vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvattuja määräyksiä lasten kasvun ja oppimisen tuesta. Tarkemmat ohjeet kokeilukunnille on koottu alalukuun 5.7

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 (Opiskeluhoolto) sisältyvä opiskeluhoolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

6.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁶⁷. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohdista ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän

jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista.

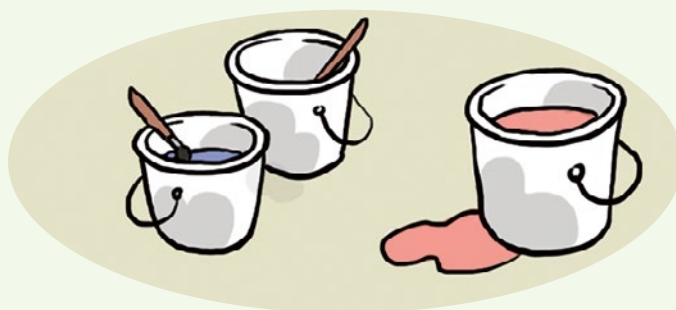
67 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Oulun kaupungissa lapsen kasvun ja oppimisen tuki suunnitellaan ja järjestetään inklusiivisesti osana lapsen arkea ja päivittäistä esiopetusta yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Kasvun ja oppimisen tuki on kiinteä osa esiopetusta ja siinä painottuu lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä osallisuus. Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, hyvinvointipalveluiden, nuoriso-, liikunta- ja kulttuuritoimen sekä kolmannen sektorin kanssa kuuluvat luontevana osana esiopetuksen arkeen.

Esiopetuksessa henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen yksilöllistä kasvua ja oppimista kaikissa lapsen oppimisympäristöissä. Opettajien, erityisopettajien ja esiopetuksen muun henkilöstön tulee säännöllisesti arvioida ja kehittää esiopetuksen pedagogiikkaa, toimintamuotoja ja oppimisympäristöä. Kasvun ja oppimisen tuki on sekä perusosaamisen että erityispedagogisen tuen vahvistamista.

Oulun kaupungin esiopetuksen kolmiportaisen tuen ratkaisut ja toimintamallit on kuvattu alla olevassa kuvassa.

Lähtökohtana lapsen saamaan tukeen ovat sekä hänen itsensä että ryhmän vahvuudet ja lapsen tuen tarpeen mahdollisimman varhainen tunnistaminen. Jotta lapsi saa tukea riittävän varhain, havainnoinnin lisäksi käytetään erilaisia arviointimenetelmiä.

Suunniteltaessa lapsen kasvun ja oppimisen tukea kohdistuu arviointi esiopetuksen pedagogiikkaan, toimintamuotoihin ja käytäntöihin sekä esiopetuksen oppimisympäristöön. Lapsen kasvun ja oppimisen tukeen vastataan pedagogiikkaa ja oppimisympäristöä muuttamalla ja kehittämällä lapsen esiopetusryhmässä. Oulun kaupungissa tuen järjestämiseen liittyvät hallintopäätökset tehdään kulloinkin voimassa olevan ohjeistuksen ja delegoimisäätöjen mukaan.

Yleinen, tehostettu ja erityinen tuki Oulun kaupungin esiopetuksessa

6.2. Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁶⁸. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhdessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhoillon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Opiskeluhoito).

6.3. Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuille, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä

tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaisista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Yhteistyö huoltajien kanssa tuen aikana Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu tuen tarpeen ilmetessä. Myös erilaisissa muutosvaiheissa kuten esiopetustoimipaikan vaihtuessa tai siirtymävaiheessa esiopetuksesta kouluun yhteistyö huoltajien kanssa vahvistuu. Lapsen etu huomioiden tuen tarpeen arviointi, suunnittelu ja toteuttaminen aloitetaan heti tuen tarpeen ilmetessä ja sitä täsmennetään ja kehitetään yhteistyössä huoltajien sekä muiden lapsen kanssa työskentelevien kanssa.

Yleisen tuen vaiheessa varhaiskasvatuksen opettaja laatii yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman (LEOPS) sähköiseen järjestelmään. Suunnitelma laaditaan molemmille esiopetusvuosille erikseen. Tehostetun ja erityisen tuen vaiheessa laaditaan oppimissuunnitelmat, joista tarkemmin luvuissa 6.4 ja 6.5. Oppimissuunnitelmiin kirjataan miten lapsen yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia edistetään ja tuetaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sekä tuen menetelmät ja vastuut. Suunnitelmiin kirjataan. Tavoitteiden asettaminen perustuu varhaiskasvatuksen opettajan, lapsen ja huoltajien sekä esiopetusryhmän muun henkilöstön ja tarvittavien muiden lapsen kanssa työskentelevien ammattilaisten havaintoihin ja arviointiin lapsen kasvuun ja oppimisen tukeen liittyen.

Varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävänä on ohjata ja tiedottaa huoltajia tuen järjestämisen periaatteista, toteuttamistavoista ja vastuista. Huoltajat ovat aktiivisesti mukana edistämässä lapsensa kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Siirtymävaiheessa esiopetuksesta kouluun keskustellaan huoltajien kanssa koulun aloitukseen liittyvistä kysymyksistä, yhteistyöstä sekä tuen jatkumisesta perusopetuksessa. Opetuksen järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirretään kouluun ja siirtovaiheessa tehdään yhteistyötä koulun erityisopettajan kanssa.

Esiopetusryhmän henkilöstö ja huoltajat kohtaavat päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Yhteistyössä hyödynnetään myös eri sähköisiä järjestelmiä. Kaikenlaisessa yhteydenpidossa ja tiedottamisessa huomioidaan lapsen vahvuudet, onnistumiset sekä myönteisen palautteen antamisen merkitys.

Esiopetustoimipaikan esimiehen vastuulla on huolehtia, että esiopetusryhmän henkilöstö tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa.

Yleinen tuki Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Toiminnan pedagoginen suunnittelu perustuu lasten esiopetuksen oppimissuunnitelmiin kirjattuihin valmiuksiin, vahvuuksiin ja tuen tarpeisiin. Nämä muodostavat tavoitteiston koko ryhmän toiminnan suunnittelulle ja toteutukselle. Esiopetuksessa huomioidaan monenlaiset oppijat, oppimisen erilaiset lähtökohdat ja erilaiset tavat oppia. Pedagogisia tukitoimia ja menetelmiä käytetään

joustavasti kaikissa tuen vaiheissa. Pedagogisia tukitoimia ovat esimerkiksi tarkoituksenmukaiset ja joustavat ryhmittelyt, toiminnan eriyttäminen, päivästrukturi ja puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointimuotojen käyttäminen. Oppimisympäristön suunnittelulla ja muutoksilla vastataan yksilöllisiin tarpeisiin ja mahdollistetaan lapsilähtöinen pedagogiikka.

6.4. Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁶⁹. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa arvon laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa⁷⁰. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

69 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

70 Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁷¹. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan

kanssa⁷². Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetuskäytännöt, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Tehostettu tuki Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Tehostetun tuen arvioiminen käynnistyy varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan erityisopettajan havainnoilla ja pedagogisella arviolla lapsen tuen tarpeesta. Oppimisen tukemiseksi on jo tätä ennen käytetty yleisen tuen keinoja sekä tehty tarvittavia muutoksia oppimisympäristössä. Tehostetun tuen oppimissuunnitelma laaditaan sähköiseen järjestelmään yhteistyössä huoltajien kanssa. Tehostetun tuen aloittaminen päätetään moniammatillisesti pedagogisen arvion perusteella tilanteessa, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostetun tuen vaiheessa säännöllinen, päivittäinen ja yksilöllinen tuki korostuu ja oppimisen tukemiseksi käytetään rinnakkain erilaisia pedagogisia menetelmiä ja rakenteellisia tukitoimia.

Pedagoginen arvio Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Pedagogisen arvion vastuuhenkilönä toimii varhaiskasvatuksen opettaja. Yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa korostuu pedagogisen arvioinnin laadinnassa. Pedagoginen arvio käsitellään moniammatillisessa yhteistyössä opiskeluhoollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioon kirjataan tehostetun tuen alkamispäivämäärä sekä arvio tehostetun tuen tarpeesta. Moniammatillisuus toteutuu, kun mukana on vähintään yksi opiskeluhoollon toimija eli koulupsykologi, koulukuraattori tai terveydenhoitaja.

Suunnittelu

- Yleisen tuen keinot ovat käytössä. Tukea suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa. Toteutuneet tukitoimet kirjataan sähköiseen järjestelmään Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana tuen suunnittelussa
- Annettu yleinen tuki ei enää riitä. Lapsi tarvitsee suunnitelmallista, jatkuvaa, säännöllistä ja useaa eri tukimuotoa kasvun ja oppimisen tueksi.
- Tehostetun tuen tarpeen arvioimiseksi laaditaan yhteistyössä pedagoginen arvio.

Arvion laadinta

- Lapsen kasvun ja oppimisen tilanne arvioidaan mahdollisimman laajasti huomioiden lapsen vahvuudet ja arvio pedagogisen tuesta.
- Opettaja laatii pedagogisen arvion sähköiseen järjestelmään yhteistyössä esiopetusryhmän muun henkilöstön kanssa.
- Pedagogisen arvion laadinnassa hyödynnetään Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapselle on laadittu muita suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.
- Pedagoginen arvio laaditaan yhteistyössä huoltajan kanssa.

Toteutus

- Tehostetun tuen aloittaminen käsitellään opiskeluhoollon moniammatillisena yhteistyönä terveydenhoitajan ja/tai koulupsykologin ja/tai koulukuraattorin kanssa.
- Lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana yhteistyössä huoltajien kanssa.

Pedagogisen arvion laadintaprosessi

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa oppimissuunnitelman laadinnasta myös tehostetun tuen aikana. Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien sekä tarvittavien lapsen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden kanssa. Oppimissuunnitelma on pedagoginen asiakirja, johon kirjataan vain pedagogiset kasvuun ja oppimiseen liittyvät tuen tarpeet ja menetelmät sekä vastuut, yhteistyö, seuranta ja arviointi. Tehostetun tuen tarpeen muuttuessa oppimissuunnitelma päivitetään.

6.5. Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁷³. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen

tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen opiskeluhoito, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁷⁴. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- opiskeluhoillon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁷⁵

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhoollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

73 Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

74 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

75 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁷⁶. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁷⁷. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁷⁸. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁷⁹. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁸⁰. Päätös on aina perusteltava⁸¹. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁸². Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan

pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpääntämiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁸³ Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

76 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

77 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

78 Hallintolaki (434/2003)

79 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

80 Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

81 Hallintolaki 45 § 1 mom. (434/2003)

82 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

83 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden

mukaiseksi⁹⁴. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁸⁵. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.⁸⁶ Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁸⁷ Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.⁸⁸ Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa

pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁸⁹ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

85 Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

86 Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

87 Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

88 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

89 Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

Eriytyinen tuki Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Kolmiportaisen tuen periaatteen mukaisesti erityiseen tukeen ohjaututaan tehostetun tuen vaiheen jälkeen. Myös psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella päätöksen tekeminen ilman tehostetun tuen vaihetta on mahdollista. Kun erityiseen tukeen siirrytään tehostetun tuen kautta, laaditaan pedagoginen selvitys ja tarve

arvioidaan moniammatillisesti opiskeluhoollon ammattihenkilöiden ja yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävänä on suunnitella ja konsultoida tukimuotojen vaihtoehtoja ja osallistua tuen antamiseen. Eriytyinen tuki toteutetaan lapsen omassa esiopetusryhmässä aina, kun se on mahdollista.

Kun tehostettu tuki ei riitä, opettaja käynnistää pedagogisen selvityksen laatimisen yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Huoltajat ja lapsi ovat mukana prosessissa.

Pedagoginen selvitys käsitellään opiskeluhoollon moniammatillisena yhteistyönä terveydenhoitajan ja/tai koulupsykologin ja/tai koulukuraattorin kanssa tarvittavia asiantuntijapalveluita hyödyntäen.

Eriytyistä tukea haetaan pedagogisen selvityksen perusteella. Eriytyistä tukea voidaan hakea myös suoraan erillisen asiantuntijalausannon perusteella ilman tehostetun tuen vaihetta. Eriytisesti tuesta tehdään hallintopäätös.

Opettaja vastaa lapselle laadittavasta henkilökohtaisesta opetuksen järjestämistä koskevasta suunnitelmasta yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. HOJKSin laadinnassa ovat mukana huoltajat sekä lapsen kanssa työskentelevät ammattilaiset.

Eriyisen tuen prosessi

Pedagoginen selvitys Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Pedagogisen selvityksen vastuuhenkilönä toimii varhaiskasvatuksen opettaja, yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsella tulee olla mahdollisuus ilmaista näkemyksensä pedagogisen selvityksen laadinnan yhteydessä.

Selvitys käsitellään huoltajien ja opiskeluhoollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä. Moniammatillisuus toteutuu, kun mukana on vähintään yksi opiskeluhoollon toimija eli koulupsykologi, koulukuraattori tai

terveydenhoitaja. Jos erityisen tuen tarve tai opetuksen järjestämisen paikka muuttuu, tehdään uusi pedagoginen selvitys. Selvitys tehdään aina lapsen siirtyessä perusopetukseen vastaanottavan koulun erityisopettajan kanssa.

Erityisen tuen päätös Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Erityisen tuen päätöksen valmistelu käynnistyy laatimalla pedagoginen selvitys yhteistyössä huoltajien kanssa. Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja kertovat huoltajille erityisen tuen tarpeesta sekä toteuttamisen käytännöistä. Huoltajille kerrotaan erityisen tuen päätöksen vaikutuksista kouluun siirryttäessä.

Erityistä tukea haetaan pedagogisen selvityksen perusteella. Huoltajat tulee kuulla selvityksen laadinnan yhteydessä. Erityistä tukea voidaan hakea myös suoraan erillisen asiantuntijalausannon perusteella ilman tehostetun tuen vaihetta. Erityisen tuen hallintopäätös tehdään kulloinkin voimassa olevan ohjeistuksen ja delegointisäännösten mukaan.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma Oulun kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämisen suunnitelman (HOJKS) laatii varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. HOJKS:iin kirjataan pedagogiset, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tuen tarpeet, tukimuodot, vastuut, yhteistyö, seuranta ja arviointi. Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii siitä, että kaikki lapsen kanssa työskentelevät esiopetusryhmän työntekijät ovat tietoisia lapsen pedagogisen tuen tarpeista ja menetelmistä.

Pidennetty oppivelvollisuus Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Koeryhmään kuuluva viisivuotias lapsi osallistuu kokeilutoimintaan, vaikka hän saa päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta. Pidennettyä oppivelvollisuutta voidaan järjestää eri tavoin. Lapsi voi esimerkiksi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuden kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskella oppivelvollisuuden alaisessa esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kahdeksan vuotta eli vuotta säädettyä myöhemmin.

Opetuksen järjestämispaikka määritellään osana erityisen tuen päätöstä. Opetus toteutetaan kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Oulun kaupungissa päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta tehdään kulloinkin voimassa olevan delegointisäännöksen mukaisesti.

Kun lapsella on pidennetty oppivelvollisuus, hänet kirjataan oppivelvollisuuden kuuluvan esiopetuksen alkaessa (6-vuotiaana) lähikouluun tulevaksi oppilaaksi. Esiopetustoimipaikasta otetaan syyslukukauden aikana yhteyttä lähikoulun erityisopettajaan ja sovitaan yhteistyön aloittamisesta, tuen toteuttamisen käytännteistä ja perusopetukseen siirtymisestä. Erityisopettaja osallistuu verkostoyhteistyöhön ja esim. HOJKS:n laadintaan. Konsultoiva opetus ei tarkoita säännöllistä, viikoittaista opetusta vaan päävastuu lapsen opetuksesta on päiväkodissa.

Erityinen tuki tarkistetaan opetuksen järjestämisen paikan vaihtuessa ja ennen perusopetuksen alkamista pedagogisella selvityksellä moniammatillisesti tulevan koulun toimijoiden kanssa.

Pidennetystä oppivelvollisuudesta säädetään perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa (1.8.2021 alkaen oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 1 momentti). Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta tehdään perusopetuslain 27 §:n mukainen hallintopäätös.

6.6. Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁹⁰. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁹¹. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai

viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammainen tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää

90 Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

91 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja opiskeluhuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen

ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Osa-aikainen erityisopetus Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

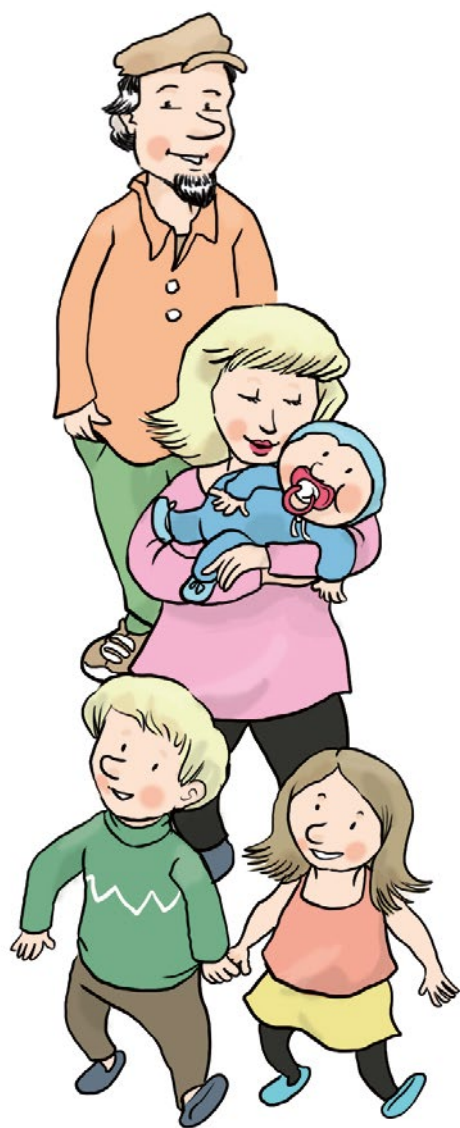
Osa-aikainen erityisopetus suunnitellaan lapsi- tai ryhmäkohtaisesti. Osa-aikainen erityisopetus voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena, pienryhmäopetuksena tai yksilöopetuksena. Oppimisympäristö, opetusmenetelmät ja materiaalit valitaan lapsen tarpeisiin pohjautuen. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu osa-aikaisen esiopetuksen suunnitteluun ja toteutukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Oulun kaupungissa opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkki- ja avustajapalvelut järjestetään lapsikohtaisen moniammatillisen opiskelu- huollon arvioon pohjautuen. Palvelut toteutetaan pääsääntöisesti kaupungin omana toimintana. Moniammatilliseen pedagogiseen harkintaan perustuen voidaan erityisestä syystä lapsikohtaisesti hyödyntää valtakunnallisten oppimis- ja ohjauskeskusten palveluja.

Osa-aikainen erityisopetus voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena, pienryhmäopetuksena tai yksilöopetuksena.

7

Opiskeluhuolto

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan oppilas- ja opiskeluhoitolain ja sen muutoksen mukaisia opiskeluhooltoon liittyviä määräyksiä⁹². *Tarkemmat ohjeet kokeilukunnille on koottu alalukuun Opiskeluhoolto paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.*

Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskeluhoitolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä opiskeluhoolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia⁹³.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaesiopetuksessa⁹⁴. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää⁹⁵. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus⁹⁶.

Opiskeluhooltoja toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa⁹⁷. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhooltoja esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut⁹⁸. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna,

jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat⁹⁹.

Opiskeluhoolto paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Esiopetuksen perusteiden luvussa Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma määrätään paikallisesti päätettävistä opiskeluhooltoon liittyvistä asioista ja lakisääteisen opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laadinnasta. Luku on uudistettu vastaamaan oppilas- ja opiskeluhoitolain muutosta¹⁰⁰.

Opetuksen järjestäjällä tulee olla opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma¹⁰¹. Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmasta määrätään yksityiskohtaisesti vuonna 2022 uudistetuissa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Määräys 102/O11/2014). Kokeiluopetussuunnitelmaan kirjataan, millä nimellä ja mistä opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma on luettavissa. Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltohooltosuunnitelman voi myös lisätä kokeiluopetussuunnitelmaan liitteeksi.

On todennäköistä, että osa kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvasta henkilöstöstä ei tunne oppilas- ja opiskeluhoitolakia ja sen mukaisia paikallisia toimintatapoja. Tästä syystä on tärkeää, että esiopetuksen järjestäjä pitää huolta siitä, että esiopetuskokeilussa toimiva opetushenkilöstö tuntee opiskeluhoollon lainsäädännön sekä perusteiden mukaiset paikalliset toimintatavat.

92 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki (2013/1287) ja (377/2022)

93 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1 § (377/2022)

94 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki (1287/2013) 3 §

95 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 9 §

96 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

97 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 3 § (377/2022)

98 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 3 § ja 4 §

99 Terveydenhuoltolaki 15 a § (378/2022) ja oppilas- ja opiskeluhoitolaki 9 § (377/2022)

100 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki (377/2022)

101 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 13 § (377/2022)

Opiskeluhoolto Oulun esiopetuksessa

Oulun kaupungin esiopetuksessa opiskeluhoollolla edistetään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria ja varmistetaan kaikille tasavertainen kasvamisen ja oppimisen mahdollisuus, jota esiopetusyhteisön toimintatavat ja käytännöt tukevat. Opiskeluhoollossa ehkäistään ja tunnistetaan esiopetukseen liittyviä haasteita mahdollisimman varhain sekä suunnitellaan ja toteutetaan tukea.

Opiskeluhoultotyötä ohjaavia periaatteita ovat:

- Opiskeluhoollon suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi yhteistyössä koko esiopetusyhteisön henkilökunnan, lapsien ja huoltajien kanssa
- Opiskeluhoolto on jokaisen esiopetusyhteisössä työskentelevän tehtävä
- Opiskeluhooltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä, koko yhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Esiopetuksen henkilöstöllä on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista
- Huoltajien ja lapsien osallisuuden vahvistaminen
- Turvallisen ja terveellisen kasvuympäristön sekä esiopetusyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja kehittäminen yhteisöllisen opiskeluhoollon keinoin
- Myönteisen vuorovaikutuksen ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriin edistäminen sekä avoimen ja kaikkia osapuolia kunnioittavan työskentelytavan tukeminen huomioiden lapsen eri kehitysympäristöjen merkitys kasvulle ja kehitykselle
- Varhaisen tuen tarpeen tunnistamisen, huolen puheeksi ottamisen ja tarkoituksenmukaisen tuen vahvistaminen sekä uusien toiminta- ja ratkaisumallien kehittäminen
- Lapsen monialainen tukeminen hänen kehitysympäristöissään.

Tuen tarpeen varhainen tunnistaminen edellyttää jatkuvaa lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen havainnointia, jotta tuki kohdentuu mahdollisimman oikea-aikaisesti. Varhain aloitettu tuki ja mahdollinen kuntoutus ennaltaehkäisevät muiden ongelmien syntymistä tai syvenemistä, kuten lapsen sosiaalisten suhteiden vaikeutumista tai kognitiivisen oppimisen rajoittumista. Lapsen kehitysympäristönä esiopetuksella on merkittävä rooli yhdessä kodin ja vapaa-ajan kehitysympäristöjen kanssa.

Opiskeluhoultopalvelut

Opiskeluhoultopalveluilla tarkoitetaan oppilasta ja opiskeluhooltolaissa määriteltyjä psykologin ja kuraattoripalveluja sekä terveydenhooltolaissa määriteltyjä kouluterveydenhuollon palveluja, joita esiopetusikäisten kohdalla toteuttavat neuvolan terveydenhoitaja tai lääkäri. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, esiopetusyhteisöön kuin eri tahojen ja viranomaisten väliseen yhteistyöhön. Opiskeluhooltoa toteutetaan esiopetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Hyvinvointialueen järjestämät psykologi- ja kuraattoripalvelut tulee olla lähellä lapsia ja siten helposti ja nopeasti saavutettavissa. Tuen oikea-aikaisuuden turvaamiseksi on opiskeluhooltoon määritelty lakisääteisiä palvelujen määräaikoja. Jokaisen esiopetusyksikön velvollisuutena on huolehtia, että lapsilla ja huoltajilla on tieto käytettävissä olevista opiskeluhoollon palveluista ja siitä, kuinka esiopetusyksikön opiskeluhoolto toimii.

Opiskeluhoitoa ohjaavat asiakirjat

Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoitoon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden kehittämispalveluiden määrittämä ohjausryhmä, joka koordinoi myös opetuksen järjestäjän laatiman opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista. Opiskeluhoitosuunnitelman päivityksestä vastaa Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden kehittämispalvelut. Opetuksen järjestäjäkohtainen opiskeluhoitosuunnitelma liitetään osaksi kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa.

Hyvinvointialue Pohde laatii sen vastuulla olevien opiskeluhoitopalvelujen järjestämiseksi alueellisen opiskeluhoitosuunnitelmaa, joka tulee liittää alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman suunnittelu ja toteutuksen seuranta tapahtuu hyvinvointialueen ja opetuksen järjestäjien yhteistyönä. Tätä tarkoitusta varten on perustettu

alueellinen opiskeluhoitoon yhteistyöryhmä.

Yksittäisen lapsen osalta opiskeluhoitoon toteuttamisen suunnitelma, toimintatapa, yhteistyö ja toteutumisen seuranta kirjataan opiskeluhoitokertomukseen.

Alla olevassa taulukossa 1 on kuvattu opiskeluhoitoa ohjaavat asiakirjat vastuutahoiheen eri tasoilla. Asiakirjojen tavoitteena on osaltaan varmistaa esiopetusyksikön konkreettisen opiskeluhoitoon ja sen suunnitelmallisen kehittämisen ja arvioinnin edellytykset.

Opetussuunnitelman lisäksi Oulun kaupungin hyvinvoinnin edistämisen toimintaperiaatteita linjataan [Oulun kaupungin hyvinvointisuunnitelmassa](#) sekä sivistys- ja kulttuuripalveluiden varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen yhteisessä Oppimisen, kasvun ja kehityksen strategia – kokonaisuudessa.

Toimi- tai vastuualue	Työryhmä	Asiakirja
Lapsi	Monialainen asiantuntijaryhmä	Opiskeluhoitokertomus
Esiopetusyksikkö	Opiskeluhoitoryhmä	Kokousmuistiosuositus, muu vuosi- työsuunnitelma
Opetuksen järjestäjä	Opiskeluhoitoon ohjausryhmä, sivistys- ja kulttuuripalvelut	Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma
Hyvinvointialue	Alueellinen opiskeluhoitoon yhteistyöryhmä	Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma

Taulukko 1. Oulun kaupungin esiopetuksen opiskeluhoitoa ohjaavat asiakirjat, työryhmät ja vastuutahot

7.1. Opetus- ja opiskeluhoito paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Esiopetuksen perusteiden luvussa Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma määrätään paikallisesti päätettävistä opiskeluhoitoon liittyvistä asioista ja lakisääteisen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laadinnasta. Luku on uudistettu vastaamaan oppilas- ja opiskeluhoitolain muutosta¹⁰².

Opetuksen järjestäjällä tulee olla opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma¹⁰³. Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoito-osalta paikallisen opetussuunnitelman.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmasta määrätään yksityiskohtaisesti vuonna 2022 uudistetuissa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Määräys 102/O11/2014). Kokeiluopetussuunnitelmaan kirjataan, millä nimellä ja mistä opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma on luettavissa. Opetuksen järjestäjän opiskeluhoito-osuunnitelman voi myös lisätä kokeiluopetussuunnitelmaan liitteeksi.

On todennäköistä, että osa kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvasta henkilöstöstä ei tunne oppilas- ja opiskeluhoitolakia ja sen mukaisia paikallisia toimintatapoja. Tästä syystä on tärkeää, että esiopetuksen järjestäjä pitää huolta siitä, että esiopetuskokeilussa toimiva opetushenkilöstö tuntee opiskeluhoito-osuunnitelman laadinnasta ja sen perusteiden mukaiset paikalliset toimintatavat.

102 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki (377/2022)

103 Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 13 § (377/2022)

Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Oulun kaupungin esiopetuksen järjestäjäkohtainen opiskeluhuollon kokonaistarve arvioidaan lapsilta ja huoltajilta kerätyn hyvinvointitiedon pohjalta yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Hyvinvointitietoon pohjautuvia seuranta- ja arviointilähteitä ovat muun muassa kokemuksellisen hyvinvointitiedon aineisto, suoraan lapsilta ja huoltajilta saatu palaute sekä palveluista

saatavissa oleva käyttötieto. Myös kansalliset Tea-Viisari ja Karvi sisältävät paikallisesti hyödynnettävää opiskeluhuollon järjestämistä koskevaa arviointi- ja seuranta-aineistoa. Hyvinvointitietoon pohjautuen esiopetuksen järjestäjä asettaa yhteisölliseen opiskeluhooltoon lukuvuosittaiset tavoitteet, niitä vastaavat toimenpiteet ja toteutuksen seurannan menettelytavat.

Esiopetusyksikön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi

Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkävänä ja koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoiltona.

Yhteisöllisen opiskeluhoillon edistäminen ja toteuttaminen kuuluu kaikille esiopetusyksiköissä työskenteleville osana heidän päivittäistä

toimintaansa (kuvio 1). Tämä tarkoittaa terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien näkökohtien huomioon ottamista opetuksen sisällöissä, menetelmissä, järjestelyissä ja muussa toiminnassa. Monien oppimiskokonaisuuksien sisältö tukee lähtökohtaisesti yhteisöllisen opiskeluhoillon tavoitteita.

Kuvio 1. Yhteisöllinen opiskeluhoilto kuuluu kaikille.

Yhteisölliseen opiskeluhoiltoon kuuluu yhteistoiminnan vahvistaminen kodin ja esiopetusyksikön kesken sekä esiopetusyksikön ulkopuolisten tahojen kanssa. Esiopetusyksiköissä tapahtuvaa ennaltaehkävää opiskeluhoillollista työtä voivat olla muun muassa hyvin toimivien ryhmien muodostaminen ja niiden toiminnan suunnittelu sekä yhdessä laaditut ryhmän säännöt. Vanhempainoimikuntatyöskentely, vanhempainillat sekä

erilaiset luento- ja keskustelutilaisuudet vahvistavat kodin ja esiopetusyksikön vuoropuhelua.

Lasten havainnointiin perustuva toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi edistää hyvinvointia ja oppimista sekä varhaista tuen tarpeen tunnistamista sekä tarvittavan tuen antamisen aloittamista. Terveystarkastukset sekä hyvinvointikyselyt esiopetusyhteisön hyvinvoinnista tarjoavat arvokasta tietoa.

Osallisuutta, myönteistä vuorovaikutusta ja tunneilmastoa tukevat ja ongelmia ehkäisevät keinot ovat ensisijaisia toimintatapoja ja -malleja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseksi. Myönteisen ryhmädynamiikan tukeminen hyvän hengen edistämiseksi ja varhainen puuttuminen ryhmien toiminnan kielteisiin piirteisiin ovat tärkeitä yhteisöllisen opiskeluhuollon tehtäviä. Ennaltaehkäisevässä työssä voidaan hyödyntää Oulussa laadittuja esiopetuksen tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaaleja.

Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa esiopetuksen suunnitteluun tukee lasten hyvinvointia. Terveellinen esiopetusympäristö mahdollistaa hyvien valintojen tekemisen ja tukee terveyttä edistäviä elintapoja. Myös turvallisuuteen liittyvien riskien ennakointi ja toimintamallien suunnittelu ovat luonteeltaan yhteisöllistä toimintaa, jota tulisi kehittää yhdessä kaikkien esiopetusyksikön jäsenten kanssa. Turvallisuuteen liittyviä toimintamalleja harjoitellaan yhdessä.

Opiskeluhooltoryhmän toiminta

Jokaisessa oululaisessa esiopetusyksikössä toimii monialainen opiskeluhooltoryhmä, joka nimetään lukuvuodeksi kerrallaan. Ryhmän pääasiallisia jäseniä ovat ryhmän toiminnasta vastaavat päiväkodinjohtaja tai rehtori, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, sekä varhaiskasvatuksen opettaja, koulukuraattori, koulupsykologi, neuvolan terveydenhoitaja, lääkäri sekä lasten ja huoltajien edustus. Tarvittaessa ryhmän kokoonpanoon voi kuulua myös alueen muita asiantuntijoita. Opiskeluhooltoryhmän tulee olla itse aktiivinen kuulemaan esiopetuksen toimintaympäristön muita asiantuntijoita yhteisöllisen opiskeluhuollon kohdentamiseksi lasten hyvinvointia edistävällä tavalla.

Opiskeluhooltoryhmän toiminta koostuu pääasiallisesti seuraavista tehtävistä:

Hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvien asiakokonaisuuksien hallinta

- opiskeluhuollon järjestämiseen liittyvä työn- ja vastuunjako, aikataulut, tiedottaminen ja toiminnan arviointi
- yksikkökohtaisten toimintamallien kehittäminen ja niiden toteuttamisen seuranta ja arviointi
- huoltajien, lasten sekä opetus- ja opiskeluhooltohenkilöstön osallisuudesta huolehtiminen
- opiskeluhooltoon koskevan tiedon kokoaminen eri lähteistä ja tiedon analysointi
- terveyteen ja hyvinvointiin liittyviin kyselyihin ja muihin selvityksiin perehtyminen ja tarvittavien toimien suunnittelu kyselyiden pohjalta

Yhteisöllisen opiskeluhoollollisen tuen käytännön toteuttaminen

- opiskeluhuollon käytännön toteutuksen koordinointi esiopetusyksikössä
- lasten kanssa tehtävä yhteistyö ja kuuleminen sekä yhteisöllisen työn suunnittelu ja toteutus
- esiopetusryhmää koskeva opiskeluhoollollinen konsultaatio, kuten ilmapiiriin, kaverisuhteisiin, kiusaamiseen tai ryhmäyttämiseen liittyvät asiat
- esiopetusyksikön yhteistyötahojen huomioiminen yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamisessa
- toimintamallien suunnittelu esiopetusyksikössä ilmeneviin pulmatilanteisiin
- terveyteen ja turvallisuuteen liittyvien teemapäivien suunnittelu ja koordinointi

Konsultatiivinen työ ja viestintä

- konsultaatio lapsen ja ryhmien asioissa esiopetuksen henkilöstölle ja huoltajille
- tiedottaminen esiopetusyksikön sisällä, kodin ja esiopetusyksikön välillä sekä esiopetusyksikön eri yhteistyötahojen kesken
- toimintamallien ja ohjeistusten päivittäminen ja tarvittavan informaation välitys eri tahoille
- opiskeluhooltoon perehdyttäminen
- tarvittava tiedonsiirto mm. opetuksen siirtymävaiheessa
- opiskeluhoollon toiminnasta ja palveluista tiedottaminen mm. vanhempainilloissa, sähköisissä esiopetusyksikön ja kodin välisissä järjestelmissä

Taulukko 2. Opiskeluhooltoryhmän toiminta

Esiopetusyksikön henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista, ja henkilöstön myönteinen asenne lapsia ja yhteisöllistä toimintakulttuuria kohtaan on ratkaisevaa.

Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon sisältyvien asioiden työstäminen tapahtuu aina yhteistyössä huoltajien ja lasten kanssa. Tavoitteena on tukea lasta varhaisessa vaiheessa niin, että tuen järjestämistä suunnitellaan ja sen toteutumista seurataan. Esiopetusryhmän henkilöstö huomaa usein ensimmäisenä opiskeluhoollon tarpeen. Yksilökohtaista opiskeluhoolltoa toteutetaan monialaisessa lapsikohtaisessa asiantuntijaryhmässä. Asiantuntijaryhmä kootaan huoltajan ja/tai lapsen

kanssa yhdessä suunnitellen tapauskohtaisesti. Ryhmässä suunnitellaan yhdessä lapsen ja/tai huoltajan kanssa tarvittavat tukitoimet koko perheen elämäntilanne huomioiden ja sovitaan konkreettiset vastuut. Mikäli esiopetuksen opiskeluhoollossa toteutetut tukitoimet eivät ole riittäviä ja lapsella ja/tai hänen perheellään on laajempi tuen tarve, ollaan esiopetusyksiköstä yhteistyössä huoltajan kanssa yhteydessä hyvinvointialueen palveluihin kaupungissa linjattujen verkostoyhteistyön toimintaperiaatteiden mukaisesti.

Neuvolan terveydenhoitaja ja lääkäri toimivat esiopetusyhteisössä terveydenhuollon edustajana. Terveydenhoitajan työ muodostuu esiopetusyhteisön ja -ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden edistämisestä, yhteistyöstä muun opetus- ja opiskeluhoolltohenkilöstön kanssa, esiopetusyksikön ja kodin välisestä yhteistyöstä sekä lapsen terveyden seuraamisesta ja edistämisestä.

Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan opiskeluhuollon psykologin ja kuraattorin antamaa oppimiseen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ja ohjausta, joilla edistetään esikoulu yhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä perheiden ja muiden läheisten kanssa sekä tuetaan lasten oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Kuraattorit edustavat sosiaalialan asiantuntemusta opiskeluhuollossa sekä esiopetuksen opetus- ja kasvatustyön suunnittelussa ja kehittämisessä. Psykologit ovat terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Opiskeluhuollon psykologin työn keskeisenä tavoitteena on tukea lasten hyvinvointia, tervettä kasvua ja kehitystä sekä ennaltaehkäistä ja vähentää oppimis- ja sopeutumisvaikeuksia. Psykologityön tavoitteena on myös edistää koko esiopetusyhteisön psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia.

Lapsen erityisruokavalio on aina ilmoitettava opetuksen järjestäjälle. Tarvittaessa lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma yhteistyössä opiskelijan, huoltajien, esiopetushenkilöstön ja tarvittaessa lasta hoitavan terveydenhuollon henkilökunnan kanssa. Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden lääkehoitosuunnitelmasta löytyy keskeinen tieto ja tällä hetkellä käytössä olevat lomakkeet. Samaa lääkehoitosuunnitelmalomaketta käytetään niin pitkäaikaisen lääkityksen kuin kuuriluontoisenkin lääkityksen suhteen.

Lapsen tuen tarvetta arvioidaan aina monialaisesti. Esiopetusyksikön henkilöstöön kuuluva voi olla yhdessä huoltajien kanssa yhteydessä opiskeluhuollon terveydenhoitajaan, psykologiin tai kuraattoriin. Huoltajat voivat olla myös suoraan yhteydessä opiskeluhuollon työntekijöihin ja asioida heidän kanssaan lapseensa liittyvissä opiskeluhuollon kysymyksissä.

Monialaisen opiskeluhuollon suostumus ja salassapito

Opiskeluhuollossa käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla

tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Lapsikohtainen opiskeluhuolto perustuu huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön ja suostumukseen. Asiantuntijaryhmän jäsen ei saa käyttää ryhmän jäsenenä saamia salassa pidettäviä tietoja muuhun kuin opiskeluhuoltoon liittyvään tehtävään. Vaikka käytännössä lapsikohtaista opiskeluhoitoa tehdään aina yhdessä huoltajan kanssa, on muistettava, että lapsella on oikeus painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa osallistumasta itseään koskevan asian käsittelyyn opiskeluhuollossa. Arvion lapsen edun toteutumisesta kyseisessä tilanteessa tekee opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö, ei muu varhaiskasvatuksen henkilöstö.

Lapsikohtaisissa tapaamisissa hyvän yhteistyön ja luottamuksellisen ilmapiirin rakentamisen perustana on lapsen ja hänen perheensä kunnioitus. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Tapaamisissa tulee huomioida lapsen tilanne kokonaisuutena ja myös mahdollinen huoltajien tarvitsema tuki. Lasta itseään tulee kuulla häntä koskevassa asiassa ja hänen osallisuuttaan vahvistaa. On tärkeää, että lapsi voi osallistua häntä koskevan asian käsittelyyn, sillä edellytyksellä, että sitä ei arvioida hänelle haitalliseksi. Lapsen osallisuutta tuettaessa tulee ottaa huomioon hänen ikänsä, kehitystasonsa sekä hänen muut edellytyksensä ja tarpeensa.

Opiskeluhuoltokertomus

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan opiskeluhuoltokertomus. Opiskeluhuoltokertomukset koskevat monialaisen yksilökohtaisen asiantuntijaryhmän toiminnassa laadittuja kirjauksia. Kertomukseen kirjataan tiedot, jotka kuvaavat yksittäisen lapsen opiskeluhuollon tarvetta sekä suunniteltuja ja toteutettuja yksilöllisiä opiskeluhuollon tukitoimia

ja niiden seuranta. Kirjauksia laativat asiantuntijaryhmän vastuuhenkilö tai muu asiantuntijaryhmän jäsen. Opetuksen järjestäjä ylläpitää opiskeluhoultokertomuksista syntyvää opiskeluhoultorekisteriä ja osoittaa opiskeluhoultokertomusten edellyttämän kirjaamisjärjestelmän.

Opiskeluhoultopalveluiden kuraattorin, psykologin ja neuvolan asiakas- ja potilasrekisterit ovat hyvinvointialueen ylläpitämässä asiakas- ja potilastietojärjestelmässä ja erillään yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän dokumentoinnista. Opiskeluhoultopalvelujen toimintaa säätelevät ammattialakohtaiset sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädökset koskien asiakas- ja potilaskirjojen laadintaa, säilytystä ja arkistointia.

Yksilökohtaisten opiskeluhooltoasioiden käsittely ja tiedonsiirto

Opiskeluhooltoon koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä. Yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon liittyvät tiedot siirtyvät vain, mikäli siihen on huoltajan kirjallinen, yksilöity suostumus tai tiedon luovuttaminen perustuu sitä koskevaan säännökseen. Hyvää käytäntöä on käydä huoltajan ja tarvittaessa lapsen kanssa läpi eri siirtovaiheissa se, mitkä tiedot siirtyvät, miksi ja missä muodossa. Asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön tehtävänä on huolehtia tiedon siirtymisestä asianmukaisesti.

Opiskeluhoultolain mukaista salassa pidettävää tietoa voidaan luovuttaa ilman suostumusta vain, jos tiedon luovuttamiseen oikeuttava lain säännös on määritelty muussa laissa, kuten lastensuojelulaissa tai sosiaalihuollon asiakaslaissa.

Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetusyksikössä työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Oulun kaupungin esiopetuksessa lapsen pärjävyyttä vahvistetaan arjessa, tukea ja ohjausta kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja opiskeluun annetaan tavoitteellisesti kaikissa toimintayksiköissä riittävän varhaisessa vaiheessa monialaisena yhteistyönä. Yhteisen työn lähtökohtana pidetään lapsen ja koko perheen elämäntilannetta, jonka mahdolliseen muutokseen reagoidaan varhain. Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen vahvistaa hyvinvointia ja edesauttaa ongelmien ehkäisyssä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Lasten osallisuuden edistäminen on esiopetuksen järjestäjän tehtävä.

Opiskeluhoollon monialaisuus

Oulun kaupungin esiopetuksessa opiskeluhoultotyötä tehdään aina monialaisesti. Monialaisuus opiskeluhoullossa toteutuu silloin, kun esiopetusyksikön johdon ja henkilöstön edustajien lisäksi työskentelyssä ovat mukana opiskeluhoultopalveluiden sekä lasten ja huoltajien edustus. Monialaiseen yhteisölliseen opiskeluhoultoryhmään voi kuulua myös muita sosiaali- ja terveydenhuollon sekä nuorisopalveluiden tai kulttuurialojen edustajia. Yhteisöllinen monialainen opiskeluhoolto on koko esiopetusyhteisön yhteinen tehtävä.

Yksittäisten lasten opiskeluhooltoasiassa monialaisuus tarkoittaa sitä, että pedagogisen asiantuntijuuden lisäksi työskentelyssä on mukana opiskeluhoitopalveluiden työntekijöitä: neuvolan terveydenhoitaja, -lääkäri, kuraattori tai psykologi. Opiskeluhoitotyö on esiopetusyksiköissä toteutettavaa, lakiin perustuvaa lapsen esiopetukseen osallistumisen edellytysten tukemista erona muihin lasten, nuorten ja perheiden käyttämiin hyvinvointialueen tai yksityisiin sosiaali- ja terveystalouteihin.

Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä opiskeluhoollossa. Konsultaatiolla pyritään lisäämään ymmärrystä lasten tarpeista, laajentamaan omaa näkemystä tilanteista toisten toimijoiden asiantuntemuksen kautta, tukemaan työssä jakamista ja edistämään esiopetusyhteisön toimintaa. Asiantuntijat voivat hyödyntää toistensa osaamista lasten erilaisten tuen tarpeiden järjestämisessä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

a) Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

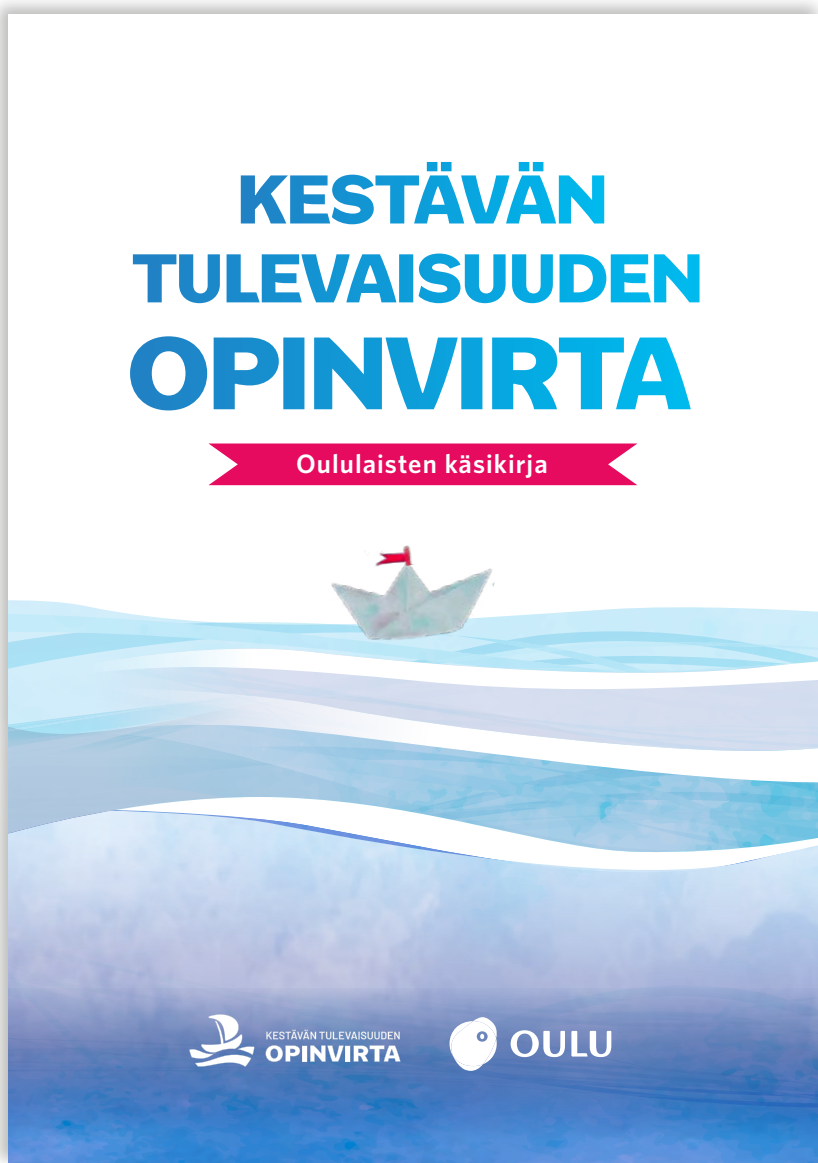
Oulun kaupungissa on laadittu monialaisessa yhteistyössä kaikkien esiopetusyksiköiden toimintaa ohjaava yhteinen suunnitelma lasten suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Sen päivityksestä vastaa ja koordinoi sivistys- ja kulttuuripalveluiden turvallisuuden johtotiimi ja se laaditaan yhdessä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Koulut laativat kaupungin yhteiseen suunnitelmaan pohjautuvan koulukohtaisen toimintaohjeistuksen (toimenpiteet tiivistetysti, yhteyshenkilöt yhteystietoineen, tiedotus- ja päivitysvastuut), jonka ajantasaisuudesta vastaa koulun opiskeluhoitoryhmä.

b) Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oulun kaupungissa on laadittu monialaisessa yhteistyössä kaikkien esiopetusyksiköiden toimintaa ohjaava toimintamalli koskien äkillisiä kriisejä ja uhka- ja vaaratilanteita. Sen päivityksestä vastaa ja koordinoi sivistys- ja kulttuuripalveluiden turvallisuuden johtotiimi ja se laaditaan yhdessä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Kukin yksikkö huolehtii kaupungin yhteiseen toimintamalliin pohjautuvan yksikkökohtaisen kriisityön toimintaohjeistuksen (toimenpiteet tiivistetysti, yhteyshenkilöt yhteystietoineen, tiedotus- ja päivitysvastuut), jonka ajantasaisuudesta vastaa yksikön opiskeluhoitoryhmä.

LIITE 1.

[Kestävän tulevaisuuden opinvirta, Oululaisten käsikirja](#)

OULU | Varhaiskasvatus

Oulu Capital
of Northern
Scandinavia

